

Regeringens proposition

1998/99:105

Prop.

Elever med funktionshinder

1998/99:105

– ansvar för utbildning och stöd

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 maj 1999

Göran Persson

Ingegerd Wärnersson

(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen ett antal ändringar i skollagen (1985:1100). I propositionen aviseras dessutom uppdrag och inriktning för den framtida organisationen för stöd i specialpedagogiska frågor samt vissa satsningar på bl.a. kompetensutveckling och forskning gällande elever i

behov av särskilt stöd, däribland elever med funktions- Prop. 1998/99:105
hinder.

Propositionen innehåller följande förslag.

- Ändringar i skollagens inledande bestämmelse innebärande att begreppet elever *med särskilda behov* byts ut mot elever *i behov av särskilt stöd*.

- Ändringar i bestämmelserna om specialskolans målgrupp med innebörd att specialskolan som skolform behålls för döva och hörselskadade elever men inte längre finns kvar för synskadade respektive talskadade elever. De fasta skoldelarna vid Ekeskolan och Hällsboskolan avvecklas till förmån för en utökad resurscenterverksamhet samtidigt som en mindre skoldel för visstidsplaceringar inrättas. Ekeskolans resurscenter bör organisatoriskt föras samman med Tomtebodaskolans resurscenter.

- Specialskolorna för döva och hörselskadade barn upphör att vara egna myndigheter och förs samman till en ny gemensam myndighet som skall ledas av en styrelse. Ett resurscenter för dövblindfödda barn och ungdomar bör inrättas vid Åsbackaskolan som också övertar ansvaret för vissa dövblindfödda barns skolgång från Ekeskolan. Den avgift som kommunerna skall betala för en elev i specialskolan bör höjas.

Propositionen innehåller slutligen vissa förslag om gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade elever samt döva och hörselskadade elever. Bland annat föreslås en ändrad finansiering.

1 Förslag till riksdagsbeslut	5
2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	6
3 Ärendet och dess beredning	23
4 Principiella utgångspunkter	25
4.1 Ansvarsfördelning mellan stat, kommun och landsting	29
5 En flexibel skola - ansvar och samverkan	35
5.1 Skollagens inledande bestämmelse	36
5.2 Kunskap och kompetens	38
5.2.1 Satsning på kompetensutveckling	39
5.3 Forskning	41
5.4 Åtgärdsprogram	43
5.5 Stöd till kommunen i specialpedagogiska frågor	47
5.5.1 Statens nuvarande engagemang för stöd i specialpedagogiska frågor	49
5.5.2 En förändrad stödorganisation	54
5.6 Läromedel för funktionshindrade	62
6 Specialskolor och resurscenter	65
6.1 Verksamheten i dag	65
6.2 69	
6.2 Förändring av specialskolans målgrupp	69
6.3 Utbyggd resurscenterverksamhet	77
6.3.1 Ett gemensamt resurscenter för synskadade barn i förskola och skola	78
6.3.2 Resurscenter för gravt språkstörda elever vid Hällsboskolan	84
6.3.3 Resurscenter för dövblindfödda elever vid Åsbackaskolan	88
6.4 Teckenspråkig miljö – ett statligt åtagande	90
6.4.1 91	
6.4.1 Specialskolor och upptagningsområden	91
6.4.2 Ny organisation ger nya möjligheter	99
6.4.3 Fristående skolor som motsvarar specialskolan	106
6.5 Ersättning för elev i specialskolan	107
7 Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder	112

7.1 Riksrekryterande gymnasieutbildning för döva och hörselskadade ungdomar.....	114
7.1.1 Elever.....	119
7.1.2 Intagning	123
7.1.3 Finansiering	125
7.2 Riksrekryterande gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar.....	127
7.2.1 Elever.....	132
7.2.2 Utbildningsutbud, behörighet och intagning	134
7.2.3 Specialinriktade kursplaner.....	144
7.2.4 Finansiering	145
7.3 Annan verksamhet med statligt verksamhetsstöd	151
8 Tillsyn över elevhemsboende.....	153
9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	156
10 Ekonomiska konsekvenser.....	160
11 Författningskommentar.....	163
Sammanfattning av delbetänkandet Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder (SOU 1996:167)	171
Förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder (SOU 1996:167)	180
Sammanfattning av slutbetänkandet FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)	202
Förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)	219
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 maj 1999	266
Rättsdatablad	267

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Prop. 1998/99:105

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹ dels att 1 kap. 2 och 6 §§, 3 kap. 3 §, 5 kap. 27, 28, 30–33 §§, 6 kap. 7 §, 7 kap. 1, 5, 6 och 8 §§ samt 9 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 5 kap. 31 a §, 10 kap. 3 a § och 15 kap. 7 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarsställande

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarsställande

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever *med särskilda behov*.

människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever *i behov av särskilt stöd*.

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt

2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom och mobbning och rasistiska beteenden.

6 §

För barn som på grund av *synskada*, dövhet, hörselskada *eller talskada* inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Staten är huvudman för specialskolan.

För barn som på grund av dövhet *eller* hörselskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Staten är huvudman för specialskolan.

3 kap.

Prop. 1998/99:105

3 §

Barn i allmänhet skall tas emot i grundskolan.

Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda skall tas emot i särskolan.

Barn som inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är *synskadade*, döva, hörselskadade *eller talskadade* skall tas emot i specialskolan.

Barn som inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är döva *eller* hörselskadade skall tas emot i specialskolan.

5 kap.

27 §

I denna lag avses med svårt rörelsehindrad den *som på grund av ett rörelsehinder eller, om även annat funktionshinder föreligger, sitt samlade handikapp* inte kan följa *reguljär studiegång* i gymnasieskolan och som för att

I denna lag avses med svårt rörelsehindrad den
1. vars rörelsehinder ensamt eller i kombination med annat funktionshinder medför att han eller hon inte kan följa ett nationellt eller specialutformat program i gymnasie-

kunna genomföra gymnasiala studier behöver tillgång till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning och *särskilda omvårdnadsinsatser i form av rehabilitering samt för vissa elever också i form av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.*

skolan, och

2. som för att kunna genomföra gymnasiala studier behöver tillgång till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning, och

3. *har behov av rehabilitering och i vissa fall har behov av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.*

28 §

Ungdomar som är svårt rörelsehindrade har, *efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande, rätt att få utbildning på ett nationellt program på en sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 7 §. Utbildningen skall påbörjas senast under första*

Ungdomar som är svårt rörelsehindrade har rätt att få utbildning på ett nationellt program *eller på ett specialutformat program* på en sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 7 § *om de*

1. *har slutfört sista årskursen i grundskolan eller mot-*

halvåret det kalenderår
då *eleven* fyller 21 år.

svarande,

Prop. 1998/99:105

2. kan påbörja utbildningen senast under första halvåret det kalenderår då de fyller 21 år, och

3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskrivit för utbildningen.

30 §

Frågor om intagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning enligt 7 § prövas av en särskild nämnd, gemensam för sådana gymnasieskolor.

Nämnden skall ha minst sju och högst elva ledamöter. I nämnden skall finnas bl.a. företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för de rörelsehindrade.

*Ledamöterna utses av
Statens institut för
handikappfrågor i
skolan.*

Prop. 1998/99:105

Nämndens beslut i fråga om intagning eller i övrigt om rätt till utbildning får överklagas endast av den som begärt utbildningen. Beslutet överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Ett beslut får dock inte överklagas såvitt det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

31 §

Avgifter får inte tas ut för insatser för omvårdnad i boendet och habilitering som tillhandahålls av staten, kommun eller landsting i anslutning till gymnasieskola med Rhanpassad utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

Avgifter får inte tas ut *från eleverna* för insatser för omvårdnad i boendet och habilitering som tillhandahålls av staten, kommun eller landsting i anslutning till *en* gymnasieskola med Rhanpassad utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

Hemkommunen skall betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Hemlandstinget, i förekommande fall hemkommunen, skall betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna skall betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Regeringen får föreskriva att utbildningen på nationella program får fördelas på fler än tre läsår när det gäller utbildning för döva, hörselskadade och svårt rörelsehindrade.

Regeringen får föreskriva att utbildningen på nationella *och specialutformade* program får fördelas på fler än tre läsår när det gäller utbildning för döva, hörselskadade och svårt rörelsehindrade.

33 §

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Första stycket gäller dock inte de elever som avses i 27 § *och som genom statens*

Första stycket gäller dock inte de elever som avses i 27 §. Första stycket gäller

försorg får särskilda omvårdnadsinsatser.

Första stycket gäller inte heller i fråga om utlandssvenska elever som *erhåller* inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1973:349).

inte heller i fråga om utlandssvenska elever som *får* inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1973:349).

I 31 a § finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att utge ersättning för vissa kostnader för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

6 kap.

7 §

Ungdomar har rätt att efter skolpliktens upphörande tas emot i gymnasiesärskolan i utbildning som är avsedd att påbörjas fram till och med det första

Ungdomar har rätt att efter skolpliktens upphörande tas emot i gymnasiesärskolan i utbildning som är avsedd att påbörjas fram till och med det första

kalenderhalvåret det år de fyller 20 år om

1. styrelsen för särskolan i hemkommunen bedömt att de inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda och

2. de inte bereds utbildning i specialskolan.

Varje kommun är skyldig att erbjuda sådana ungdomar utbildning under fyra år i gymnasiesärskolan.

En elev som har påbörjat utbildning i gymnasiesärskolan före utgången av det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år, har rätt att fullfölja utbildningen.

kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, om styrelsen för särskolan i hemkommunen bedömt att de inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda.

7 kap.

1 §

Utbildningen i specialskolan skall syfta till att ge barn och ungdomar med *synskada*, dövhet, hörselskada eller *talskada* en till varje elevs förutsättningar anpassad ut-

Utbildningen i specialskolan skall syfta till att ge barn och ungdomar med dövhet eller hörselskada en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det

bildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan.

Därutöver kan specialskolan tillhandahålla sådan utbildning som avses i 6 § andra stycket.

Utbildningen i specialskolan skall bedrivas vid flera särskilda enheter. För varje sådan enhet skall det finnas en styrelse. Regeringen meddelar föreskrifter om enheterna och deras upptagningsområden.

Utbildning i specialskolan kan också anordnas i särskilda klasser som är förlagda till grundskolan men leds av en

är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan.

5 §

Utbildningen i specialskolan skall bedrivas vid flera särskilda enheter. För enheterna skall det finnas en *gemensam* styrelse. Regeringen meddelar föreskrifter om enheterna och deras upptagningsområden.

6 §

Om en elev i specialskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Vad som nu sagts gäller inte om eleven är utvecklingsstörd. En utvecklingsstörd elev som började fullgöra sin skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har dock rätt att när skolplikten upphör slutföra sista årskursen.

Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda får efter skolpliktens upphörande i mån av plats genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år.

8 §

Beslut av styrelsen för utbildningen enligt 4 § *tredje* stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma samt enligt 6 § *första stycket* om rätten att fullfölja utbildningen får överklagas av eleven eller företrädare för denne hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Beslut av styrelsen för utbildningen enligt 4 § *fjärde* stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma samt enligt 6 § om rätten att fullfölja utbildningen får överklagas av eleven eller företrädare för denne hos Skolväsendets överklagandenämnd.

9 kap.

1 §

Skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 2 §.

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar grundskolan eller särskolan prövas av Statens skolverk.

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas av styrelsen för *den specialskola som an-*

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas av styrelsen för *specialskolan.*

*svarar för utbildning
av samma handi-
kappgrupp där skolan
är belägen.*

Prop. 1998/99:105

10 kap.

3 a §

*Barn som är syn-
skadade eller gravt
språkstörda får full-
göra sin skolplikt i
särskilda resurscenter.
Utbildningen skall
med nödvändiga av-
vikelser motsvara ut-
bildningen i grund-
skolan respektive sär-
skolan.*

*Hemkommunen
skall betala ersättning
till staten för vissa
kostnader för den som
fullgör sin skolplikt vid
ett särskilt resurs-
center.*

*Regeringen eller
den myndighet som*

regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter samt meddela föreskrifter om undantag från bestämmelsen i andra stycket och om ersättningens storlek.

15 kap.

7 §

Socialstyrelsen har den centrala tillsynen över elevhemsboende vid Rh-anpassad utbildning, specialskolor och resurscenter samt vid viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten.

Länsstyrelserna har

tillsyn över verksamheten vid sådant elevhemsboende som avses i första stycket och får då inspektera verksamheten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000 och tillämpas på undervisning som äger rum därefter, om inte annat föreskrivs nedan.

2. Har synskadade elever tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2001 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

3. Har talskadade elever tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2002 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

4. Bestämmelserna i 5 kap. 28 § skall tillämpas första gången vid intagning till läsåret 2001/02.

5. Bestämmelsen i 5 kap. 31 § a skall träda i kraft den 1 juli 2001.

6. Bestämmelsen i 5 kap. 32 § skall tillämpas första gången vid intagning till läsåret 2001/02.

7. Har elever tagits emot i specialskolan för utbildning i särskilda klasser enligt 7 kap. 5 § andra stycket före den 1

juli 2002 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till Prop. 1998/99:105
dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall
tillämpas på sådan utbildning.

8. Har elever tagits emot i specialskolan för utbildning
enligt 7 kap. 6 § andra stycket före den 1 juli 2001 skall
utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna
har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på
sådan utbildning.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1998/99:105

Regeringen bemyndigade den 23 november 1995 det statsråd som då hade till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet och fristående skolor att tillkalla en kommitté med uppdrag att utreda hur ansvaret för utbildning och omvårdnad i anslutning till utbildning av funktionshindrade elever skall fördelas mellan stat, kommun och landsting samt vem som skall finansiera verksamheten (dir. 1995:134). Kommittén antog namnet FUNKIS.

FUNKIS lämnade dels i november 1996 ett delbetänkande *Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder* (SOU 1996:167), En sammanfattning av betänkandet, som remissbehandlats, finns i *bilaga 1*. En sammanställning av remissinstanserna och remissyttrandena finns i *bilaga 2*.

FUNKIS överlämnade i maj 1998 huvudbetänkandet *FUNKIS - funktionshindrade elever i skolan* (SOU 1998:66). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissinstanserna och remissyttrandena finns i *bilaga 4*.

Lagrådet

Lagrådet har inte yttrat sig över förslaget till ändring i 3 kap. 3 § skollagen (1985:1100). Ändringen innebär endast att en begränsning görs i den målgrupp som skall tas emot i

specialskolan. Därför anser regeringen att ändringen är av Prop. 1998/99:105
sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna
betydelse.

4 Principiella utgångspunkter

Rätt till stöd, likvärdiga villkor och en utbildning av god kvalitet för barn och ungdomar med funktionshinder måste stödjas och utvecklas. Det är mycket viktigt att skolan även i fortsättningen har som mål att vara en skola för alla.

Bakgrunden till att utredningen om funktionshindrade elever i skolan tillsattes var bl. a. de omfattande förändringar som genomförts på skolans område samtidigt som någon översyn av ansvarsfördelningen mellan olika huvudmän för elever med funktionshinder inte gjorts. Ytterligare ett motiv för utredningen var bl.a. att statens insatser hittills främst inriktats på att bekosta enskilda elevers utbildning medan den absoluta majoriteten av elever med svåra funktionshinder får sin skolgång i den kommunala skolan. Det kunde heller inte uteslutas att ekonomiska incitament, och inte elevernas behov, avgjorde valet av skolform. Utredningen fick bl.a. i uppdrag att se över den statliga stödorganisationen i specialpedagogiska frågor (SIH) och pröva ansvarsfördelningen mellan den statliga sektorn och de lokala huvudmännen samt mellan berörda myndigheter.

Förevarande proposition syftar bl.a. till att genom en flexibel, samordnad stödorganisation och en utökad resurscenterverksamhet stärka och utveckla statens stöd till kommunerna. Propositionen innehåller också förslag som syftar till en kvalitativ utveckling av specialskolan för döva och hörselskadade samt den riksrekryterande

gymnasieutbildningen för ungdomar med svårt rörelsehinder respektive som är döva och hörselskadade. Vidare aviseras en satsning på kompetensutveckling för lärare och annan personal i skolan samt pedagogisk forskning om elever med funktionshinder.

Ett internationellt perspektiv

I Sverige och övriga Norden har handikappolitiken under de senaste årtiondena utvecklats från ett medicinskt synsätt, där tonvikten legat vid frågor om vård och behandling till en politisk fråga om rätten till del i det samhälle man tillhör. I sammanhanget bör nämnas FN:s standardregler som antogs enhälligt av FN:s generalförsamling i december 1993. Reglerna, som tillkom på svenskt initiativ, har som en av sina huvudprinciper att utbildning för elever med funktionshinder skall vara integrerad med den ordinarie utbildningen.

I ett internationellt perspektiv är Sverige ett föregångsland med höga ambitioner när det gäller att erbjuda alla barn och ungdomar en utbildning inom ramen för det ordinarie utbildningssystemet. Avvecklingen av vårdhem och andra former av institutioner för barn med funktionshinder till förmån för resurscenterverksamhet är kännetecknande för alla nordiska länder och har också börjat få en spridning i övriga delar av världen, främst Europa.

Informationstekniken har under den senaste tioårsperioden på ett avgörande sätt påverkat utbildnings-

situationen för många barn och ungdomar med funktionshinder. Enligt Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) har i stort sett alla barn och ungdomar med grava synskador liksom barn med svåra rörelsehinder en personlig dator. Delegationen för IT i skolan har bl.a. i uppdrag att avsätta särskilda medel för att stödja och påskynda utvecklingen av läromedia för elever med funktionshinder.

Samtidigt som Sverige ligger i frontlinjen är det viktigt att inte slå sig till ro. Vi får inte riskera att bilden av Sverige som ett föregångsland, blir till ett hinder för självinsikt och analys av vad som behöver göras för att FN:s standardregler skall förverkligas.

Principen om att barn med funktionshinder så långt möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed, i likhet med övriga barn och ungdomar, ha rätt att kunna bo hemma med sina föräldrar kan sägas vara en hörnsten i svensk handikappolitik. Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) tillkom för att undanröja svårigheter i den dagliga livsföringen för personer med omfattande och varaktiga funktionshinder. I lagens förarbeten anges bl.a. att personlig assistans alltid skall övervägas som ett alternativ för att barn och ungdomar skall kunna bo hemma.

En utbildning av elever med funktionshinder inom det ordinarie skolsystemet kan betecknas som en ”båda-vinner-strategi”, eftersom den skola som inkluderar alla barn generellt sett får en bättre kompetens att möta skilda

behov, något som i sin tur har fördelar också för barn utan eller med begränsade funktionsnedsättningar. Barn och ungdomar med funktionshinder bor i dag med få undantag tillsammans med sina föräldrar och får i allmänhet sin skolgång i en skola i närheten av hemmet. Det går samtidigt inte att bortse från de oroande tendenser som antyder att utvecklingen i skolan går i riktning mot mer segregering och lösningar, något som i sin tur kan leda till en sänkning av ambitionsnivån och en stigmatisering av eleverna.

Helhetssyn och samverkan

Alla barn har lika värde men olika uppväxtvillkor. Förskolan och skolan har unika möjligheter att arbeta för att utjämna dessa olikheter. En god generell kvalitet i förskola och skola när det gäller såväl undervisning och omsorg som fysisk och psykisk miljö, bidrar till att ge goda förutsättningar för alla elever att nå målen. I synnerhet gäller detta barn och ungdomar som har större och annorlunda behov än andra. Målsättningen med ökat samarbete mellan förskola, skola och fritidshem är ett led i att stödja det livslånga lärandet. Den grundläggande utbildningen omfattas nu av tre läroplaner, från förskolan till och med gymnasieskolan samt den kommunala och statliga vuxenutbildningen. Läroplanerna länkar i varandra och bygger på en likartad syn på barns och ungas utveckling och lärande. De stödjer också ett helhetsperspektiv i syfte att ta till vara

såväl intellektuell förmåga som fysisk, praktisk, emotionell, skapande och social förmåga hos eleverna. En helhetssyn på eleven förutsätter en samverkan mellan alla i elevens närhet. Det omgivande samhället bestående av bl.a. kultur, fritid och möjlighet till socialt umgänge är mycket viktiga faktorer för att skolan skall lyckas med sitt uppdrag.

Kontakten med elevens vårdnadshavare är särskilt betydelsefull när det gäller en elev med funktionshinder. Föräldern/vårdnadshavaren är också nyckeln till den samverkan med andra berörda som är så viktig för vissa elever, t.ex. med barn- och ungdomshabiliteringen, den pedagogiska hörselvården eller barn- och ungdomspsykiatrin.

4.1 Ansvarsfördelning mellan stat, kommun och landsting

Den gällande ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och landsting bör så långt möjligt gälla också för elever med funktionshinder. Det innebär en ansvarsfördelning där kommunerna ansvarar för att alla barn och ungdomar erbjuds utbildning, landstingen ansvarar för hälso- och sjukvård, t.ex. habilitering och staten svarar för lagstiftning, tillsyn, uppföljning, utvärdering och vissa utvecklingsinsatser samt har ansvar för lärarutbildning och bidrar till viss kompetensutveckling.

De undantag som görs från denna grundläggande ansvarsfördelning bör vara tydliga och väl motiverade. Statlig finansiering eller statlig drift inom ramen för det kommunala åtagandet bör endast komma i fråga om elever med funktionshinder inte kan ges en likvärdig utbildning med stöd av statens i övrigt förekommande styrning av skolan, exempelvis när det gäller döva och hörselskadade barn som har behov av undervisning på teckenspråk. I sammanhanget kan nämnas att det i dag finns runt 800 elever i specialskolan. Vid den riksrekryterande gymnasieutbildningen för elever med funktionshinder som bedrivs med statligt stöd finns knappt 600 elever. Detta kan jämföras med att antalet elever i grundskolan och gymnasieskolan och motsvarande skolformer uppgår till cirka 1,3 miljoner.

I dag går 70–80 procent av de specialdestinerade statliga anslagen för elever med funktionshinder till att finansiera enskilda elevers utbildning samt i vissa fall till boende och habilitering i anslutning till boendet. En mindre andel av medlen går till att erbjuda stöd och kompetensutveckling till kommunerna. Det finns elever med funktionshinder i den kommunala skolan som inte alls får del av statligt stöd. Elever med grav språkstörning är ett exempel på ett sådant område där statens insatser främst inriktats på att bekosta enskilda elevers utbildning samtidigt som många av dessa elever återfinns i den kommunala skolan. Mot bakgrund av principen att elever med funktionshinder, i likhet med övriga elever, skall kunna bo hemma och

erbjudas en skolgång i närheten av hemmet anser regeringen att en större andel av dessa medel bör användas till att stödja kommunerna för att öka deras förutsättningar att tillgodose behoven av anpassad utbildning för elever med funktionshinder. Det statliga åtagandet bör framöver i högre grad styras mot att hjälpa kommunerna att möta behoven hos elever med funktionshinder i sin skola och i mindre grad mot att finansiera enskilda elevers utbildning.

Den framtida ansvarsfördelningen bör vara långsiktigt hållbar. Den bör därför vara så renodlad som möjligt så att krav på återkommande omprövningar kan undvikas. En tydlig ansvarsfördelning skapar dessutom bättre förutsättningar för den samverkan mellan olika aktörer som är nödvändig för att elever med funktionshinder skall kunna ges en skolsituation som uppfyller kraven.

Det statliga specialpedagogiska stödet

Samtidigt som en tydlig ansvarsfördelning måste eftersträvas är det specialpedagogiska stödet för elever med ovanliga eller komplexa funktionshinder ett exempel på ett område där staten och kommunerna har ett delat ansvar. Det är inte rimligt att kommunerna skall klara av att bygga upp den kunskap som krävs för att tillgodose så speciella behov utan stöd från staten. När nu ytterligare steg tas mot en integration av synskadade elever med flerfunktionshinder är det viktigt att klargöra att staten även i fortsättningen har ett stort ansvar för att stödja kommunerna.

Det statliga specialpedagogiska stöd som i dag erbjuds kommunerna genom Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) är uppbyggt kring olika grupper av funktionshinder, vilket är en modell som visat sig svår att förändra utifrån nya och ibland förändrade behov. Den framtida specialpedagogiska stödorganisationen bör mot bakgrund av detta vara betydligt mer flexibel, bl.a. genom att organisationen formas utifrån en samverkan mellan staten och kommunerna. För att den skall kunna både anpassas till och stimulera utveckling bör den dessutom kopplas närmare andra utvecklingsfrågor som rör skolan i stort.

Teckenspråkig miljö – motiv för specialskolor

Möjligheten att kommunicera med andra har avgörande betydelse för alla barns emotionella och kognitiva utveckling. För döva och vissa hörselskadade är teckenspråket barnets första språk. Teckenspråkets betydelse för dessa barn är väl dokumenterad. Teckenspråkets status som eget språk fastslogs i början av 1980-talet genom att det i läroplanen för specialskolan fastställdes att teckenspråk är förstaspråk för döva. I kommunikation med vissa dövblinda används taktilt teckenspråk, där tecken läses med händerna.

För dessa grupper av elever är möjligheterna till en teckenspråkig miljö en nödvändig förutsättning för delaktighet och gemenskap, vilket får till följd att undervisning behöver bedrivas i särskilda skolor eller i särskilda under-

visningsgrupper. Denna ståndpunkt återfinns även i FN:s standardregler som ett undantag från huvudprincipen att utbildning för elever med funktionshinder skall erbjudas utbildning inom den ordinarie skolorganisationen.

Att flytta fram positionerna

De förslag och bedömningar som redovisas i denna proposition skall, som nämnts inledningsvis, ses som ytterligare ett steg i målsättningen om en skola för alla elever. I kapitel 5 redovisas åtgärder som riktas både mot en bredare grupp elever och åtgärder som inriktas mer specifikt mot elever med funktionshinder. Kapitel 6 och 7 innehåller förslag och bedömningar som rör specialskolan och riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med funktionshinder. Dessa målgrupper är mycket små jämfört med den grupp elever med funktionshinder som finns inom den ordinarie utbildningen. Ambitionen är dock att förslagen skall medföra att en större andel elever, jämfört med idag, skall nås av insatser från den utökade resurscenterverksamheten. Det bör i sammanhanget framhållas att de förändringar som föreslås skall följas upp och utvärderas, såväl utifrån elevperspektiv som utifrån organisatoriska, verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser.

Förevarande proposition innehåller således såväl satsningar och omprioriteringar inom nuvarande kostnadsram, som nya satsningar i form av kompetensutveckling av

lärare och övrig personal i skolan. Några frågor kräver ytterligare beredning eller utredning, däribland utformningen av en stödorganisation i specialpedagogiska frågor och läromedel för elever med funktionshinder.

I sammanhanget bör nämnas att såväl Lärarutbildningskommittén (dir. 1997:54) som Elevvårdsutredningen (dir. 1998:59) kommer att analysera och lägga fram förslag inom områden som har betydelse för gruppen elever med funktionshinder. Kunskapslyftskommittén (dir. 1995:67) har dessutom genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utreda situationen för studerande med funktionshinder i vuxenutbildningen.

En viktig fråga som väckts av flera remissinstanser är om skollagens bestämmelser i tillräcklig utsträckning skyddar elevens rättigheter till stöd m.m. I uppdraget till den nyligen tillsatta kommittén som skall göra en översyn av skollagen (dir. 1999:15) ingår bl.a. att analysera hur termerna elevs rätt respektive kommuns skyldighet används i skollagen samt vid behov föreslå de förändringar som krävs.

5 En flexibel skola - ansvar och samverkan

Prop. 1998/99:105

I föregående kapitel har regeringen konstaterat att det krävs flera samverkande åtgärder inom olika verksamhetsområden för att den svenska skolan i verklig mening skall bli en skola för alla. Elever med funktionshinder bör så långt möjligt erbjudas undervisning inom ramen för skolans ordinarie organisation, såväl inom den obligatoriska som den frivilliga skolan. Genom att utnyttja den organisatoriska frihet som finns i dag ges helt andra möjligheter att erbjuda eleverna en skolsituation anpassad efter den enskildes behov och förutsättningar än tidigare. En sådan organisation hör ofta ihop med ett förändrat arbetssätt som bygger på en nära samverkan mellan lärarna i arbetslag.

Ett antal kommuner i landet har inrättat samordningsfunktioner för frågor om elever i behov av särskilt stöd. SIH redovisar goda erfarenheter från kommuner med en sådan funktion. Regeringen ser också mycket positivt på denna utveckling. En samordningsfunktion bör bland annat erbjuda vägledning till elever, föräldrar och skolpersonal om vilka resurser som finns på regional och statlig nivå. Samordningsfunktionen kan också ha en viktig roll i samband med kommunens arbete med skolplan, resursfördelning, uppföljning och utvärdering samt kvalitetsredovisningarna.

Regeringens förslag: Formuleringen *med särskilda behov* i 1 kap. 2 §, andra stycket, skollagen (1985:1100) ersätts med *i behov av särskilt stöd*.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Med ett fåtal undantag är remissinstanserna positiva till förslaget. *Statens skolverk* menar t.ex. att den föreslagna förändringen bör leda till att fokus riktas från eleven till skolan och skolans åtgärder. *SIH* tillstyrker förslaget och menar att funktionshindrade aldrig får betraktas som föremål för åtgärder utan skall ses som människor med rättigheter. *Handikappombudsmannen (HO)* stödjer visserligen förslaget, men menar att någon större vikt inte bör läggas vid åtgärden eftersom den i sig inte avhjälper de problem som möter funktionshindrade elever i behov av särskilt stöd i skolan. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* anser att förändringen är självklar. *Lärarnas Riksförbund (LR)* avvisar förslaget eftersom vissa elever har särskilda behov under hela sin skolgång, *Förbundet Hem och Skola* menar att förslaget innebär en markering utan innebörd.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1 kap. 2 § andra stycket skollagen (1985:1100) skall hänsyn tas i utbildningen till elever *med särskilda behov*. Den före-

slagna ändringen i skollagen till elever *i behov av särskilt stöd* görs för att markera en fokusförskjutning som innebär att svårigheter för en elev i skolan inte bör ses som individens problem. I stället för att se eleven som problembärare handlar det om att se elevens möjligheter till utveckling och att anpassa verksamheten utifrån varje elevs förutsättningar.

Det är skolans uppgift att möta elevens svårigheter med pedagogiska insatser, åtgärder i organisation och miljö, etc. Det s.k. miljörelaterade handikappbegreppet som ersatt det absoluta handikappbegreppet innebär att det handikapp som kan uppstå till följd av ett funktionshinder skall minimeras genom åtgärder i den omgivande miljön och genom åtgärder i övrigt. Barn i behov av särskilt stöd varken är eller bör vara någon enhetlig eller klart avgränsad grupp. Stödbehoven kan vara tillfälliga eller övergående. Förhållanden inom verksamheter som t.ex. förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg kan både bidra till och förebygga svårigheter hos barn. Alla barn behöver stöd i sin utveckling, medan några behöver särskilt stöd och åter andra behöver sådant stöd under hela förskole- och skoltiden.

Den föreslagna förändringen skall således ses som en betydelsefull förändring. Den återspeglar också den förändrade begreppsbyggnaden som, mot samma bakgrund som angivits ovan, skett inom specialpedagogiken under senare år.

I samband med den anpassning av läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) som genomfördes inför läsåret 1998/99 infördes dessutom en ändring att alla som arbetar i skolan skall uppmärksamma och hjälpa elever *i* behov av särskilt stöd (prop. 1997/98:94, bet. 1997/98UbU18, rskr. 1997/98:272).

5.2 Kunskap och kompetens

Kunskap och kompetens hos skolans personal har avgörande betydelse för att elever med funktionshinder skall kunna ges en likvärdig utbildning med hög kvalitet.

Specialpedagogisk kompetens saknas ofta i skolornas arbetslag. Den nya specialpedagogutbildningens ambitioner om ett förändrat arbetssätt, med bl.a. ett mer konsultativt förhållningssätt, har inte heller fått fullt genomslag. En orsak till detta är att det fortfarande finns alltför få utbildade specialpedagoger. Lärare är dessutom ovana att efterfråga och se handledning som kompetensutveckling. Att ge stöd till skolledningen är också en viktig uppgift för specialpedagogerna, vilket framhölls särskilt av kommittén. Regeringen anser sammantaget att det är betydelsefullt att specialpedagogernas roll vidareutvecklas. Det är också viktigt att behoven av specialpedagogisk kompetens uppmärksammas i varje skolform. Studerande med funktionshinder deltar i kommunal vuxenutbildning och utbildningar vid folkhögskolor i högre grad än befolkningen i övrigt. Detta beror, enligt Kunskapslyftskommittén, på att

människor med funktionshinder som grupp har lägre utbildnings- och sysselsättningsnivå än befolkningen som helhet och har därigenom ett större behov av vuxenutbildning.

Lika viktigt som den pedagogiska kompetensen är att det bemötande eleverna får i skolan bygger på respekt och bidrar till deras delaktighet och gemenskap. Det är därför viktigt att all personal i skolan har information och kunskap om funktionshinder, något som forskning visat vara ett effektivt sätt att påverka attityder och bemötande av personer med funktionshinder. Lärarutbildningskommittén (Dir. 1997:54), har bl.a. i uppdrag att analysera behovet av specialpedagogisk kompetens hos lärarna.

5.2.1 Satsning på kompetensutveckling

Regeringens bedömning: I 1999 års ekonomiska vårproposition (prop. 1998/99:100) har medel beräknats för en treårig satsning på kompetensutveckling bl.a. i syfte att stärka förutsättningarna för elever i behov av särskilt stöd, däribland elever med funktionshinder, att nå målen.

Kommitténs bedömning/förslag: Stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna instämmer i kommitténs uppfattning om behovet av kompetensutveckling för lärare och annan personal i skolan.

Skälen för regeringens bedömning: Kommunerna har enligt 2 kap. 7 § skollagen (1985:1100) ansvar för att fortbildning anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Staten kan dock på olika sätt stödja kompetensutveckling, dels genom att påverka utbudet av kompetensutveckling, dels genom att ge bidrag till särskilda satsningar. Förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg behöver ha beredskap för att ta emot och ge alla barn och elever möjlighet till utveckling, delaktighet och lärande. Det innebär inte att varje lärare skall ha kunskap om varje enskilt funktionshinder. Däremot är det viktigt med en grund att utgå från, en s.k. förförståelse. Många elever har läs- och skrivsvårigheter/dyslexi eller koncentrationssvårigheter. Målet bör vara att varje lärare skall vara väl förtrogen med och ha beredskap att möta dessa elever i den pedagogiska situationen. Kompetensutveckling kan bidra till att utveckla förståelse och kunnande om hur miljö och verksamhet kan anpassas så att detta kan förverkligas.

En granskning av undervisningen av elever i behov av särskilt stöd, som år 1998 genomförts av Skolverket, pekar bl.a. på avsaknad av medvetna strategier för de insatser som ges till elever i behov av särskilt stöd, trots att insatserna och resurserna är relativt omfattande. Detta kan i sin tur leda till att segregerande lösningar tillgrips oreflekterat, vilket riskerar att leda till sänkta ambitionsnivåer och bristande måluppfyllelse.

Att det finns betydande behov av kompetensutveckling för lärare och annan personal i frågor som rör elever med funktionshinder har bl.a. understrukits av Bemötandeutredningen (SOU 1999:21) som framhåller den stora betydelse som bemötandet, förståelsen och attityderna hos lärare, personal och andra elever har för självbilden och för möjligheterna att lyckas i skolan och längre fram i livet.

Regeringen har i 1999 års ekonomiska vårproposition (prop. 1998/99:100) beräknat särskilda medel för en tre-årig satsning på kompetensutveckling, bl.a. för att stärka kompetensutvecklingen inom området elever i behov av särskilt stöd, däribland elever med funktionshinder. Regeringen avser att återkomma om den närmare preciseringen av medlen i budgetpropositionen för år 2000.

5.3 Forskning

Regeringens bedömning: Särskilda medel bör avsättas för att stödja och stimulera pedagogisk forskning inom området elever med funktionshinder.

Kommitténs bedömning: Kommittén framhåller behov av utveckling, dokumentation av erfarenheter och kunskaper och samverkan mellan utveckling och forskning.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, däribland *Statens skolverk* och *Högskolan i Örebro*, betonar betydelsen av både forskning och utveckling.

Skälen för regeringens bedömning: Behovet av forskning och utveckling är stort när det gäller undervisningen av elever i behov av särskilt stöd. Det gäller såväl för gruppen generellt som för elevgrupper med specifika funktionshinder.

I en rapport från Skolverket *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning* framhålls bland annat att det saknas en systematisk forskningsbaserad kunskap om undervisning av elever i behov av särskilt stöd. Den forskning som finns domineras av analyser av handikapp, deras orsaker, åtgärder och prognoser. Det råder däremot stor brist på forskning när det gäller undervisning av elever i behov av särskilt stöd. Bland annat saknas teoretiska perspektiv, deltagarperspektiv och kunskap om specialundervisningens sammanhang.

Den tidigare nämnda nationella granskningen av undervisningen av elever i behov av särskilt stöd, som genomförts av Skolverket, pekar på behovet av fördjupat forsknings- och utvecklingsarbete, bl.a. om effekterna av gruppstorlekar och hur skolan kan arbeta med elevers lärande i olika grupper. Det behövs ytterligare kunskap om effekterna av undervisning i mycket små och enhetliga grupper. Trots att detta är vanligt förekommande vid undervisning av elever med funktionshinder vet vi mycket lite om effekterna i förhållande till alternativa grupperingar av eleverna. Vidare understryks behovet av systematiserad och vidareutvecklad kunskap om lärande för elever som har olika former av inlärningssvårigheter.

Också för specifika grupper saknas tillräckligt med forskningsbaserad kunskap. Ett konkret exempel handlar om döva barns lärande, och då särskilt om hur döva barn lär svenska. Andra exempel gäller nya grupper inom synskadeområdet liksom elever med grav språkstörning, dolda funktionshinder samt elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Regeringen anser att forskning och utveckling inom det aktuella området nu bör prioriteras. Skolverket bör få i uppdrag att vidta åtgärder för att initiera att forskning etableras på detta område. Sammanlagt sex miljoner kronor bör under en treårsperiod avsättas härför.

5.4 Åtgärdsprogram

Regeringens bedömning: Åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd bör införas i de skolformer i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom som i dag inte omfattas av ett sådant krav, samt i motsvarande fristående skolor. Elever och vårdnadshavare bör ges möjlighet att ta initiativ till utarbetandet av åtgärdsprogrammet.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans som yttrat sig över förslaget har invändningar mot att åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd skall krävas för alla skol-

former. *Svenska Kommunförbundet* instämmer i att alla elever som har behov av särskilda stödåtgärder omfattas av rätt till åtgärdsprogram. Några remissinstanser, däribland *Skolverket*, föreslår dock handlingsplan som alternativ benämning. *Tranås kommun* lyfter särskilt fram det positiva i att åtgärdsprogram föreslås gälla även för särskolan.

Skolverket menar, till skillnad från kommittén, att skolan bör förbehållas rätten att initiera åtgärdsprogram. *Svenska kommunförbundet* menar att den reglering som föreslås kan leda till tolkningssvårigheter och onödiga tvister, men betonar liksom flera remissinstanser betydelsen av att elever och föräldrar/vårdnadshavare görs delaktiga.

Skälen för regeringens bedömning: Av 5 kap. 1 § andra stycket grundskoleförordningen (1994:1194) framgår att rektor skall se till att ett åtgärdsprogram utarbetas om en elev behöver särskilda stödåtgärder. Motsvarande bestämmelse finns också i 6 kap. 1 § specialskoleförordningen (1995:401) samt i 3 kap. 13 § sameskolförordningen (1995:205) som hänvisar till föreskrifterna om särskilda stödinsatser i 5 kap. grundskoleförordningen. Det innebär alltså att det i dag finns bestämmelser om åtgärdsprogram för elever i *grundskolan*, *specialskolan* och *sameskolan*.

Regeringen lägger stor vikt vid att alla elever i behov av stöd ges samma möjligheter till stödinsatser och avser därför att införa bestämmelser om åtgärdsprogram även i de skolformer inom det offentliga skolväsendet för barn

och ungdom som i dag inte omfattas av ett sådant krav. I detta sammanhang finns också skäl att nämna att regeringen avser att göra nödvändiga justeringar i gymnasieförordningen (1992:394) för att uppnå en bättre överensstämmelse mellan regelverken i grundskolan respektive gymnasieskolan vad gäller rätten till stöd.

Avsikten med en bestämmelse om åtgärdsprogram är att stödja en medveten planering och utvärdering av de särskilda stödåtgärderna som bör utgå från elevens behov och ges en både långsiktig och kortsiktig karaktär. Programmet skall omfatta elevens hela skolsituation och innebär därigenom att hela organisationen av skolverksamheten berörs. Av åtgärdsprogrammet bör framgå vad man vill söka åstadkomma samt med vilka medel och metoder man vill arbeta. Arbetet med åtgärdsprogrammet bör vara en process i vilken eleven själv ges en aktiv roll vid analysen av skolsvårigheterna samt vid utformningen och genomförandet av programmet. Elevens självuppfattning och självtillit kan stärkas genom att elevens starka sidor bildar utgångspunkt i det fortsatta arbetet.

Vid utformningen av bestämmelserna om åtgärdsprogram måste hänsyn tas till att förutsättningarna är olika för respektive skolform, bl.a. mellan frivilliga och obligatoriska skolformer. Särskolan riktar sig till elever med utvecklingsstörning. Det ingår därför i särskolans grundkompetens att möta behoven hos dessa elever. Utvecklingsstörning bör därför inte i sig ge upphov till en planering av åtgärder av den art som åtgärdsprogrammet

avser. Åtgärdsprogram kan däremot bli aktuellt vid mer sammansatta behov, t.ex. på grund av att en elev har ytterligare funktionshinder. Det bör ankomma på regeringen att de meddela de ytterligare föreskrifter om åtgärdsprogram eller motsvarande inom de olika skolformerna.

Samarbete och samverkan stärks

För att stärka elevernas och vårdnadshavarnas ställning bör de ges möjlighet att ta initiativ till arbetet med åtgärdsprogram. En sådan initiativrätt undandrar emellertid inte rektor det grundläggande ansvaret för åtgärdsprogrammet. Det är också rektor som beslutar om stödåtgärder.

Regeringen delar kommitténs uppfattning att åtgärdsprogrammet bör utarbetas i samarbete med eleven och, för icke myndig elev, efter samråd med elevens vårdnadshavare. Att utarbetandet av åtgärdsprogrammet bör ske i *samarbete* med eleven är avsett att stärka elevens roll jämfört med dagens situation, samtidigt som det inte innebär ett krav på att skola, elev och vårdnadshavare måste vara överens. Skolan har alltid det yttersta ansvaret för att ett åtgärdsprogram fastställs.

Vid utarbetandet av åtgärdsprogrammet kan det i vissa fall finnas skäl att involvera personal från andra verksamheter, främst då skolans kompetens behöver kompletteras t.ex. med kompetens från andra verksamheter inom kommunen eller från landstingets barn- och ungdomshabilitering, den pedagogiska hörselvården eller barn- och

ungdomspsykiatrin i de fall de redan har kontakt med eleven. Prop. 1998/99:105

Det bör, mot bakgrund av vad som ovan anförts, ankomma på regeringen att utforma närmare bestämmelser om åtgärdsprogram i de skolformer i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom som inte omfattas av ett sådant krav.

5.5 Stöd till kommunen i specialpedagogiska frågor

Kommunerna har ansvaret att erbjuda alla barn och ungdomar utbildning inom grundskolan och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer. Med undantag för det fåtal elever som får sin utbildning i den statliga specialskolan återfinns det stora flertalet elever med svåra funktionshinder i den kommunala skolan. Kommunerna har genom sitt ansvar för skolan även det grundläggande ansvaret för stöd till skolan i specialpedagogiska frågor. Statens insatser skall ses som ett komplement för att erbjuda kommunerna sådan spetskompetens som de inte kan förväntas bygga upp på egen hand.

Specialpedagogisk kompetens

Stödet till elever med funktionshinder bygger på arbetslagets ansvar för det pedagogiska arbetet. I arbetslagen kan olika lärare utveckla olika kompetens och komplettera varandra. För en elev med omfattande funktionshinder

krävs särskilt riktad kompetensutveckling för hela arbetslaget. Stöd till arbetslaget bör i första hand ges av specialpedagogen på skolan och/eller en specialpedagogisk stödfunktion i kommunen. Denna bör svara för en generell specialpedagogisk kompetens samt stå för spetskompetens vad gäller mer vanligt förekommande svårigheter, t.ex. till följd av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, koncentrationssvårigheter m.m.

Det är också rimligt att det finns särskild specialpedagogisk kompetens i kommunen för exempelvis elever med hörselskada, stamning, grav språkstörning m.fl. Även för elever med mycket ovanliga funktionshinder bör kommunen vid behov kunna bygga upp viss egen kompetens. Som ett belysande exempel kan nämnas att det i en genomsnittskommun föds ett barn med grav synskada med 15 till 20 års mellanrum. I de allra flesta fall vet man långt i förväg att eleven kommer att gå i kommunens skola, vilket gör det möjligt att satsa särskilt på kompetensutveckling.

De kommunala specialpedagogerna behöver i sin tur stöd och fortbildning för att kunna fullgöra sina uppgifter. Detta bör erbjudas av en regionalt förankrad statlig organisation för stöd i specialpedagogiska frågor. Staten erbjuder också via sina riksresurscenter individuellt riktade insatser för vissa elever med mycket komplicerade funktionshinder.

För elever med funktionshinder krävs dessutom insatser av även annat slag än rent pedagogiska. De samverkande

insatserna omfattar tvärfackliga insatser av såväl medicinsk, psykologisk, social som pedagogisk karaktär. Samverkan krävs därför såväl mellan pedagoger och elevvårdspersonal som mellan skola och exempelvis landstingets barn- och ungdomshabilitering, pedagogiska hörselvård eller barn- och ungdomspsykiatri.

5.5.1 Statens nuvarande engagemang för stöd i specialpedagogiska frågor

Stöd i specialpedagogiska frågor med statlig finansiering ges i dag av *Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH)*, landstingens pedagogiska hörselvård, resurscenter, kunskapscenter m.fl. SIH och Skolverket inrättades till följd av regeringens proposition om ansvaret för skolan (prop. 1990/91:18). Samtidigt avvecklades Skolöverstyrelsen (SÖ), länskolnämnderna och fortbildningsnämnderna.

Skolverket gavs uppdraget att vara central myndighet för en mål- och resultatstyrd kommunal skola med ansvar för en nationellt sammanhållen och samordnad uppföljning och utvärdering av skolans verksamhet, tillsyn, att ta fram underlag och förslag till utveckling av skolan samt att svara för att det fanns tillgång till fortbildning av god kvalitet i alla delar av landet. Skolverkets ansvar för att utveckla och utvärdera skolan i överensstämmelse med de nationella målen omfattar även elever med funktionshinder. Sedan år 1998 har Skolverkets ansvarsområde utökats till att även omfatta förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

I SIH sammanfördes vissa uppgifter avseende elever med funktionshinder, däribland SÖ:s förvaltningsuppgifter i förhållande till specialskolorna, det ansvar för att ta fram och producera läromedel för elever med funktionshinder som Statens institut för läromedel (SIL) tidigare hade samt länskolnämndernas stödorganisation med konsulenter för vissa funktionshinder och med planeringsberedningar. Att föra dessa uppgifter till Skolverket skulle enligt föredragande statsråd leda till att det återigen skulle skapats en stor central förvaltning med oklara ansvarsförhållanden och med skilda uppgifter.

En av SIH:s uppgifter är att erbjuda hjälp och stöd till kommunerna i specialpedagogiska frågor för elever med funktionshinder i syfte att minimera det handikapp som kan uppstå i en utbildningssituation. Institutet skall ge samma stöd till sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn. Det skall inom SIH finnas en fältorganisation för den specialpedagogiska stödverksamheten bestående av konsulenter för synskadade förskolebarn samt för elever som är synskadade, rörelsehindrade, döva-utvecklingsstörda, blinda-utvecklingsstörda och dövblinda vuxna inom det offentliga skolväsendet. Institutet har dessutom inrättat tjänster som konsulenter för elever med rörelsehinder i särskolan, elever med autism i särskolan samt en konsulent med inriktning mot invandrarelever med funktionshinder.

SIH:s stöd ges på olika nivåer – från mer individuellt riktat stöd till generella mer övergripande insatser på lokal,

regional eller nationell nivå. Regeringen har betonat att stödet skall ges en mer övergripande karaktär och underlätta skolgången för elever med funktionshinder genom att råd och stöd ges till kommunerna. SIH har under senare år arbetat med att utveckla konsulentrollen, bl.a. i syfte att förskjuta insatserna från att vara individuellt inriktade till att bli mer övergripande. Detta har delvis fått genomslag.

Eftersom SIH:s organisation enligt instruktionen är uppbyggd kring grupper av funktionshinder finns en risk för en alltför statisk organisation. Institutets utvecklingsarbete har inriktats på att minska diagnosernas betydelse för arbetsorganisationen. En ökad samverkan mellan konsulenter med olika inriktning har kommit till stånd, bl.a. till följd av en förändrad ansvarsstruktur. Hur långt strävan mot ett mer övergripande arbetssätt bör drivas handlar naturligtvis om en avvägning mellan för elever med funktionshinder gemensamma och mer handikapps specifika frågor.

Landstingens hörselvårdskonsulenter

Landstingen har inget reglerat ansvar för att erbjuda stöd i specialpedagogiska frågor för barn och ungdomar med funktionshinder. I flertalet landsting svarar emellertid hörselvårdskonsulenter för stöd till skolan för elever med hörselskada. Staten bidrar genom SIH till stödet till skolan för hörselskadade, budgetåret 1998 med 3,4 miljoner kronor. Landstingen bidrar i olika utsträckning. Redan under 1995/96 aviserade tre landsting att de inte avsåg att

fortsätta att ge specialpedagogiskt stöd till skolan då vakanser som hörselvårdskonsulenter uppstår. Enligt uppgifter från SIH är detta en utveckling som fortgår. Alla landsting svarar för stöd i specialpedagogiska frågor till förskolan för vissa barn med funktionshinder.

Specialpedagogiska resurscenter

Enligt specialskoleförordningen (1995:401) skall vid varje riksrekryterande specialskola finnas specialpedagogiska resurscenter. Det innebär att det finns ett resurscenter vid Ekeskolan för synskadade barn och ungdomar samt barn och ungdomar som också är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda (ERC), ett resurscenter vid Åsbackaskolan för döva och hörselskadade barn och ungdomar som också är utvecklingsstörda (ÅRC) samt ett resurscenter vid Hällsboskolan för elever med grav språkstörning (HRC). Enligt förordningen skall dessutom finnas Tomtebodaskolans resurscenter för synskadade (TRC). Resurscentren finansieras med statliga medel över specialskolans anslag. Budgetåret 1997 var kostnaderna 68 miljoner kronor.

Verksamheten vid resurscentren skall främst omfatta specialpedagogisk utredning och träning samt information, utbildning och fortbildning för vårdnadshavare samt lärare och annan personal. Centren skall vidare samla och ge information samt följa forskning och utveckling. Resurscentren bedriver dessutom själva visst utvecklingsarbete.

Centrens framtida inriktning behandlas i kapitel 6 om Prop. 1998/99:105
specialskolan.

Kunskapscenter m.m.

Vid varje regional specialskola finns *kunskapscenter för döva och hörselskadade*, som också svarar för stöd för vissa dövblinda (syn-hörselskadade). Det finns vidare fem *kunskapscenter för rörelsehindrade* knutna till skolor med särskilda undervisningsgrupper för rörelsehindrade i Malmö, Göteborg, Örebro, Uppsala och Umeå. Dessa riktar sig till barn och ungdomar med rörelsehinder och/eller neurologiskt betingade funktionsnedsättningar. Enligt avtal med SIH skall kunskapscentren verka för en optimal utbildningssituation för barn och ungdomar utifrån de respektive målgruppernas behov. Kunskapscentren skall bygga sin verksamhet på samverkan med andra aktörer inom sina respektive områden. Centren finansieras helt eller delvis från anslaget Särskilda insatser på skolområdet, det s.k. SIS-anslaget. Statens bidrag till verksamheten var 18,4 miljoner kronor år 1998. I de utvärderingar SIH har gjort av kunskapscentren konstateras bl.a. att de förväntningar som från början ställdes mer än väl har infriats. Det finns emellertid behov av att utveckla samverkan mellan kunskapscenter och kommunerna.

SIH fördelar också medel från SIS-anslaget till tjänster som *datapädagoger* vid åtta regionala dataresurscenter, s.k. REDAH-center. Dessa ger stöd till elever och per-

sonal för elever som utrustats med datorbaserade hjälpmedel. För detta syfte fördelades 5,6 miljoner kronor år 1998. I en utvärdering av SIH pekas bl.a. på behovet av ökad samverkan mellan datapedagogerna och andra aktörer på området.

5.5.2 En förändrad stödorganisation

Regeringens bedömning: En organisationskommitté bör ges i uppdrag att skyndsamt utveckla och lägga förslag om den konkreta utformningen av en förändrad stödorganisation som kan bidra till ökad samverkan mellan stat, kommun och landsting.

Kommitténs förslag/bedömning: Stämmer överens med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, framför allt kommunerna, är i huvudsak positiva till förslaget att statens insatser för stöd till skolhuvudmännen i specialpedagogiska frågor samordnas organisatoriskt och drivs i myndighetsform. *Göteborgs universitet* anser däremot att förslaget strider mot den ansvarsfördelning som finns mellan stat och kommun för skolan. *Riksrevisionsverket (RRV)* kritiserar utredningen för att föreslå en huvudsakligen traditionell myndighetslösning där tunga verksamhetsnära resurser alltså finns kvar hos staten. RRV föreslår ett alternativ med ett föreningsrättsligt arrangemang grundat på avtal mellan staten, Kommun-

förbundet och Landstingsförbundet. *Skolverket* menar att en kommunalisering av konsulentstödet bör utredas.

Flera remissinstanser, bl.a. *Handikappombudsmannen, Göteborgs universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Umeå universitet, Manillaskolan, Östervångsskolan* och *Tomtebodaskolans resurscenter* delar kommitténs principiella uppfattning att ansvaret för frågor som rör elever med funktionshinder inte bör särskiljas i myndighetsorganisationen. Bl.a. *Göteborgs universitet, Umeå universitet, Lärarhögskolan i Stockholm* och några kommuner, förordar en sammanslagning av Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) och Skolverket.

Den övervägande delen av remissinstanserna är positiva till förslaget att stödet i specialpedagogiska frågor organiseras i fem regioner. Några remissinstanser anser att regionerna, och då framför allt den norra, är för stora. *Svenska kommunförbundet* menar att verksamhetens tillgänglighet för kommunerna bör beredas ytterligare i det fortsatta utredningsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning: För att eleverna skall ges förutsättningar för en likvärdig utbildning, byggd på delaktighet och gemenskap, krävs många olika och samverkande insatser, både inom skolans ram och mellan skola och andra aktörer. Här har både stat, kommun och landsting ett ansvar.

Sedan SIH:s tillkomst år 1991 har det statliga stödet i specialpedagogiska frågor varit föremål för flera utredningar och överväganden, bl.a. av den arbetsgrupp som redovisade sina slutsatser i departementsskrivelsen *Staten och skolan – styrning och stöd* (Ds 1995:60) samt därefter av Funkiskommittén. De frågor som behandlas har haft såväl handikappolitisk som organisatorisk karaktär.

Inrättandet av SIH ifrågasattes vid myndighetens tillkomst, bl.a. av handikapporganisationerna. De främst handikappolitiska invändningar som låg bakom kritiken har samma aktualitet i dag. Att särskilja stödet i specialpedagogiska frågor i myndighetsstrukturen strider mot principen att ansvaret för frågor om funktionshinder finns på alla nivåer i systemet för den mål- och resultatstyrda skolan, dvs. hos lagstiftaren, den centrala förvaltningsmyndigheten, kommunen, skolan och ända ut i det enskilda klassrummet. Flera remissinstanser har framhållit att det specialpedagogiska stödet inte bör särskiljas från andra skolfrågor. Några, däribland Skolverket, anser att konsulentorganisationen bör föras över till kommunerna.

Regeringen kan konstatera att det har funnits och finns brister i samverkan mellan de båda myndigheterna, något som kan följa av en delvis oklar ansvarsfördelning. Dessa förhållanden redovisades redan i departementsskrivelsen *Staten och skolan – styrning och stöd* (Ds 1995:60). Enligt SIH:s remissvar med anledning av nämnda departe-

mentsskrivelse var det naturligt att det ännu efter några år fanns kvardröjande svårigheter att se och förstå den nya struktur som omstruktureringen av den statliga skoladministrationen medförde. SIH såg dock dessa vara av övergående natur. Regeringen kan dock konstatera att det ännu efter åtta år kvarstår problem.

Stödet begränsat till vissa målgrupper

Genom sin konsulentorganisation gör SIH viktiga insatser för elever med funktionshinder. Möjligheterna att utveckla det specialpedagogiska stödet begränsas dock av bristen på koppling till andra skolfrågor.

Som nämnts ovan skall det inom SIH finnas en fältorganisation med konsulenter för vissa preciserade målgrupper. Ett flertal remissinstanser delar kommitténs uppfattning att det krävs en större anpassningsförmåga till förändrade behov hos målgruppen elever med funktionshinder samt till kommunernas behov av stöd än vad ett sådant uppdrag möjliggör.

Statens insatser för stöd i specialpedagogiska frågor är således främst riktat mot elever med ”traditionella funktionshinder”, dvs. synskadade, döva och hörsel-skadade, rörelsehindrade, gravt språkstörda samt utvecklingsstörda med ytterligare funktionshinder. Redan mellan dessa grupper finns skillnader i fördelning av stödet som inte självklart kan förklaras annat än med att det är historiskt betingat. Med tanke på elevgruppens storlek är t.ex.

stödet för elever med grav språkstörning mindre väl utbyggt.

Det finns också visst behov av stöd till skolan för elever med medicinskt och psykiskt betingade funktionshinder, i vissa fall i form av specialpedagogiskt stöd. Det gäller exempelvis för elever vars svåra sjukdomar lett till funktionshinder, t.ex. hjärnskada. Dessa elevers pedagogiska behov sammanfaller i stora delar med behoven hos vissa elever med rörelsehinder. Många elever med medicinskt eller psykiskt betingade funktionshinder har dock framför allt behov av andra typer av insatser i skolan. Skolan behöver kunskap om eleven för att kunna förhålla sig på ett sätt som ger elev en optimal skolsituation. Det handlar om bemötande, anpassning till praktiska förhållanden som hög frånvaro, anpassningar i miljö osv. Att ge stöd till skolan i dessa avseenden bör vara ett ansvar för hälso- och sjukvården, ofta via skolhälsovården.

Skolan har dessutom behov av stöd för vissa elevgrupper som totalt sett är stora jämförda med de mer traditionella grupperna, t.ex. elever med olika neurologiskt betingade funktionshinder som ADHD, DAMP, Aspergers syndrom m.fl. I första hand bör det vara ett kommunalt ansvar att stå för detta stöd. Det bör dock vara ett statligt ansvar att följa forskning och sprida ny kunskap inom området.

Med dagens organisation, med många olika aktörer, är det inte alltid lätt för den enskilde läraren, specialpedagogen, rektorn eller för personalen inom förskolan att

veta vart man skall vända sig för att få del av den kompetens som finns. Särskilt tydliga blir svårigheterna för barn och ungdomar som inte tillhör de "traditionella grupperna" eller vars behov inte överensstämmer med den traditionella indelningen, t.ex. på grund av att de har flera funktionshinder.

Uppdrag att utforma den framtida stödorganisationen

Det är kommunernas ansvar att alla elever skall erbjudas en till deras förutsättningar anpassad skolsituation. Samtidigt finns behov av spetskompetens som inte varje kommun kan bygga upp och hålla aktuell på egen hand. Kommunernas förutsättningar att själva svara för denna typ av spetskompetens skiljer sig åt, mycket beroende på storlek. Det krävs därför även i framtiden ett stöd till kommunerna i specialpedagogiska frågor. Eftersom stödet i specialpedagogiska frågor gränsar till det kommunala ansvaret bör dock en lösning eftersträvas där kommunerna görs mer delaktiga än med nuvarande organisation.

Statens samlade resurser för stöd till kommunerna i specialpedagogiska frågor är omfattande. De samlade resurser som finns inom myndigheter, kommuner och landsting innefattar sammantaget en både bred och specialiserad kompetens i specialpedagogiska frågor. För att bättre nyttja denna samlade resurs bör statens insatser för

stöd till skolhuvudmännen i specialpedagogiska frågor för elever med funktionshinder samordnas i en myndighet.

Regeringens avsikt med en förändrad stödorganisation är bl.a. att samordna resurserna för SIH:s konsulentorganisation samt de statliga bidragen till landstingens hörselvårdskonsulenter, kunskapscentren för döva och hörselskadade, rörelsehindrade m.fl., resurscentren vid dagens riksrekryterande specialskolor och Tomtebodaskolans resurscenter samt datapedagogerna vid REDAH-centren. Verksamheten bör ledas av en styrelse bestående av företrädare för såväl stat, kommuner som landsting. Detta för att ge olika intressenter inflytande, men också för att öka kunskapen lokalt. Verksamheten bör få vissa nationella uppdrag, t.ex. att svara för resurscentren samt för internationell samverkan och utvecklingsfrågor inom området.

Verksamheten bör vidare indelas i fem geografiska regioner med ansvar för övergripande rådgivning, regional samordning, kompetensutveckling, utvecklingsverksamhet, information och samverkan med andra aktörer som kommuner, specialskolorna, landstingets habilitering, den specialpedagogiska utbildningen, handikapporganisationerna m.fl.

Regeringen bedömer att en stödverksamhet av detta slag bör ha en direkt anknytning till en, gärna forskningsbaserad, utvecklingsverksamhet inom området specialpedagogik. SIH har i dag inget sådant utvecklingsansvar

annat än inom läromedelsproduktionen samt som ett Prop. 1998/99:105 främjandeuppdrag.

Mot bakgrund av ovanstående avser regeringen att snarast tillkalla en organisationskommitté med uppdrag att med utgångspunkt i barn och ungdomars behov skyndsamt utveckla och lägga förslag om den konkreta utformningen av en förändrad organisation där statens insatser för stöd i specialpedagogiska frågor samordnas. Möjligheterna att också samordna och koppla den specialpedagogiska stödorganisationen till skolutveckling bör prövas. Tillgängligheten för kommunerna bör särskilt prioriteras samtidigt som en tydlig ansvarsfördelning mellan stat och kommun skall eftersträvas. En ökning av organisationens anpassningsförmåga bör också vara vägledande och samverkan stimuleras genom att de olika intressenterna görs delaktiga, såväl på central som regional nivå.

Frågan om Åsbackaskolans resurscenters organisatoriska tillhörighet bör prövas särskilt, mot bakgrund av vad som föreslås om en gemensam styrelse för specialskolorna för döva och hörselskadade elever (jmf. avsnitt 6.4.2). I kommitténs uppdrag bör även ingå att beakta Kunskapslyftskommitténs (dir. 1995:67) bedömningar och förslag.

Regeringens bedömning: Statens engagemang för produktion av läromedel och studiematerial för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder i förskola, skola och vuxenutbildning bör utredas ytterligare med utgångspunkt i Funkiskommitténs respektive Kunskapslyftskommitténs överväganden och slutsatser.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning. Översynen föreslås även omfatta studiematerial för eftergymnasiala studier. Vidare föreslås en översyn av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i att det skall vara ett fortsatt statligt åtagande att svara för att elever med funktionshinder ges tillgång till läromedel samt att det offentliga åtagandet i högre grad än i dag skall stimulera produktion på den fria läromedelsmarknaden. *Östervångsskolan* anser t.ex. att SIH Läromedel har en i det närmaste monopolställning på läromedelssidan för döva och hörselskadade vilket inte gagnar en flexibel och användarnära utveckling. Bland annat *Hjälpmedelsinstitutet* uppmärksammar dock risken för bristande kompetens i det privata läromedelsföretaget, andra menar att kommittén hyser en övertro på företagets intresse att producera dessa läromedel. *Föreningen Svenska Läromedelsproducenter* understryker att stödet

måste sättas i relation till den egna statliga produktionskostnaden samt att upphandling bör ske på sedvanligt sätt. Förslaget om en översyn av Upphovsrättslagen har med några undantag brett stöd.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser, i likhet med kommittén att staten även fortsättningsvis bör ha ett åtagande att se till att elever med funktionshinder, som är beroende av särskilt utvecklade eller anpassade läromedel, ges tillgång till sådana. I sitt delbetänkande *Vuxenutbildning för alla?* (SOU 1999:39) framhåller Kunskapslyftskommittén att utgångspunkten för det fortsatta arbetet bör vara en strävan efter att åstadkomma ett system där behovet av anpassad litteratur styr möjligheterna att få stöd, och inte utbildningsform eller diagnos.

Regeringen menar, med stöd av såväl Funkiskommittén som Kunskapslyftskommittén att det behövs en bredare översyn av statens engagemang inom området. En sådan översyn bör omfatta läromedel och studiematerial för små målgrupper, t.ex. för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder i såväl förskola, skola som vuxenutbildning. De förslag som Funkiskommittén redovisat, bl.a. när det gäller målen för ett statligt engagemang samt ansvarsfördelningen mellan Skolverket, SIH och Tal- och Punktskriftsbiblioteket (TPB) bör överlämnas till den aviserade utredningen för bedömning.

Vad gäller lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL) pågår för närvarande ett

arbete inom EU som bl.a. syftar till att ytterligare harmonisera upphovsrätten och närstående rättigheter i informationssamhället. En av de frågor som tas upp i det arbetet är funktionshindrades möjligheter att få tillgång till material som annars är upphovsrättsligt skyddat. Regeringen anser att detta är en angelägen fråga men att det nämnda EU-arbetet bör avvaktas innan man tar ställning till eventuella lagändringar.

6 Specialskolor och resurscenter

Prop. 1998/99:105

Kommunerna är enligt skollagen (1985:1100) skyldiga att anordna grundskola respektive särskola för alla skolpliktiga barn och ungdomar i kommunen. För barn och ungdomar som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Specialskolan omfattar ca 800 elever, vilket motsvarar ca 0,08 procent av samtliga skolpliktiga barn och ungdomar. Staten är huvudman för specialskolan.

Mot bakgrund av de förändringar som genomförts under senare år när det gäller det kommunala ansvaret för skolväsendet, det generella statsbidragssystemet och myndighetsstrukturen fick kommittén i uppdrag att se över ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och landsting inom området, bl.a. avseende specialskolan och resurscentren.

6.1 Verksamheten i dag

Den statliga specialskolan består av fem regionskolor för döva och hörselskadade elever samt tre riksskolor. Regionskolorna är Birgittaskolan i Örebro, Kristinaskolan i Härnösand, Manillaskolan i Stockholm, Vänerskolan i Vänersborg och Östervångsskolan i Lund. De tre riksskolorna är Ekeskolan, Hällsboskolan och Åsbackaskolan. Ekeskolan i Örebro tar emot synskadade elever och elever

som dessutom är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda. Hällsboskolan i Sigtuna tar emot dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kan gå i en regional specialskola på grund av beteendestörningar eller av andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning. Åsbackaskolan i Gnesta tar emot döva eller hörselskadade elever med utvecklingsstörning. Läsåret 1998/99 fanns 602 elever vid de regionala specialskolorna och 207 vid de riksrekryterande. Majoriteten av eleverna bor hemma hos sina föräldrar. Ca 80 procent av eleverna vid de regionala specialskolorna bor med sina föräldrar. För Åsbackaskolan är motsvarande andel 33 procent.

Skolformen är avsedd för barn och ungdomar som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan. För eleverna i specialskolan upphör skolplikten vid 17 års ålder vilket innebär att specialskolan är tioårig. Specialskolan omfattas av *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet m.m. (Lpo 94)* och har särskilda timplaner samt för döva och hörselskadade delvis egna kursplaner. Verksamheten vid de regionala specialskolorna skall vara jämförbar med grundskolans men skiljer sig från grundskolans främst genom att undervisningen i huvudsak sker på teckenspråk, vilket i de flesta fall är elevernas förstaspråk. För elever vid Ekeskolan och Åsbackaskolan som är utvecklingsstörda skall särskolans kursplaner tillämpas.

Varje specialskola är en egen myndighet och har var sin styrelse. Fråga om mottagande vid specialskolan får väckas av elevens vårdnadshavare eller av elevens hemkommun. Elevens vårdnadshavare kan överklaga beslut om mottagande i specialskolan till *Skolväsendets överklagandenämnd*. Specialskolans styrelse övertar ansvaret från hemkommunens skolstyrelse för elever vid specialskolan.

SIH är central förvaltningsmyndighet för specialskolorna. Institutet skall bl.a. sammanställa årsredovisningar för specialskolorna samt stödja specialskolor och resurscenter med rådgivning i övergripande ekonomiska och juridiska frågor. *Statens skolverk* är central förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet. Verket har ansvar för att följa upp, utvärdera, utöva tillsyn över skolväsendet samt verka för skolutveckling.

Resurscenter och kunskapscenter

Enligt specialskoleförordningen (1995:401) skall det finnas ett specialpedagogiskt resurscenter vid varje riksskola. För synskadade finns dessutom Tomtebodaskolans resurscenter. Resurscentren har till uppgift att främja en allsidig utveckling av barn och ungdomar inom respektive målgrupp i det offentliga skolväsendet. Verksamheten skall främst omfatta specialpedagogisk utredning och träning samt information, utbildning och kompetensutveckling som riktar sig till elevernas vårdnads-

havare, lärare och annan personal. Vid de regionala specialskolorna finns kunskapscenter (KC) för döva och hörselskadade. KC skall i nära samverkan med landstingens pedagogiska hörselvård och berörda kommuner ge råd, stöd och service på regional nivå samt bl.a. samordna och vid behov anordna teckenspråksundervisning för syskon och barn till döva.

Kostnader och finansiering

Skolorna är huvudsakligen anslagsfinansierade över statsbudgeten. Anslaget innefattar även verksamheten vid resurscentren. De kunskapscenter som är förlagda i anslutning till de regionala specialskolorna får stöd från anslaget för särskilda insatser på skolområdet, det s.k. SIS-anslaget. De totala kostnaderna för specialskolan uppgick till 337 miljoner kronor år 1997. Den genomsnittliga kostnaden per elev uppgick samma år till 473 800 kronor. Av detta gick cirka 30 procent till undervisning och knappt 30 procent till elevresor och elevboende. Variationerna är emellertid stora mellan de olika skolorna, vilket bl.a. kan förklaras av skillnader vad gäller skolornas målgrupper samt lokal-, rese- och boendekostnader. Kostnaderna för de specialpedagogiska resurscentren uppgick till 68 miljoner kronor år 1997.

Regeringens förslag: Specialskolan som skolform bibehålls för döva och hörselskadade barn. Specialskolans målgrupp skall inte längre omfatta syn- eller tal-skadade barn. Den fasta skoldelen vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan avvecklas successivt.

Möjligheten att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan skall tas bort.

Regeringens bedömning: Skolverksamhet för dövblindfödda elever bör föras över från Ekeskolan till Åsbackaskolan.

Kommitténs förslag: Stämmer delvis överens med regeringens. Kommittén föreslog ett borttagande av specialskolan som skolform.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Handikappombudsmannen* och *Statens skolverk*, har inget att invända mot att specialskolan som skolform tas bort. Till de tveksamma hör bl.a. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*, som menar att en skola för alla inte nödvändigtvis behöver innebära en skolform för alla. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser att de rättsliga konsekvenserna inte analyserats fullt ut och menar att rätten till en tioårig skolgång inte bör tas ifrån eleverna som tillhör specialskolans personkrets. *Ekeskolan*, *SIH* samt *Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)* menar att

skolverksamheten för icke-skolpliktiga elever inte bör avvecklas innan fullgoda alternativ presenterats.

Flertalet remissinstanser har inget att invända mot förslaget om en avveckling av den fasta skolverksamheten vid Ekeskolan. Till de som ställer sig bakom förslaget hör bl.a. *Handikappombudsmannen* som anser att Ekeskolan bör avvecklas på samma sätt som de gamla vårdhemmen avvecklats och *Skolverket* som menar att förslaget stämmer överens med den gängse trenden i Europa. *Synskadades riksförbund (SRF)* anser att Ekeskolans skoldel bör avvecklas, dock genom ett intagningsstopp. Förbundet framhåller emellertid att det först måste skapas garantier för tillräckliga resurser i kommunerna för de elever som berörs. Förslaget avisas av bl.a. *Birgittaskolan, Ekeskolan, Ekeskolans föräldraförening, Örebro läns landsting, Örebro kommun* samt *Landsorganisationen i Sverige (LO)*. *Hällsboskolan* motsätter sig en avveckling av den fasta skolverksamheten vid skolan och menar att det finns fördelar av att hålla ihop resurscenterverksamhet och skola. *Hällsboskolan* menar också att elever med *mycket grav* språkstörning har behov av en fast skoldel vid Hällsboskolan. Ståndpunkten delas av *Hällsboskolans föräldraförening* och *Föreningen för döva och hörselskadade barn (DHB)*, *Lärarnas Riksförbund* och *Svenska Logopedförbundet* vilka är negativa till förslaget och menar att den språk-

störda gruppen är relativt nyupptäckt och att kompetens
fortfarande utvecklas.

Flertalet remissinstanser, däribland Föreningen Sveriges dövblinda (*FSDB*), *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)*, *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* och *SIH* har inget att invända mot förslaget att föra över ansvaret för dövblindfödda barns skolgång från Ekeskolan till Åsbackaskolan. Negativa är *Ekeskolan*, *Landstinget i Värmland*, *Örebro kommun* och *Örebro läns landsting*. *LO* förespråkar att Ekeskolans fasta skoldel skall finnas kvar och att skolan bör ha kvar ansvaret för dövblindfödda elever.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

Enligt 1 kap. 6 § och 3 kap. 3 § skollagen (1985:1100) skall barn som inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är synskadade, döva, hörselskadade eller talskadade tas emot i specialskolan. Enligt 7 kap. 1 § skollagen skall utbildningen i specialskolan syfta till att ge barn och ungdomar med synskada, dövhet, hörselskada eller talskada en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan.

Specialskola för döva, dövblinda och hörselskadade

Gruppen döva, dövblinda och vissa hörselskadade barn har teckenspråket som sitt första språk. Dessa elevers behov av kommunikation och undervisning på teckenspråk

är, i de allra flesta fall, inte möjliga att möta i den kommunala skolan. Undervisning i särskilda grupper eller skolor är således en nödvändighet för dessa barn och ungdomars delaktighet och gemenskap. Regeringen bedömer därför att det för denna målgrupp är motiverat att också fortsättningsvis erbjuda utbildning i specialskolan. Skolorna bör erbjuda en teckenspråkig miljö där alla så långt möjligt kommunicerar på teckenspråk. Regeringen vill i detta sammanhang understryka att varken individintegrering av enskilda elever som är beroende av kommunikation på teckenspråk eller lösningar med små undervisningsgrupper integrerade i vanliga grundskolor kan anses uppfylla tillräckliga förutsättningar för en sådan miljö. Regeringen anser också att staten även fortsättningsvis bör vara huvudman för dessa specialskolor, vilket utvecklas ytterligare i avsnitt 6.4.2.

Avveckling av fasta skoldelar vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan

Mot bakgrund av regeringens huvudprincip om att barn med funktionshinder så långt möjligt bör bo med sina föräldrar och gå i en skola i närheten av hemmet är det ett kommunalt ansvar att tillgodose dessa elevers skolgång och behov av stödinsatser.

Majoriteten av elever med synskada respektive grav språkstörning/talskada får i dag sin undervisning i hemkommunens grundskola eller särskola. Mycket få

elever med synskada kommer i dag till *Ekeskolan* för att påbörja sin skolgång där. I dag finns endast ett tjugotal elever i ålderskategorin 7–17 år på skolan. Med något undantag omfattas de av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Trots att *Ekeskolan* i första hand skall ta emot skolpliktiga elever är det vanligt att eleverna kommer till skolan först när de nått tonåren, i flera fall efter att ha upplevt tillkortakommanden och andra motgångar i den kommunala skolan, något som förstärker bilden av att det behövs ett starkare stöd till kommunerna för bl.a. denna elevgrupp. Regeringen bedömer att det finns goda möjligheter till fungerande lösningar för de enskilda barnen och deras i familjer i hemkommunen genom undervisning förlagd till en grundskola eller träningsskola i kombination med de insatser som görs med stöd av LSS. En utökad resurcenterverksamhet vid *Ekeskolan* kan bidra till att ytterligare öka förutsättningarna för en utbildning av god kvalitet. Regeringen anser mot bakgrund av ovanstående skäl att de fasta skoldelarna vid *Ekeskolan* skall avvecklas.

Av 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) framgår att *Hällsboskolan* är avsedd för dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kan gå i en regionskola på grund av beteendestörningar eller andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning. Skolan använder sig av begreppet *grav språkstörning* för att mer korrekt beskriva personkretsen och uppger att den totala gruppen elever med språkstörning utgör mellan 3

och 4 procent av eleverna i en årskull. Gruppen elever med grav språkstörning är mindre och utgör mellan 250 och 500 elever av varje årskull. Läsåret 1998/99 var 109 elever med grav språkstörning inskrivna vid Hällsboskolan, varav 35 elever fick sin undervisning i externa klasser i Stockholm. Elevantalet vid Hällsboskolan har sedan läsåret 1990/91 ökat med nästan 50 procent. Enligt skolan beror denna elevökning vid skolan främst på bättre diagnostik av barn med grav språkstörning. Samtidigt kommer det absoluta flertalet av skolans elever från Stockholms, Uppsala eller angränsande län.

Regeringen delar kommitténs bedömning att elevgruppen är så pass stor att det är rimligt att kommunerna, ensamma eller i samverkan med andra kommuner, etablerar de lösningar som krävs. Statens insatser genom Hällsboskolan bör framöver främst riktas mot att stödja kommunerna att möta behoven av anpassad utbildning för elever med grava språkstörningar (se avsnitt 6.3.2.). *Föreningen för döva och hörselskadade barn (DHB)* har i sitt remissvar framhållit behoven av utbildning i specialskolan hos barn som är gravt språkstörda men beroende av teckenspråk för sin kommunikation. Regeringen menar att det inom det framtida systemet bör finnas goda möjligheter till väl fungerande lösningar för enskilda barn genom samverkan mellan Hällsboskolans resurscenter och specialskolorna för döva och hörselskadade barn.

Regeringen vill i sammanhanget understryka att handikappreformen inneburit ett ställningstagande mot institutionsboende för barn med svåra funktionshinder och att de sista vårdhemmen skall vara avvecklade år 2000. Handikappombudsmannen tillhör dem som i olika sammanhang kritiserat regeringen för att det alltjämt finns kvar specialskolor som liknar de gamla vårdhemmen. Regeringen anser sammantaget att de fasta skoldelarna vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan skall avvecklas.

I samband med att den fasta skoldelen vid Ekeskolan avvecklas föreslår regeringen att ansvaret för det fåtal dövblindfödda barn som har behov av undervisning i specialskola bör föras över till Åsbackaskolan. Detta beskrivs ytterligare i avsnitt 6.4.1.

Det bör ankomma på regeringen att med anledning av dessa förändringar göra de ändringar som behövs i specialskoleförordningen.

Till skillnad från kommittén som föreslog en avvecklingstid om tre år föreslår regeringen att avvecklingen av de fasta skoldelarna skall göras genom ett intagningsstopp fr.o.m. den 1 juli 2001 vid Ekeskolan samt fr.o.m. den 1 juli 2002 vid Hällsboskolan. Omställningen av verksamheten bör ges tid så att de elever som i dag får sin undervisning på respektive skola ges möjlighet att slutföra den utbildning de påbörjat och också inrättat sig efter. Regeringen anser att avvecklingen av Hällsboskolan bör få något förlängt tidsperspektiv i förhållande till Ekeskolan, mot bakgrund av det särskilda kompetensbehov som

uppstår för att tillgodose elevgruppens behov, se vidare Prop. 1998/99:105 avsnitt 6.3.2.

Inom ramen för den utökade resurscenterverksamheten vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan finns skäl att behålla en mindre skoldel för s.k. visstidsplaceringar (se avsnitt 6.3). Resurscentren ges på så sätt ytterligare ett verktyg att möta enskilda elevers behov.

Förlängd skolgång i specialskolan tas bort

Enligt 7 kap. 6 § andra stycket skollagen (1985:1100) får ungdomar som efter skolpliktens upphörande inte bedöms kunna gå i gymnasieskolan därför att de är uvecklingsstörda, i mån av plats, genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det år de fyller 21 år. Ekeskolan, som är avsedd för skolpliktiga elever, erbjuder i dag dessa ungdomar en utbildning liknande gymnasiesärskolans. *Synskadades riksförbund (SRF)* och *Riksorganisationen Unga Synskadade* anser att synskadade elever med flerfunktionshinder bör ges förbättrade möjligheter att gå på folkhögskola och motsätter sig utvecklingen mot en riksgymnasieverksamhet för dessa elever. Regeringen delar riksförbundets ståndpunkt att det inte är aktuellt att bygga upp en särskild gymnasiesärskoleverksamhet för synskadade med flerfunktionshinder. Det naturliga alternativet för dessa elever är den reguljära gymnasiesärskolan på hemorten eller inom samverkansområdet. Resurs-

centerverksamheten, som beskrivs i avsnitt 6.3, bör i det sammanhanget vara en tillgänglig stödfunktion för utredning, träning och rådgivning för elever, familjer och kommunala gymnasiesärskolor.

Regeringen anser sammantaget att det saknas skäl för att elever i gymnasieåldern skall tillhöra specialskolans målgrupp. Bestämmelserna om förlängd skolgång i specialskolan föreslås således tas bort.

6.3 Utbyggd resurscenterverksamhet

Regeringen har inledningsvis i denna proposition redovisat sin syn på behovet av förstärkt stöd till kommunerna i syfte att underlätta för elever med funktionshinder att få en anpassad undervisning i hemkommunens skola. I samband med att Ekeskolans respektive Hällsboskolans fasta skoldelar avvecklas frigörs resurser för att i högre utsträckning än i dag kunna användas för stöd till kommunerna. Regeringen avser att i följande avsnitt redogöra för de åtgärder som planeras för att stärka resurscenterverksamheterna.

6.3.1 Ett gemensamt resurscenter för synskadade barn i förskola och skola

Prop. 1998/99:105

Regeringens förslag: En mindre skoldel för placeringar under viss tid skall finnas i anslutning till verksamheten vid Ekeskolan. Hemkommunen skall betala viss ersättning till staten för en sådan placering.

Regeringens bedömning: Ekeskolans resurscenter utökas och slås organisatoriskt samman med Tomtebodaskolans resurscenter till ett gemensamt resurscenter för synskadade barn och ungdomar.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. Resurscentren föreslås ingå i stödorganisationen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inget att invända mot förslaget om ett riksresurscenter för synskadade barn och ungdomar. Om det skall ske en samlokalisering förespråkar dock *Tomtebodaskolans resurscenter (TRC)* en placering av riksresurscentret i Stockholm medan *Ekeskolan* och *Örebro kommun* vill se en placering av centret i Örebro. *Synskadades Riksförbund (SRF)* framhåller att förslaget inte får innebära en minskning av de totala resurserna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) framgår att Ekeskolan är avsedd för synskadade elever, samt elever som också är döva, hörselskadade eller ut-

vecklingsstörda. Enligt 1 kap. 8 § samma förordning finns det vid varje riksskola ett specialpedagogiskt resurscenter samt för synskadade dessutom Tomtebodaskolans resurscenter i Solna.

Placering under viss tid vid Ekeskolans resurscenter

Samtidigt som regeringen anser att den fasta skoldelen vid Ekeskolan successivt bör avvecklas, menar regeringen, i likhet med kommittén, att det finns skäl att behålla en mindre skoldel för s.k. visstidsplaceringar vid resurscentret. Med en sådan placering avser regeringen att en elev som ett led i sin utbildning i hemkommunens skola kan behöva insatser från resurscentrets sida som sträcker sig utöver vad som kan anses omfattas av de sedvanliga utrednings- eller träningsbesöken. Det kan vara fråga om elever som av olika skäl behöver ett intensifierat specialpedagogiskt expertstöd från resurscentrets sida. En placering vid resurscentret avses ingå som ett led i det åtgärdsprogram som hemkommunens skola upprättat och bygger på att resurscentret, kommunen, eleven och dennes vårdnadshavare är överens om syftet med vistelsen. Verksamheten vid resurscentret ingår inte i det offentliga skolväsendet. Det finns därför behov av en reglering av innebörd att eleven fullgör sin skolplikt under tiden för vistelsen vid resurscentret. Detta föreslås regleras i 10 kap. skollagen som omfattar särskilda utbildningsformer. Regeringen skall dessutom bemyn-

digas att meddela föreskrifter om verksamheten vid Prop. 1998/99:105 resurscentret.

En bestämmelse skall införas i skollagen om att hemkommunen skall betala viss ersättning till staten för den elev som fullgör sin skolplikt vid resurscentret. Regeringen skall också bemyndigas att meddela föreskrifter om undantag från denna bestämmelse och om ersättningens storlek. Ersättningen kan avse kostnader i samband med utbildningen samt kostnader för boende och resor. Ersättningsnivån bör inte sättas så högt att den avhåller kommuner från att använda sig av denna möjlighet för de elever som är i behov av det särskilda stöd som kan ges i form av en sådan placering vid resurscentret. Den föreslagna ersättningsnivån till specialskolorna för döva och hörselskadade bör vara vägledande, se avsnitt 6.5.

Förstärkt resurscenterverksamhet för synskadade elever med flerfunktionshinder

Som tidigare nämnts befinner sig majoriteten av synskadade barn och ungdomar med flerfunktionshinder i den kommunala skolan medan mycket få barn i grundskoleåldern kommer till Ekeskolan. Kommitténs förslag om en utökad resurscenterverksamhet vid Ekeskolan är något som tas emot positivt av remissinstanserna, däribland *Synskadades Riksförbund (SRF)*.

De medel som frigörs genom den successiva avvecklingen av den fasta skolverksamheten bör således användas för en utökad resurscenterverksamhet som, liksom i dag, bör ha till uppgift att stå för specialpedagogisk utredning och träning samt för information, utbildning och kompetensutveckling av lärare och annan personal kring barnet. De barn och ungdomar som tillhör Ekeskolans målgrupp kräver ett mycket individuellt anpassat stöd och det är således viktigt att resurscentrets personal i hög utsträckning ges möjlighet att arbeta direkt med barnet, föräldrar och den personal som finns runt barnet. Det bör som regel ske i barnets dagliga miljö, men utrednings- och träningsbesök kan också fylla en funktion för samtliga berörda.

Det är av stor betydelse att resurscentret riktar sina insatser mot barn och ungdomar t.o.m. gymnasieåldern. Det innebär att gymnasiesärskolan bör stödjas att möta behoven hos dessa äldre elever.

Ekeskolan har i sitt remissvar pekat på nödvändigheten av ett livslångt perspektiv på insatserna för elever med *Spielmeyer-Vogts sjukdom* eftersom det specialpedagogiska behovet kvarstår även efter gymnasieåldern. *Spielmeyer-Vogts sjukdom* är en sällsynt, fortskridande sjukdom. Stor variation finns avseende överlevnad och de svårast drabbade kan avlida i övre tonåren medan andra kan uppnå 30 – 40 års ålder. Regeringen menar att resurscentrets insatser huvudsakligen bör inriktas på barn och ungdomar men att

detta inte utesluter att ett livslångt perspektiv anläggs för denna lilla grupp om cirka 40 personer i hela landet. Insatserna för vuxna bör dock begränsas till vad som är specialpedagogiskt motiverat och således skiljas från det som ingår i landstingens habiliteringsansvar.

Sammanslagning av Ekeskolans och Tomtebodaskolans resurscenter

Behovet av samverkan mellan Tomtebodaskolans resurscenter (TRC) och Ekeskolans resurscenter (ERC) har understrukits i olika sammanhang. Gränsdragningsfrågorna har tagit tid och kraft för såväl brukarna som för de bägge centren och berörda konsulenter. Den totala elevgruppen har dessutom förändrats och synskade-diagnoser som förr var vanliga har nu nästan försvunnit men ersatts av nya och ofta mer svårlösta problem. *TRC* framhåller också i sitt remissvar att det finns klara fördelar med en gemensam organisation och förordar en lokalisering till Stockholm. Även *Ekeskolan* ställer sig positiv till en sammanslagning av de båda centren, men motsätter sig en samlokalisering såvida centret inte förläggs till Örebro. *Riksorganisationen Unga synskadade* framhåller vikten av att en sammanslagning inte får innebära att kompetens går förlorad.

Regeringen anser att det sammantaget finns starka verksamhetsmässiga skäl för en sammanslagning mellan centren. Eventuella gränsdragningsproblem kan

undanröjas och möjligheterna ökar för samordning och gemensam nytta av personalens olika kompetenser. Även förutsättningarna för intern kompetensutveckling förbättras genom möjligheterna för utbyte mellan enheterna.

Det samlade resurscentret för synskadade elever bör ha till uppgift att ansvara för specialpedagogisk utredning och träning samt information, utbildning och kompetensutveckling. Resurscentret bör vidare samla och ge information, följa forskning och utveckling samt bedriva visst utvecklingsarbete. Resurscentrets målgrupp bör vara de grupper som respektive center ansvarar för i dag, med undantag för de dövblindfödda barnen, som föreslås föras över till Åsbackaskolans ansvarsområde (se även avsnitt 6.4.1)

I ett första steg är det angeläget att sammanföra TRC och ERC i en gemensam organisation under en och samma styrelse. På sikt bör också en samlokalisering till Stor-Stockholmsområdet övervägas. I Stockholm finns redan i dag såväl TRC som den läromedelsenhet för synskadade som drivs av SIH samt också Tal- och punktskriftsbiblioteket (TPB). I sammanhanget bör också nämnas att utformningen av den aviserade organisationen för stöd i specialpedagogiska frågor kan komma att påverka organisationen i stort (se avsnitt 5.5).

6.3.2 Resurscenter för gravt språkstörda elever vid Hällsboskolan

Prop. 1998/99:105

Regeringens förslag: En mindre skoldel för placeringar under viss tid skall finnas i anslutning till resurscentret. Hemkommunen skall betala viss ersättning till staten för en sådan placering.

Regeringens bedömning: Hällsboskolans resurscenter utökas. Medel bör successivt tillföras anslaget A 9 Särskilda insatser på skolområdet (SIS) i syfte att stimulera och underlätta inrättandet av regionala undervisningsgrupper för gravt språkstörda elever. Hällsboskolans resurscenter bör initialt tillföras särskilda medel avsedda för en tvåårig kompetensutvecklingsinsats riktad till personal i kommunerna som arbetar med elever med grava språkstörningar.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer förslaget om en förstärkt resurscenterverksamhet vid Hällsboskolan. *Hällsboskolan* menar dock att detta inte får ske på bekostnad av den fasta skoldelen. Flertalet remissinstanser har inget att invända mot kommitténs förslag att föra över ansvaret för elevgruppen döva eller hörselskadade med beteendestörningar till de regionala specialskolorna. *Hällsboskolan* anser emellertid att döva och hörselskadade elever med grav språk- och

kommunikationsstörning även fortsättningsvis skall få sin undervisning på Hällsboskolan och att en överflyttning sker först när barnet har förutsättningar att klara detta. *Manillaskolan* ställer sig också bakom förslaget under förutsättning att skolan får resurser för att bygga upp ett skoldaghem. *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* menar att det är mycket viktigt att den fasta skoldelen vid Hällsboskolan måste finnas kvar och att ansvaret för de beteendestörda döva eleverna bör föras till en regionskola. *LO* motsätter sig förslaget och menar att den kompetens som byggts upp vid Hällsboskolan måste värnas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) framgår att Hällsboskolan är avsedd för dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kan gå i en regionskola på grund av beteendestörningar eller andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning. Det specialpedagogiska resurscentret skall enligt 1 kap. 9 § i samma förordning främja en allsidig utveckling av barn och ungdomar som är talskadade. Det totala antalet barn med grav språkstörning uppskattas av resurscentret för närvarande uppgå till mellan 2 500 – 5 000, varav 300 omfattas av insatser från resurscentret.

I anslutning till resurscentret föreslås, i likhet med vad som föreslagits för Ekeskolans resurscenter, att en mindre skoldel för s.k. visstidsplaceringar behålls. Med en sådan placering avser regeringen att en elev, som ett led i sin utbildning i hemkommunens skola, kan behöva insatser från resurscentrets sida som sträcker sig utöver vad som kan anses omfattas av de sedvanliga utrednings- och träningsbesöken. Eftersom verksamheten vid resurscentret inte ingår i det offentliga skolväsendet finns behov av bestämmelser i skollagen med innebörd att eleven fullgör sin skolplikt vid vistelsen på resurscentret. Dessa placeringar föreslås regleras i 10 kap. skollagen som omfattar särskilda utbildningsformer. När det gäller syfte och omfattning med placering under viss tid vid Hällsboskolans resurscenter hänvisas i övrigt till vad som ovan är skrivet om den verksamhet för placering under viss tid som föreslås i anslutning till Ekeskolans resurscenter under avsnitt 6.3.1. Även när det gäller regeringens bemyndigande om verksamheten vid resurscentret samt den bestämmelse som skall införas angående hemkommunens ersättning till staten för en sådan placering hänvisas till avsnitt 6.3.1.

Förstärkt stöd till kommunerna

Funktionshinder av kommunikativ karaktär får svåra handikappande konsekvenser för barnet i skolan om miljö

och undervisning inte anpassas i tillräcklig utsträckning. Kunskapen om behoven hos elever med grav språkstörning ökar men är alltfjämt bristfällig i många kommuner. Detta, i kombination med att gruppen elever med grav språkstörning är förhållandevis stor, talar för att det finns starka skäl att öka stödet till kommunerna för den aktuella elevgruppen. Regeringen anser att Hällsboskolans resurscenterverksamhet som en följd av detta bör inriktas på att stödja den kommunala verksamheten samt ges ökade möjligheter till utrednings- och träningsbesök och kompetensutveckling. Ambitionen måste vara att även elever med mycket grava språkstörningar, genom ett samordnat stöd, ges möjlighet till anpassad undervisning i hemkommunens skola. Hällsboskolans resurscenter bör liksom i dag utgöra en egen myndighet och ledas av en styrelse. Detta kan emellertid påverkas av utformningen av den aviserade organisationen för stöd i specialpedagogiska frågor (se avsnitt 5.5).

Regeringen är medveten om behovet av att den förändrade inriktningen av verksamheten vid Hällsboskolan ges tid och utrymme för att öka den kommunala kompetensen inom området. För gruppen elever med språkstörning finns inte någon utbyggd konsulentverksamhet i likhet med den som finns för exempelvis de synskadade eleverna.

I syfte att förstärka den lokala kompetensen om elever med grava språkstörningar anser regeringen att det föreslagna intagningsstoppet den 1 juli 2002 bör föregås

av en riktad kompetensutvecklingssatsning under tre år med början år 2000. Inom ramen för specialskolans nuvarande anslag bör särskilda medel avsättas till Hällsboskolan som bör få i uppdrag att i samarbete med lämpliga specialpedagogiska institutioner genomföra en kompetensutvecklingssatsning om undervisning av barn med grav språkstörning. Insatserna bör rikta sig till specialpedagoger i kommunerna, främst de som avser att starta verksamhet för elever med grava språkstörningar.

6.3.3 Resurscenter för dövblindfödda elever vid Åsbackaskolan

Regeringens bedömning: Ett resurscenter för dövblindfödda barn och ungdomar bör inrättas i anslutning till det resurscenter för döva barn med utvecklingsstörning som redan finns vid Åsbackaskolan.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna, däribland *SIH, Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* och ställer sig positiva till förslaget. *Ekeskolan* och *Örebro kommun* anser det visserligen vara angeläget med ett riksresurscenter men anser att den samlade resurs som finns i Örebro talar för att riksresurscentret bör förläggas till Örebro. *LO* som

anser att den fasta skoldelen vid Ekeskolan skall finnas kvar förespråkar att ett resurscentrum för dövblindfödda skall ligga där.

Skälen för regeringens bedömning: Dövblindhet betecknar ett tillstånd där konsekvenserna av kombinerad syn- och hörselskada skapar det karakteristiska funktionshinder som benämns dövblindhet. Funktionshindrets art betingas av kombinationen av skador. Gruppen omnämns särskilt i FN:s standardregler som stadgar att dövblinda har speciella behov av kommunikation varför deras utbildning tillgodoses bättre i exempelvis specialskolor eller i speciella enheter i vanliga skolor.

Dövblindfödda utgör en mycket liten grupp barn och ungdomar i samhället med specifika behov vad gäller kommunikation, omvärldsorientering, relationsutveckling och inläring. Gruppens situation kompliceras av att dövblindfödda på grund av funktionshindret ofta utvecklar tilläggssvårigheter av personlighets- och beteendemässig art. Sådana komplikationer reducerar ytterligare möjligheterna att utnyttja eventuella syn- och hörselrester och försvårar utvecklingen av andra funktioner. Det är följaktligen av stor betydelse att tidigt identifiera dövblindfödda barn för att tillgodose deras specifika behov.

Behov av en samlad riksresurs

Då antalet dövblindfödda är litet är det inte möjligt för kommuner att bygga upp den specialiserade kunskap som

krävs för att tillgodose dessa barns behov. Även Sverige är alltför litet för att utan internationell samverkan ha tillräcklig kompetens på området. Det nordiska samarbetet inom det aktuella området har också visat sig framgångsrikt. För att ytterligare stärka förutsättningarna för en kunskapsutveckling på området anser regeringen att Sverige, i likhet med övriga nordiska länder, har behov av en samlad expertresurs. Mot bakgrund av att dövblindfödda barn och ungdomar, med få undantag, går i hemkommunens skola är det nödvändigt att det finns en samlad riksresurs dit kommunens och skolans personal, föräldrar m.fl. kan vända sig för utredning och specialpedagogiskt stöd.

Resurscentret bör ha i uppdrag att bevara, utveckla och förmedla kunskap om dövblindhet och dess konsekvenser. Dövblinda elever bör kunna erbjudas observations- och träningsveckor på centret som även bör bedriva kompetensutveckling för föräldrar, skolpersonal och övriga intressenter.

6.4 Teckenspråkig miljö – ett statligt åtagande

Undantag från principen om att en elev skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun måste, enligt regeringens uppfattning, vara få och välmotiverade. Döva, dövblinda och hörselskadade som har teckenspråk som sitt första språk utgör en grupp där undervisning i särskilda skolor eller undervisningsgrupper är en nödvändig

förutsättning för delaktighet och gemenskap. Denna ståndpunkt återfinns även i FN:s standardregler som ett undantag från huvudprincipen att utbildning för elever med funktionshinder skall erbjudas inom den ordinarie skolorganisationen.

6.4.1 Specialskolor och upptagningsområden

Regeringens bedömning: Staten bör även fortsättningsvis vara huvudman för specialskolorna. Nuvarande regionindelning för specialskolan för döva och hörselskadade elever bör bestå. Åsbackaskolan bör, som hittills, ha hela landet som upptagningsområde och även ta emot dövblindfödda elever.

Specialskolorna bör, utöver undervisning på teckenspråk, anordna utbildning på svenska med tekniskt stöd. Döva och hörselskadade elever med beteendestörning bör få sin undervisning förlagd till specialskolorna.

Kommitténs förslag: Huvudmannaskapet för de regionala specialskolorna överförs från staten till skolornas värdkommuner och regleras genom avtal mellan stat och värdkommun. Fortsatt statligt huvudmannaskap föreslås för Åsbackaskolan. Staten föreslås ansvara för ekonomiskt stöd till dessa skolor samt följa upp och utvärdera detta.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat förslaget om ett ändrat huvudmannaskap. Av de drygt 50 remissinstanser som kommenterar förslaget är dock flertalet negativa. Positiva till förslaget är *Handikappombudsmannen (HO)*, *Göteborgs Universitet*, *Lärarhögskolan i Stockholm* och sju kommuner, däribland *Stockholms stad* och *Vänersborgs kommun* som tillika är värdkommuner för regionala specialskolor. *Lunds kommun*, också en värdkommun, är positiv under förutsättning att hela ansvaret läggs ut på värdkommunen. Negativa till förslaget är specialskolorna, *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)*, *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)*, *Föreningen för Döva, Hörselskadade och Språkstörda Barn (DHB)*, *Hörselskadades riksförbund (HRF)*, *Unga hörselskadade*, *Föreningen för Sveriges Dövblinda*, *Lärarnas riksförbund (LR)*, *TCO*, *LO*, *Mo Gård*, *Örebro läns landsting*, samt ett antal kommuner. *Göteborgs stad* anser att utredningen felbedömt elevunderlaget i Västra regionen och att det finns utrymme för två teckenspråkiga skolor där.

Skälen för regeringens bedömning: De särskilda behov av kommunikation och undervisning som döva och hörselskadade elever har är inte möjliga att möta i den vanliga kommunala skolan. Ett statligt åtagande att bedriva utbildningen ger förutsättningar för undervisning i en teckenspråklig miljö. Den tveksamhet och oro som förts fram av flera remissinstanser inför förslaget om ett

kommunalt huvudmannaskap måste också tas på allvar. Vårdkommunernas inställning till att ta över huvudmannaskapet varierar och utgör därmed inte i dagsläget den stabila grund som krävs för en så genomgripande förändring. Det bör samtidigt nämnas att några av vårdkommunerna uttalat ett intresse för att överta huvudmannaskapet för regionens specialskola. Regeringen anser emellertid att staten även fortsättningsvis bör vara huvudman för specialskolan.

Det ankommer på regeringen att bestämma om specialskolans enheter och deras upptagningsområden. För riksdagens kännedom vill regeringen informera om att det enligt regeringens bedömning inte finns skäl att ändra nuvarande regionindelning för specialskolan för döva och hörselskadade elever. Regeringen anser också att det är viktigt att inte splittra den samlade resurs som specialskolan utgör på för många enheter, bl.a. för att kunna upprätthålla en kvalitativt god teckenspråkig miljö. Detta innebär sammantaget att särskilda enheter för specialskolan även fortsättningsvis bör finnas vid Birgittaskolan, Kristinaskolan, Manillaskolan, Vänerskolan och Östervångsskolan. Åsbackaskolan bör som hittills ha hela landet som upptagningsområde.

I sammanhanget bör nämnas att Göteborgs stad sedan ett antal år tillbaka bedriver undervisning på teckenspråk för döva och hörselskadade elever i sin grundskola. Regeringen har, i avvaktan på kommitténs förslag, gett verksamheten ekonomiskt stöd med tre miljoner kronor

per budgetår. Kommittén bedömde att elevunderlaget i den västra regionen endast räcker för en skola. *Göteborgs stad* hävdar i sitt remissvar att kommittén missbedömt elevunderlaget och att det finns utrymme för två skolor i den västra regionen. Regeringen är positiv till en samverkan mellan specialskolorna och den kommunala verksamheten i Göteborg om t.ex. kompetensutveckling och olika former av gemensamma aktiviteter för eleverna. Regeringen avser att även i fortsättningen ge Göteborgs kommun ett begränsat ekonomiskt bidrag för att stödja kommunens undervisning av döva elever på teckenspråk. Som hittills bör medel för detta utgå från samma anslag som tidigare, det s.k. SIS-anslaget.

Åsbackaskolan

Av 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) framgår att Åsbackaskolan är avsedd för döva eller hörselskadade elever som också är utvecklingsstörda. I samma förordning framgår att Ekeskolan är avsedd för synskadade elever, samt elever som också är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda.

Regeringen anser att Åsbackaskolan även fortsättningsvis bör vara en skola med riksintag för döva och hörselskadade elever som också är utvecklingsstörda. I samband med att den fasta skoldelen vid Ekeskolan avvecklas anser regeringen att ansvaret för det fåtal dövblindfödda barn som bedöms ha behov av undervisning i

specialskola bör föras över till Åsbackaskolan, vilket innebär att skolans uppdrag vidgas till att även omfatta dövblindfödda elever.

Dövblindfödda barn och ungdomar undervisas med få undantag i sina hemkommuner vilket innebär att ett mycket litet antal dövblindfödda elever har tagits emot vid Ekeskolan. Under 1998/99 finns endast två elever med detta handikapp vid skolan. Vissa dövblinda elever får sin skolgång vid de regionala specialskolorna.

Dövblindhet är ett kommunikationshandikapp vilket medför behov av en teckenspråkig miljö där även behov av taktil kommunikation kan tillgodoses. Förutsättningarna att bygga upp och vidmakthålla den kommunikativa kompetens som dövblindfödda barn behöver finns på Åsbackaskolan som dels kan erbjuda en teckenspråkig miljö, dels besitter en samlad kunskap om behoven hos döva och hörselskadade med flerfunktionshinder.

För att Åsbackaskolan skall kunna vara en möjlig lösning för elevernas skolgång behöver de ha förutsättningar att utveckla kommunikation på teckenspråk och kunna orientera sig i förhållande till sin hemmiljö även om de vistas borta från hemmet under en eller ett par veckor åt gången. Elever som har en tidigare utvecklingsnivå har svårigheter att skiljas från daglig kontakt med sin familj och därför är skolgång på hemorten ett bättre alternativ. Även för de dövblindfödda eleverna är förutsättningarna att knyta an till sin hemmiljö en förutsättning för att skolgång vid Åsbackaskolan skall vara ett fullgott alternativ.

Till skillnad från kommittén anser regeringen att det inte bör ingå i skolans uppdrag att erbjuda boende och omvårdnad under alla helger och lov. Vid Åsbackaskolan bör också, som redovisats i avsnitt 6.3.3, även ett resurscenter för dövblindfödda byggas upp.

Undervisning på talad svenska

För barn som på grund av dövhet eller hörselskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Detta framgår av 1 kap. 6 § skollagen. För gruppen döva samt många dövblinda barn är det en självklarhet att teckenspråket är deras första språk. När det gäller hörselskadade elever är behovet av teckenspråket inte lika enkelt att definiera. Flertalet hörselskadade har svenska som första språk. Dessa elever skall erbjudas utbildning inom den kommunala skolan med de anpassningar som krävs, alternativt i en regional hörselklass. En mindre grupp kommunicerar huvudsakligen genom teckenspråk, men kan under vissa förutsättningar tolka och utveckla talad svenska. För dessa elever är det viktigt att de tillförsäkras en utbildning i specialskolan.

Utan att göra avkall på ambitionen om en teckenspråkig miljö anser regeringen att specialskolan måste bli mer flexibel vad gäller att erbjuda individuellt anpassade lösningar för sina elever. I målgruppen finns i dag såväl döva elever som elever med hörselskada. Vissa elever med hörselskada är huvudsakligen beroende av

teckenspråk för sin kommunikation, men har samtidigt möjlighet att med tekniskt stöd tillgodogöra sig undervisning på svenska. Regeringen anser att specialskolan bör erbjuda undervisning på talad svenska för dessa elever. Behovet av en ökad flexibilitet i detta avseende kommer att accentueras till följd av att andelen elever med tekniskt hjälpmedel i form av inopererat Cochlea implantat (CI) förväntas öka. För många av dessa elever är möjligheterna att utveckla talad svenska vid sidan av teckenspråket betydelsefull.

Specialskolorna har haft olika inställning till undervisning på svenska med tekniskt stöd vilket skapat olika praxis för mottagande vid respektive enhet. I vissa regioner har således den hörselskadade eleven varit tvungen att välja mellan endera en statlig specialskola med uteslutande teckenspråkig undervisning eller kommunala hörselklasser med en i huvudsak talande miljö. Undervisning på talad svenska förekommer sedan en längre tid vid Birgittaskolan och Kristinaskolan och sedan några år tillbaka även vid Vänerskolan. Negativa konsekvenser för den teckenspråkiga miljön har inte kunnat påvisas, samtidigt som forskning visar positiva effekter för de hörselskadade barnen. Förslaget innebär inte att någon stor elevökning kan förväntas vid skolorna. I stället handlar det om att vissa elever som redan finns vid de berörda skolorna samt ett fåtal elever från regionala undervisningsgrupper skulle ges denna möjlighet. Fullt utbyggt, efter uppskattningsvis en period av tio år, räknar regeringen med en elevökning med

som mest drygt 30 elever totalt till följd av en enhetlig praxis. Prop. 1998/99:105

Döva eller hörselskadade elever med beteendestörning

Enligt 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) riktar sig undervisningen vid Hällsboskolan till dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kan gå i en regionskola på grund av beteendestörningar eller av andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning. Regeringen anser att gruppen döva eller hörselskadade elever med beteendestörningar bör få sin undervisning i specialskolor där de erbjuds en teckenspråkig miljö.

De nuvarande specialskolorna i Östra regionen skiljer sig i detta avseende från övriga regioner. Sexton av de sammanlagt sjutton döva eller hörselskadade elever som i dag får sin undervisning på Hällsboskolan, är folkbokförda inom Manillaskolans upptagningsområde. De övriga regionala specialskolorna erbjuder undervisning även för döva eller hörselskadade elever som är i behov av särskilt stöd beroende bl.a. på beteendestörningar. De medel som Hällsboskolan disponerat för undervisning av gruppen döva elever med beteendestörningar bör successivt föras från Hällsboskolan till den styrelse som föreslås i avsnitt 6.4.2, och som bör ansvara för att fördela resurserna mellan de olika enheterna. Det finns ett dokumenterat behov av kunskapsutveckling inom området döva elever

med beteendestörningar vilket bör uppmärksammas särskilt framöver. Styrelsen bör ges som särskild uppgift att utveckla kompetens inom området och därvid så långt möjligt tillvarata den kompetens som byggts upp vid Hällsboskolan för denna elevgrupp.

6.4.2 Ny organisation ger nya möjligheter

Regeringens förslag: Nuvarande system med specialskolorna som egna myndigheter med var sin styrelse avvecklas. En gemensam myndighet, under ledning av en styrelse, inrättas.

Möjligheten att anordna utbildning i specialskolan i särskilda undervisningsgrupper förlagda till grundskolan tas bort.

Kommitténs förslag: Skolorna upphör att vara statliga myndigheter med egna styrelser. En särskild antagningsnämnd föreslås för antagning till de tecken-språkiga grundskolorna och Åsbackaskolan. Beslut om antagning skall som nu kunna överklagas. En försöks-verksamhet för att erbjuda elever med lätt utvecklings-störning som är beroende av teckenspråk undervisning enligt särskolans kursplaner föreslås. Se även kommitténs förslag angående huvudmannaskap m.m. i avsnitt 6.4.1. Förslaget om särskilda undervisningsgrupper (externa klasser) stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett flertal instanser är negativa till förslaget om en antagningsnämnd, men flera påpekar behovet av ett centralt regelverk för antagning. Se även synpunkter angående huvudmannaskap m.m. i avsnitt 6.4.1. Förslaget om att möjligheten för särskilda undervisningsgrupper avvecklas får stöd av de remissinstanser som kommenterar förslaget.

Skäl för regeringens förslag: Enligt 7 kap. 5 § skollagen skall utbildningen i specialskolan bedrivas vid särskilda enheter. För varje sådan enhet skall det, enligt samma bestämmelse, finnas en styrelse.

Regeringen har i tidigare avsnitt redovisat sin syn på huvudmannaskap och regionindelning för specialskolorna. Regeringen anser att de regionala specialskolorna samt Åsbackaskolan bör samordnas i en gemensam organisation. Den främsta utgångspunkten för detta är att stärka utvecklingen av skolornas inre arbete och därmed uppnå en ökad måluppfyllelse. En gemensam myndighet för specialskolorna innebär att nuvarande styrelser upphör. Den nya myndigheten föreslås ledas av en styrelse som bör svara för samordning av resurser, planering och uppföljning samt bör stödja en utveckling av kvalitetsutvecklingen i skolorna. Den föreslagna styrelsen bör disponera särskilda medel i syfte att vidta åtgärder i detta syfte.

Styrelsen skall besluta om mottagande av elever i specialskolan och ett sådant beslut skall på samma sätt som tidigare kunna överklagas hos Skolväsendets

överklagandenämnd. Underlag och bedömningar till grund för mottagande vid specialskola bör, som i dag, förberedas regionalt i dialog med föräldrar och med företrädare för hemkommunerna. Nuvarande ordning med enheter med egen styrelse har lett till att praxis för mottagande av elever i specialskolan skilt sig mellan skolorna, vilket bl.a. medfört att elever med hörselskada behandlats olika beroende på i vilken region de bor. Med en gemensam styrelse bör förutsättningarna öka för en enhetlig praxis i landet för mottagande av elever i specialskolan.

En organisationskommitté bör tillsättas med uppgift att lämna förslag till instruktion för myndigheten och att föreslå fördelning av uppgifter mellan skolor och styrelse samt förslag till dimensionering av det centrala kansliet. Regeringen anser att myndigheten bör placeras i Örebro där det bl.a. genom den riksrekryterande gymnasieutbildningen finns en samlad kompetens när det gäller utbildning för hörselskadade samt döva barn och ungdomar.

Ökad kvalitet och måluppfyllelse

Som tidigare framhållits anses Sverige som ett föregångsland när det gäller utbildning på teckenspråk. Den teckenspråkiga miljön är också relativt god på de teckenspråkiga specialskolorna. Det går samtidigt inte att bortse från de problem som Skolverkets utvärdering och tillsyn visar t.ex.

när det gäller elevernas resultat. I Skolverkets utvärdering av de statliga specialskolorna 1997 konstateras att prestationerna vid de regionala specialskolorna för elever i motsvarande åldersgrupp inte är i nivå med vad som betraktas som normalprestationer i grundskolan. Av SIH:s kommentarer över specialskolornas årsredovisningar för 1997 framgår att 20–30 procent av eleverna vid de regionala specialskolorna har omfattande svårigheter att uppnå betyget Godkänd. En mycket stor andel av eleverna i specialskolan hade inte nått upp till betyget Godkänd i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik när betyg gavs i årskurs 10 höstterminen 1998 (se även avsnitt 7.3). Även om resultatet kan förbättras till vårterminens slut är dessa signaler oroande.

SIH bedömer detta som allvarligt. Även den tillsyn av specialskolor som innevarande år genomförts av Skolverket bekräftar liknande tendenser. I tillsynsrapporten uppges att omkring hälften av eleverna i skolan inte förväntas nå upp till målen i läroplan och kursplaner.

I specialskolan behövs såväl generell pedagogisk kompetens som specialistkompetens för att tillgodose elevgruppernas behov. Uppdraget är komplicerat och förutsätter engagemang och stabilitet för samarbete inom kollegiet samt med elever och föräldrar. Den erfarenhet och kunskap om utbildning för döva och hörselskadade elever som har byggts upp under lång tid på specialskolorna måste värnas. Den behöver också i högre grad än hittills dokumenteras och utvärderas för att

verksamheterna skall kunna vidareutvecklas. Det finns dessutom skäl att bredda och fördjupa kompetensen för att öka måluppfyllelsen vid skolorna.

Det finns flera för målgrupperna specifika kunskapsområden som behöver utvecklas, däribland ökad kunskap om hur döva och hörselskadade barn lär sig svenska eller hur en god skolsituation för döva invandrarelever som kommit sent till Sverige skall kunna tillgodoses på bästa sätt. Ytterligare ett utvecklingsområde är hur kvaliteten i undervisningen för döva barn med flerfunktionshinder och för döva barn och ungdomar som också har beteendestörningar kan förbättras. I syfte att stärka den teckenspråkiga miljön samt kunskapsutvecklingen inom nämnda områden kommer den förslagna styrelsen för specialskolorna att disponera medel för kompetensutveckling för lärare och övrig personal på skolorna.

Regeringen delar kommitténs bedömning att samverkan mellan specialskolorna och de kommunala grundskolorna bör öka. Specialskolornas verksamhet har hittills varit relativt isolerad från den skolutveckling som bedrivs inom de övriga skolformerna. Pedagogiskt utvecklingsarbete av mer allmän karaktär liksom olika former av samarbete mellan skola, föräldrar och elever är utvecklingsområden som kan stödjas genom ett ökat samarbete mellan de kommunala grundskolorna och specialskolorna. Den föreslagna styrelsen bör ha i uppdrag att verka för ett vidgat samarbete med den kommunala grundskolan. Många remissinstanser har också varit positiva till det

vidgade föräldrainflytande som kommitténs förslag öppnade för. I den föreslagna styrelsens ansvar bör därför ingå att främja föräldrainflytande.

Särskilda undervisningsgrupper – externa klasser

Av 7 kap. 5 § andra stycket skollagen (1985:1100) framgår att utbildning i specialskolan också kan anordnas i särskilda undervisningsgrupper (externa klasser) som är förlagda till grundskolan men leds av en styrelse för specialskolan.

Regeringen anser, i likhet med kommittén och remissinstanserna, att det inte längre finns skäl att ha kvar möjligheten för en sådan lösning. Flera mindre enheter medverkar till att splittra kompetens och resurser, vilket försvårar möjligheterna för en teckenspråkig miljö. De relativt små elevgrupperna i en sådan undervisningsgrupp bildar inte underlag för en tillräckligt stor krets av teckenspråkiga elever. Vänerskolan avvecklade sina externa undervisningsgrupper för ett antal år sedan just mot bakgrund av att lösningen innebar en splittring av resurserna både pedagogiskt och ekonomiskt. Det har under senare år inte funnits något intresse från övriga specialskolor att inrätta sådan extern verksamhet.

De s.k. externa klasserna i anslutning till Hällsboskolan som bedrivs vid Blackebergsskolan i Stockholm berörs av detta förslag. Hällsboskolan har i sitt remissvar inte haft något att invända mot kommitténs förslag i denna del men

anser att det är viktigt att verksamheten i Blackeberg inte splittras. Regeringen utgår från att Hällsboskolans externa klasser kan övergå till att vara kommunal verksamhet, något som också förespråkas av *Handikappombudsmannen*.

Försöksverksamhet för döva och hörselskadade med utvecklingsstörning

Av 7 kap. 1 § skollagen (1985:1100) framgår att utbildningen i specialskolan så långt möjligt skall motsvara den utbildning som ges i grundskolan. Döva och hörselskadade elever som dessutom är utvecklingsstörda tillhör Åsbackaskolans personkrets vilket framgår av 1 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401). Trots detta har de regionala specialskolorna tagit emot ett mindre antal elever med utvecklingsstörning. En anledning till detta är att det inte alltid kan konstateras att det rör sig om en utvecklingsstörning förrän efter några år i skolan, då eleven redan är inskriven vid en regional specialskola. Familjen har i många fall också hunnit flytta till skolans värdkommun.

Kommittén föreslog att de regionala specialskolorna under en försöksperiod skulle ges möjlighet att ta emot ett begränsat antal döva och hörselskadade elever med lätt utvecklingsstörning och att skolorna för dessa elever skulle få tillämpa särskolans styrdokument. En förutsättning skulle vara att eleven är beroende av teckenspråk för sin kommunikation och kunna tillgodogöra sig den tecken-

språkiga miljön. Flertalet av remissinstanserna är positiva till förslaget, men hävdar samtidigt behovet av ökade resurser och utökad kompetens.

Mot bakgrund av detta samt de allvarliga problem med bristande måluppfyllelse i specialskolorna, som Skolverkets tillsyn och utvärdering visar, anser regeringen att konsekvenserna av den föreslagna försöksverksamheten bör analyseras. Den gemensamma styrelsen för specialskolorna bör därför ges i uppdrag att noga överväga och pröva förutsättningar och konsekvenser av en försöksverksamhet i enlighet med kommitténs förslag och därefter återkomma till regeringen.

6.4.3 Fristående skolor som motsvarar specialskolan

Regeringens förslag: Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas av den föreslagna styrelsen för specialskolorna.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 1 § tredje stycket skollagen (1985:1100) skall styrelsen för den specialskola som ansvarar för samma handikappgrupp där skolan är belägen pröva ärenden om godkännanden av fristående skolor som motsvarar specialskolan. Bestämmelserna om prövning av fristående skolor som motsvarar specialskola skiljer sig på så sätt från godkännande av

fristående skolor som motsvarar grundskola respektive Prop. 1998/99:105
särskola.

Enligt vad som föreslagits i avsnitt 6.4.2 skall nuvarande system med specialskolorna som egna myndigheter med var sin styrelse tas bort. En gemensam myndighet, under ledning av en styrelse, inrättas som skall ansvara för verksamheten vid specialskolorna. Som en konsekvens av detta förslår regeringen att godkännandet av fristående skolor som motsvarar specialskolan skall prövas av den nya styrelsen.

Det finns samtidigt, enligt regeringen, skäl att analysera konsekvenserna av en anpassning av lagstiftningen i syfte att harmonisera bestämmelserna mellan skolformerna så att Statens skolverk ansvarar för godkännande av fristående skolor även för den aktuella gruppen elever. Regeringen avser att återkomma till riksdagen efter ytterligare beredning av frågan.

6.5 Ersättning för elev i specialskolan

Regeringens bedömning: Den avgift som kommunerna betalar för en elev vid specialskolan bör höjas till 175 000 kronor per elev och läsår. Avgiften bör justeras årligen. Världkommunerna bör även i fortsättningen kompenseras för den höga andel elever de har vid skolorna.

Kommitténs förslag: Verksamheten vid specialskolan överförs till skolornas världkommuner och finansieras med

statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning. Prop. 1998/99:105
Ersättningen från elevernas hemkommuner höjs och räknas upp årligen med skolindex.

Remissinstanserna: *Riksrevisionsverket (RRV)* kritiserar utredningen för att inte redovisa någon uppfattning om storlekshöjningen liksom kommunerna som kritiserar utredningen för att lämna en så viktig fråga obesvarad. *Kristinaskolan* och *Östervångsskolan* anser det viktigt att ingen kommun av ekonomiska skäl avstår från att utnyttja specialskolan som ett alternativ. *Hörselskadades riksförbund (HRF)* framhåller att den interkommunala ersättningarna till de teckenspråkiga grundskolorna på något sätt måste förhålla sig till vad det kostar vid andra interkommunala lösningar för elever med funktionshinder.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 7 kap. 7 § skollagen skall hemkommunen betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan. Regeringen har i förordningen om ersättning för elever i specialskolan (SKOLFS 1997:1, ändrad 1998:12 och 1998:32) fastställt beloppet till 37 500 kronor per termin, dvs. 75 000 kronor per elev och år. De kommuner där skolorna är belägna skall dock beroende på den oproportionellt höga andelen elever i specialskolan endast betala 25 000 kronor per elev och termin, dvs. 50 000 kronor per elev och år. Den genomsnittliga totala kostnaden för en elev i specialskolan är samtidigt betydligt högre och uppgick år 1997 till 473 800 kronor. Regionskolornas årliga snittkostnad per elev varierade

mellan ca 340 000 och 470 000 kronor, bl.a. beroende på skillnader i lokalkostnader, antal elever i elevboende och resor. Genomsnittskostnaden för en elev i riksskolorna varierade mellan knappt 500 000 kronor och 1,1 miljon kronor.

Den ersättning som hemkommunerna hittills betalat till specialskolorna för sina elever bör jämföras med de kostnader som kommunen har för elever i den kommunala skolan. Den genomsnittliga kostnaden för en grundskoleelev uppgick år 1997 till 50 800 kronor. För den majoritet av elever med funktionshinder som går i den kommunala grundskolan var kostnaderna dock vanligtvis avsevärt högre. De varierar också mycket beroende på formerna för stödet. Den genomsnittliga kostnaden för en elev i särskolan var samma år 218 700 kronor, inklusive kostnader skolskjutsar.

En annan här relevant jämförelse kan göras med kommunernas kostnader för elever med hörselskada. Flertalet av dessa elever undervisas i vanliga kommunala klasser, i många fall med anpassade lokaler och med visst tekniskt stöd. Andra undervisas i särskilda kommunala hörselklasser som kan vara anordnade i samarbete med andra kommuner. För dessa helt kommunala lösningar saknas relevanta kostnadsuppgifter. För ytterligare vissa hörselklasser utgår ett statligt bidrag ur det s.k. SIS-anslaget. För att sådant bidrag skall utgå krävs att verksamheten har regional karaktär. Regeringen delar för övrigt kommitténs uppfattning att denna typ av statligt

verksamhetsstöd endast skall utgå till verksamheter av tillräcklig omfattning, med ett brett upptagningsområde och i vissa fall av nationellt intresse. Under 1998 har elva kommuner fått SIS-anslag (30 000 - 45 000 kronor per elev och år) för 385 elever i regionala hörselklasser. Trots detta bidrag är kommunernas interkommunala ersättningar betydande för dessa elever, i genomsnitt 110 000 kronor med en variation från 43 000 till 199 000 kronor per elev och läsår. Till detta kommer i många fall mycket höga kostnader för dagliga resor mellan hemmet och skolan, ofta med taxi.

Enligt regeringens uppfattning är den ersättning som elevernas hemkommuner för närvarande betalar till specialskolorna för låg, bl.a. mot bakgrund av kommunernas åtagande för andra elever med funktionshinder. Därtill bör det inte finnas ekonomiska incitament som avgör om en elev skall få sin undervisning i den kommunala skolan eller i den statliga specialskolan. Vid en jämförelse med kommunernas kostnader för elever i de regionala hörselklasserna kan det hävdas att dagens låga avgift till specialskolorna inte uppfyller detta krav. *Hörselskadades Riksförbund (HRF)* framhåller också att avgiften till specialskolorna på något sätt måste förhålla sig till ersättningsnivån vid andra interkommunala lösningar. Som några remissinstanser särskilt påpekat är det samtidigt viktigt att hemkommunernas avgifter inte sätts alltför högt.

Regeringen anser, mot bakgrund av de skäl som redovisats, att hemkommunens avgift för en elev bör höjas

fr.o.m. hösten år 2001 till 175 000 kronor per elev och läsår, dvs. motsvarande knappt halva kostnaden för en elev i de regionala skolorna. Med denna avgiftsnivå bör elevernas behov styra valet av skolform och inte kostnaderna för hemkommunen. Avgiften för kommunerna fastställs i förordning och bör räknas upp med index varje år. De kommuner där skolorna är belägna, de s.k. värdkommunerna, bör kompenseras för de oproportionerligt höga totala kostnader de har till följd av att eleverna och deras familjer i hög utsträckning bor i dessa kommuner.

Den föreslagna avgiftsnivån är tänkt att gälla för elever vid de sex specialskolor för döva och hörselskadade som föreslås finnas kvar och lyda under en gemensam styrelse. Avgiftsnivån kommer också att gälla för de elever som under en övergångsperiod kommer att finnas kvar som specialskoleelever efter intagningsstoppen vid Ekeskolan och Hällsboskolan samt utgöra en jämförelsegrund för fastställandet av avgiftsnivån för visstidsplaceringar vid dessa båda resurscenter.

7 Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder

Prop. 1998/99:105

Syftet med den reformering av gymnasieskolan som inleddes i början av 1990-talet var bl.a. att skapa en *gymnasieskola för alla* elever, dvs. en skola där elever med olika bakgrund, erfarenheter och livsmål skall få goda möjligheter till kunskaper och personlig utveckling - var och en efter sina förutsättningar. En sådan skola är ett uttryck för bildningsideal och demokratiska värderingar som är djupt förankrade i vårt land. Utbildningen i gymnasieskolan skall fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som förberedelse för yrkesverksamhet och studier vid universitet och högskolor samt som förberedelse för vuxenlivet.

Varje kommun är enligt 5 kap. skollagen (1985:1100) skyldig att erbjuda utbildning på nationella, specialutformade eller individuella program i gymnasieskolan för samtliga ungdomar som är bosatta i kommunen och som avslutat grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning. För att kunna tas in på ett nationellt eller specialutformat program krävs fr.o.m. läsåret 1998/99 att eleverna har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande med godkända betyg i svenska, alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik. Erbjudandet av nationella program skall avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal. Erbjudandet

skall omfatta ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen och deras grenar skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål.

Skolhuvudmännen, dvs. kommuner, landsting eller fristående gymnasieskolor, har ansvaret för genomförandet av utbildning på gymnasial nivå utifrån de nationella mål som finns angivna i skollag, läroplaner och kursplaner. Enligt bestämmelser i socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), har kommunerna ett särskilt ansvar för barn och ungdomar med funktionshinder. Landstingen har enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ansvar för att erbjuda habilitering samt ansvar för hjälpmedel till vissa funktionshindrade.

För vissa elever med funktionshinder har staten tagit på sig ett utökat ansvar genom att stödja riksrekryterande gymnasieutbildning för döva och hörselskadade i Örebro (RGD/RGH) samt riksrekryterande gymnasieutbildning med särskilt anpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar, Rh-anpassad utbildning, i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. På tre orter i landet, Nyköping, Sala och Örebro, bedrivs också riksrekryterande verksamhet med statligt stöd för vissa elever med utvecklingsstörning. Antalet elever vid RGD/RGH och den Rh-anpassade utbildningen utgjorde läsåret 1998/99 0,2 procent av det totala antalet elever i gymnasieskolan.

Denna ordning där staten tagit på sig ett utökat ansvar fråntar inte hemkommunerna deras ansvar för att erbjuda

alla ungdomar en gymnasial utbildning utan är en extra Prop. 1998/99:105 resurs för de berörda målgrupperna.

Inriktning av riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med funktionshinder

Huvuduppgiften för utbildningen i gymnasieskolan är, enligt läroplanen (Lpf 94), att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna skall tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen skall främja elevernas utveckling till ett aktivt deltagande i yrkes- och samhällslivet. All verksamhet i skolan skall bidra till elevernas allsidiga utveckling. Det övergripande målet för bedömning och betyg är att varje elev tar ansvar för sitt lärande och sina studieresultat och kan bedöma sina studieresultat i förhållande till kraven i kursplanerna.

Regeringen vill understryka att detta självklart gäller också gymnasieutbildning för ungdomar med funktionshinder. Det betyder bl.a. att de principer som gäller för betygssättning i gymnasieskolan skall tillämpas även för studier vid RGD/RGH och Rh-anpassad utbildning.

7.1 Riksrekryterande gymnasieutbildning för döva och hörselskadade ungdomar

Örebro kommun får i sin gymnasieskola anordna utbildning för döva från hela landet och utbildning som bygger på muntlig kommunikation med tekniska hjälpmedel för

hörselskadade från hela landet. Utbildningen vänder sig även till dem som på grund av språkstörning behöver insatser av samma slag som döva.

De bestämmelser som gäller för gymnasieskolan enligt 5 kap. skollagen (1985:1100) och gymnasieförordningen (1992:394) gäller i huvudsak utbildning även för denna grupp elever. I den mån det är möjligt skall utbildningen integreras med utbildning för icke döva eller hörselskadade elever. Läroplan, program mål och kursplaner för gymnasieskolan skall tillämpas med de nödvändiga avvikelser som Skolverket bestämmer. Skolverket har för vissa ämnen fastställt särskilda kursplaner för döva. Utbildningen finansieras genom interkommunal ersättning och statligt verksamhetsstöd.

Dagens riksrekryterande gymnasieutbildning för döva och hörselskadade har sina rötter i den försöksverksamhet med riksrekryterande gymnasial utbildning för döva och gravt hörselskadade elever (RGD) som startade i Örebro läsåret 1967/68 (prop. 1967:1 bil. 10 s.149, bet.1967:SU10, rskr. 1967:8). Verksamheten permanentades fr.o.m.lsåret 1971/72 (prop. 1971:1, bil 10. bet. 1971:UbU1, rskr.1971:1).

Gymnasial utbildning med riksrekrytering för hörselskadade elever (RGH) inrättades läsåret 1984/85 (prop. 1983/84:27, bet. 1983/84:UbU8. rskr. 1983/84:112). Föredragande statsråd fann det angeläget att markera att de två utbildningarna har olika inriktning. Den då befintliga utbildningen i Örebro riktade sig till ungdomar som var

beroende av en teckenspråkig undervisning medan den föreslagna utbildningen avsåg ungdomar som kan följa undervisningen via muntlig kommunikation.

Undervisning och resultat

Innevarande läsår går 413 elever vid RGD/RGH, fördelade med 207 elever vid RGD och 206 vid RGH. Sex av eleverna vid RGD är dövblinda. Vanligen har de dövblinda eleverna varit döva eller hörselskadade från födseln för att sedan successivt också få en försämrad syn. RGD är i realiteten det enda alternativet till gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever som är beroende av teckenspråk i undervisningen. Antalet elever på RGD håller en tämligen konstant nivå. Antalet elever vid RGH kan däremot variera i och med att elever med hörselskada ofta har fler valmöjligheter och därmed kan välja att gå närmare hemorten. Verksamheterna har dock totalt sett nått en tämligen stabil nivå.

Det är svårt att dra entydiga slutsatser om resultatet av undervisningen vid RGD/RGH. Skolverkets rapport nr 102, Gymnasieutbildning i Örebro för döva och hörselskadade, indikerar ändå att eleverna inte når samma kunskapsnivåer som övriga elever i gymnasieskolan. De kommunikationsproblem som är kopplade till utbildningen kan vara en del av förklaringen. Döva elever har själva ett väl utvecklat teckenspråk som är deras första språk, medan de kan ha brister i kunskaperna i svenska. Det motsatta förhållandet

gäller för lärarna. En annan förklaring är att eleverna i de regionala specialskolorna för döva och hörselskadade trots tioårig skolgång inte alltid når upp till målen i kursplanerna. En förlängning av studietiden till fyra år vid RGD/RGH är inte alltid tillräcklig för att eleverna skall kunna nå målen för gymnasieskolan.

Samtidigt visar Skolverkets utvärdering att nästan två tredjedelar av de elever som gick ut RGD/RGH åren 1989-1993 fått arbete inom det yrkesområde de tänkt sig. Detta är en högre andel än för ungdomar i allmänhet. Färre var arbetslösa än i den hörande gruppen. Vidare var nio av tio elever nöjda med sin situation. En orsak till den positiva situationen har att göra med den yrkesvägledning som ges.

De nya behörighetsregler för gymnasieskolans nationella och specialutformade program gäller även för att kunna söka till RGD/RGH. En elev som slutfört årskurs 10 i specialskolan och har betyget Godkänd i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik enligt de särskilda kursplanerna för specialskolan är således behörig att söka till nationellt eller specialutformat program vid den riksrekryterande gymnasieutbildningen för döva och hörselskadade i Örebro. Syftet med detta är att eleverna skall ha den kunskapsnivå som är en förutsättning för att följa undervisning på nämnda program. Om eleven inte är godkänd i ett eller flera av dessa ämnen kan han eller hon tas emot på individuellt program vid RGD/RGH.

Enligt underhandsuppgifter om läget inför läsåret 1999/2000 hade en mycket stor andel av eleverna i specialskolan inte nått upp till betyget Godkänd i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik när betyg gavs i årskurs 10 höstterminen 1998. Även om resultatet kan förbättras till vårterminens slut är dessa signaler oroande.

Utveckling

En förbättrad måluppfyllelse för gymnasieskolan som helhet är en strävan som naturligtvis gäller även utbildningen vid RGD/RGH. För att uppnå detta mål krävs insatser på flera områden. Elevernas förkunskaper har stor betydelse för möjligheterna att nå målen i gymnasieskolan. I kapitel 6 behandlas frågan om den regionala specialskolans måluppfyllelse. Kunskaper i teckenspråk hos lärarna vid RGD/RGH är i sammanhanget betydelsefull. Kompetensutveckling avseende teckenspråk hör till det som bör prioriteras. Örebro kommun har ansvar för fortbildning av lärarna vid RGD/RGH. Den föreslagna styrelsen för specialskolorna, som föreslås få säte i Örebro, skall ges i uppgift att göra en särskild satsning på lärarnas teckenspråkskompetens i specialskolan för döva och hörselskadade. Möjligheterna till samverkan mellan Örebro kommun och den föreslagna styrelsen bör vara goda.

Regeringens bedömning: Bestämmelserna i 9 kap. 1 § gymnasieförordningen (1992:394) bör förtydligas så att utbildningen riktar sig dels till döva och hörselskadade ungdomar som är *beroende* av en teckenspråkig miljö, dels till ungdomar med hörselskador som trots användningen av tekniska hjälpmedel och övriga stödinsatser inte kan följa undervisningen i en gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde samt vissa dövblinda.

Skolverket bör få i uppdrag att se över gymnasieutbildningen för dövblinda bl.a. när det gäller målgrupp och utbildningens inriktning.

Tills vidare bör elever med grav språkstörning tas emot vid gymnasieutbildningen för döva och hörselskadade i Örebro.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning. Kommittén föreslog dock att elever med grav språkstörning inte skall ingå i personkretsen för den riksrekryterande gymnasieutbildningen i Örebro.

Remissinstanserna: I stort sett har remissinstanserna inget att invända mot beskrivningen av döva och hörselskadade ungdomar beroende av en teckenspråkig miljö. Flera remissinstanser, däribland *Högskolan i Örebro* och *Hörselvårdskonsulenternas förening*, framhåller

emellertid att hörselskadade elevers möjlighet att välja RGH inte får inskränkas. Man menar att elever med hörselskada skall ha möjlighet att mer eller mindre fritt välja riksgymnasiet i Örebro som ett av olika utbildningsalternativ.

Hällsboskolan anser att förutsättningar saknas vid gymnasierna på hemorterna för att möta behoven hos ungdomar med grav språkstörning.

Skälen för regeringens bedömning: För döva och hörselskadade elever som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation finns i realiteten knappast något annat alternativ än gymnasiestudier i Örebro. För övriga ungdomar med hörselskada finns däremot i många fall möjlighet att välja mellan olika alternativ. Det helt avgörande för om studierna kan bedrivas med kvalitet på hemorten är hur väl kommunen och den enskilda skolan anpassar studiemiljön, vilken specialpedagogisk kompetens skolan har och vilket specialpedagogiskt stöd skolan kan få.

Döva och hörselskadade elever

Enligt 9 kap. gymnasieförordningen (1992:394) får Örebro kommun i sin gymnasieskola

1. anordna utbildning för döva från hela landet, och
2. anordna utbildning som bygger på muntlig kommunikation med tekniska hjälpmedel för hörselskadade från hela landet.

Regeringen anser att punkten 1. bör ändras till att omfatta döva och hörselskadade ungdomar som är *beroende* av en teckenspråkig miljö. Det innebär samma beskrivning av målgruppen som angavs i propositionen om åtgärder för elever med handikapp inom det allmänna skolväsendet (1983/84:27). Vad gäller punkten 2. bör ett förtydligande göras som syftar till att verksamheten skall nå den tänkta målgruppen, dvs. ungdomar som trots användningen av tekniska hjälpmedel och övriga stödinsatser inte kan följa undervisningen i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde.

Regeringen avser att vidta ändringar i gymnasieförordningen med denna innebörd.

Dövblinda elever

Örebro kommun anordnar fr.o.m. läsåret 1989/90, med regeringens tillstånd, försöksverksamhet med gymnasial utbildning för dövblinda elever. Utbildningen vänder sig i huvudsak till elever som tidigare gått i regional specialskola. Särskilda statliga medel avsätts årligen. Beloppets storlek avgörs med hänsyn till antalet dövblinda elever och utifrån deras behov av särskilt stöd.

Kommittén föreslog att bestämmelser om dövblinda införs i 9 kap. gymnasieförordningen. Regeringen delar uppfattningen att dövblindhet skall ses som ett eget funktionshinder. Det finns skäl att öka kunskapen om gymnasieutbildningen för dövblinda, bl.a. vad avser

målgrupp och utbildningens inriktning. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att göra en sådan översyn. Det är naturligt att verket ges detta ansvar då regeringen anser att ansvaret för att följa upp avtalet mellan staten och Örebro kommun generellt bör göras till ett ansvar för Skolverket.

Gymnasieutbildning för elever med grav språkstörning

Vissa elever med grav språkstörning får sin utbildning på grundskolenivå vid Hällsboskolan. Av 9 kap. 1 § andra stycket gymnasieförordningen (1992:394) framgår att ungdomar som på grund av språkstörning behöver insatser av samma slag som döva elever skall tas emot vid den riksrekryterande gymnasieutbildningen i Örebro på samma premisser som döva elever.

Principen om att utbildning i första hand skall ges så nära hemorten som möjligt gäller som tidigare nämnts också denna elevgrupp. Regeringen föreslår i avsnitt 6.3.2 en förändrad verksamhet för Hällsboskolan. Förslaget innebär att elever med grav språkstörning på sikt kommer att i huvudsak få sin utbildning i den egna kommunen eller i regionala lösningar. Detta bör få konsekvenser även för behovet av riksrekryterande gymnasieutbildning för elever med grav språkstörning. Regeringen är dock inte beredd att nu göra någon förändring vad gäller möjligheterna för elever med grav språkstörning att få sin gymnasieutbildning vid RGD/RGH. Det finns skäl att först följa utveck-

lingen med anledning av de förändringar som föreslås för Hällsboskolan. Skolverket bör ges i uppdrag att följa denna utveckling och mot den bakgrunden särskilt pröva frågan om hur gymnasieutbildningen för elever med grav språkstörning bör lösas på sikt.

Tills vidare bör således personkretsen för RGD/RGH i 9 kap. 1 § gymnasieförordningen även omfatta elever med grav språkstörning. Emellertid bör kopplingen till enbart de dövas utbildning tas bort eftersom denna inte överensstämmer med rådande förhållanden. I en framtid kan det däremot finnas skäl att ta emot just det mycket begränsade antal elever med grav språkstörning som kommunicerar helt på teckenspråk. Detta får Skolverkets uppföljning av verksamheten utvisa.

7.1.2 Intagning

Regeringens bedömning: Styrelsen för utbildningen i Örebro kommun bör även fortsatt ansvara för intagningen till den riksrekryterande gymnasieutbildningen för döva och hörselskadade. Gymnasieförordningens bestämmelser om urvalet till utbildningen bör dock förtydligas.

Kommitténs förslag: Nämnden för Rh-anpassad utbildning ombildas och ges i uppgift att svara för intagningen av elever till specialskolorna, riksgymnasierna i

Örebro för döva och hörselskadade samt till Rh-anpassad Prop. 1998/99:105
gymnasieutbildning.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser som yttrat sig, bl.a. *Birgittaskolan, Åsbackaskolan, Stockholms stad, Trelleborgs kommun, Örebro kommun, Sveriges Dövas Riksförbund* och *Unga hörselskadade*, är negativa till förslaget om gemensam intagningsnämnd. De anför bl.a. att den innebär en undervärdering av kommunens och föräldrars kompetens och bedömning samt går stick i stäv mot idén om en decentralisering.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen finner, i likhet med flera remissinstanser, att det inte finns tillräckliga skäl att i grunden ändra det system som i dag tillämpas för intagning till RGD och RGH. Av 5 kap. 15 § skollagen (1985:1100) följer att frågor om intagning avgörs av styrelsen för utbildningen. Eftersom RGD och RGH är integrerade i Örebro kommuns gymnasieskola ansvarar styrelsen för utbildningen i Örebro enligt 9 kap. 10 § gymnasieförordningen även för intagningen till dessa utbildningar. Enligt 5 kap. 5 § skollagen skall antalet platser på de olika programmen och deras grenar anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Enligt 9 kap. 9 § gymnasieförordningen (1992:394) skall vid urvalet – om antalet platser inte räcker till för alla sökande – hänsyn tas till behovet av denna speciella utbildning. Vid bedömningen av om eleven tillhör personkretsen förutsätts att

kontakt tas med, förutom eleven och elevens vårdnadshavare, även elevens hemkommun.

Regeringen delar kommitténs uppfattning att verksamheten vid RGH skall förbehållas rätt målgrupp och avser därför att se över bestämmelserna i gymnasieförordningen så att det klart framgår att behovet av denna speciella utbildning skall vara avgörande. Att följa utvecklingen av elevgruppen vid RGD/RGH bör ingå i det uppdrag Skolverket generellt skall ges att följa upp avtalet mellan staten och Örebro kommun.

7.1.3 Finansiering

Regeringens bedömning: Nuvarande principer för finansiering av utbildning, boende och elevresor vid den riksrekryterande gymnasieutbildningen för döva och hörselskadade i Örebro bör inte ändras.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna var i huvudsak positiva till förslaget att se över förordningen (SKOLFS 1992:44) om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola. Ett par remissinstanser pekade dock på risker med en ökad ersättningsnivå.

Skälen för regeringens bedömning: Kostnaderna för utbildning vid RGD/RGH är högre än för vanlig gymnasieutbildning bl.a. eftersom undervisningen bedrivs i mindre

klasser. Enligt avtalet mellan staten och Örebro kommun får kommunen dessutom ersättning för kostnader för fyra hörseltekniker och för fortbildning av lärare och annan personal inom utbildning som är särskilt inriktad på verksamhet för hörselhandikappade. Enligt 9 kap. 11 § gymnasieförordningen (1992:394) har Örebro kommun rätt till gängse interkommunal ersättning från elevernas hemkommuner. Regeringen, får enligt 5 kap. 25 § skollagen, föreskriva att en extra ersättning skall lämnas för elever vid RGD/RGH utöver sådan interkommunal ersättning. Regeringen har i förordningen om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola (SKOLFS 1992:44) föreskrivit att denna extra ersättning skall utgöra 4 000 kronor per elev och termin. Detta belopp har gällt sedan början av 1990-talet.

Nu gällande avtal som reglerar förhållandet mellan staten och Örebro kommun tillkom 1995. Det kan finnas skäl att se över detta avtal bl.a. mot bakgrund av de förändringar som skett i utbildningsstruktur och som även blir en följd av riksdagens nyligen fattade beslut med anledning av propositionen om Gymnasieskolans utveckling (prop. 1997/98:169, bet. 1998/99:UbU3, rskr. 1998/99:160). I samband därmed bör också ovan nämnda förordning om extra ersättning ses över. Skolverket bör vidare få i uppdrag att utveckla instrument för att följa upp och utvärdera avtalet.

Resor och boende för elever hemmahörande i annan kommun än Örebro finansieras dels genom bidrag till

inackordering från elevens hemkommun enligt Prop. 1998/99:105 bestämmelserna i 5 kap. 33 § skollagen, dels enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, det s.k. Rg-bidraget. Det utgår dock endast för den del av kostnaderna som överstiger den ersättning som eleven får i form av dels sjukbidrag eller förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott. För finansieringen av boende och elevresor föreslås inga andra förändringar än att det bör övervägas om bestämmelserna i förordningen om Rg-bidraget bör ändras så att hänsyn tas även till att bidrag till inackordering utgår från hemkommunen.

7.2 Riksrekryterande gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar

Riksrekryterande gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar finns i dag i fyra kommuner, Göteborg, Kristianstad, Umeå och Stockholm. Verksamheten bedrivs med stöd av 5 kap. 7 § skollagen (1985:1100) vari framgår att för svårt rörelsehindrade ungdomar får de kommuner som regeringen bestämmer anordna speciellt anpassad utbildning i sin gymnasieskola, s.k. Rh-anpassad utbildning. Rh-eleverna följer utbildningen i respektive kommuns gymnasieskola. Ansvaret för elevhemsboende och omvårdnad i boende samt habilitering regleras genom avtal mellan staten och respektive huvudman, kommun,

landsting eller stiftelse. Intagningen till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen sköts genom nämnden för Rh-anpassad utbildning, Rh-nämnden, som utses av Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). Utbildningen finansieras genom interkommunal ersättning och statligt verksamhetsstöd.

Rätt till Rh-anpassad utbildning

Verksamheten vid den Rh-anpassade utbildningen riktar sig, enligt 5 kap. 27 § skollagen (1985:1100) till ungdomar som på grund av rörelsehinder, eller om även annat funktionshinder föreligger, sitt samlade handikapp inte kan följa reguljär studiegång i gymnasieskolan och som för att kunna genomföra gymnasiala studier behöver tillgång till gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning och habilitering samt för vissa elever även boende i elevhem och omvårdnad i boendet. Enligt 28 § samma kapitel har ungdomar som avses i 27 § efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande, rätt till gymnasieutbildning på nationella program. Utbildningen skall påbörjas senast under första halvåret det kalenderhalvår då eleven fyller 21 år.

Reglerna om rätt till Rh-anpassad utbildning infördes i skollagen 1991 (prop. 1989/90:92, bet. 1989/90:UbU20, rskr. 1989/90:271). Av lagens förarbeten framgår att utbildningen skall rikta sig till elever med komplicerade rörelsehinder för vilka det vardagliga livet och olika former

av behandling och habilitering tar mycket tid och kraft i anspråk. Prop. 1998/99:105

Verksamheten dimensionerades för cirka 100 elever och startade i Göteborg, Stockholm och Umeå som förklarade sig villiga att anordna sådan utbildning. Från och med läsåret 1993/94 startades verksamhet med samma förutsättningar också i Kristianstad. Avsikten var att varje skola inte borde ta emot alltför många elever med svåra rörelsehinder för att inte denna grupp skall bli ett alltför dominerande inslag i skolan. I utgångspunkterna för planeringen av de Rh-anpassade utbildningarna ingick också att eleverna skulle så långt möjligt integreras i gymnasieskolans klasser.

Sedan den riksrekryterande gymnasieutbildningen för rörelsehindrade etablerades har såväl handikappreformen som gymnasiereformen genomförts. Kommunerna har numera en skyldighet att erbjuda alla sina ungdomar gymnasieutbildning efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller tjugo år.

Utbildningsutbud, behörighet, elevantal

Som tidigare redovisats omfattar den Rh-anpassade gymnasieutbildningen endast nationella program. De bestämmelser som gäller för gymnasieskolan i övrigt skall i huvudsak tillämpas i fråga om den Rh-anpassade utbildningen. Vissa undantag finns emellertid. För den Rh-

anpassade gymnasieutbildningen gäller exempelvis inte de behörighetsregler om godkända betyg i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik som krävs för att kunna söka till ett nationellt program i övriga gymnasieskolan. Rektor för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen kan också på begäran befria en elev från delar av utbildningen i en kurs enligt den reguljära kursplanen utan att antalet gymnasiepoäng minskas (specialinriktad kursplan).

Elevernas förutsättningar att helt följa undervisningen vid de nationella programmen varierar stort. Omkring hälften av eleverna går i vanliga klasser. Övriga får sin undervisning i mindre grupper. Även enskild undervisning förekommer. Undervisningen vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen varierar från undervisning på en nivå motsvarande de första åren i grundskolan till gymnasienivå, i något enstaka fall och ämne t.o.m. till universitetsnivå.

Kommande läsår förväntas, enligt uppgift från Statens institut för särskilt utbildningsstöd (SISUS), 177 elever, varav 120 med behov av elevhemsboende, att följa Rh-anpassad utbildning fördelade med 48 elever i Göteborg, 48 elever i Kristianstad, 55 elever i Stockholm och 26 elever i Umeå. Detta innebär en ökning om sex elever i förhållande till innevarande läsår.

Av ansökningarna inför läsåret 1999/2000 framgår, enligt uppgift från Rh-nämnden, att närmare hälften av eleverna saknar godkända betyg i ett eller flera av de

behörighetsgivande ämnena svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik när betyg sattes efter höstterminen 1998.

Behov av riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med rörelsehinder

Andelen elever med rörelsehinder som går vidare till gymnasieutbildning är lägre än för gymnasieelever i allmänhet. Av totalt cirka 750 gymnasieungdomar med rörelsehinder går över 80 procent i kommunala gymnasieskolor.

Kommunernas beredskap att ta emot elever med ett svårt funktionshinder varierar. Den långsiktiga ambitionen måste, enligt regeringens mening, vara att alla ungdomar, även de med komplexa och svåra funktionshinder, i så hög utsträckning som möjligt kan delta i utbildning i hemkommunens gymnasieskola eller i någon av samverkansområdets gymnasieskolor. Huvudregeln bör vara att nödvändiga anpassningar av elevens undervisningssituation görs lokalt. Regeringen anser i likhet med kommittén att den Rh-anpassade utbildningen alltjämt behövs men att det är viktigt att utbildningen förbehålls det mycket begränsade antal svårt rörelsehindrade elever med behov av så stora och sammansatta insatser att det inte utan stora svårigheter kan lösas i hemkommunen eller inom dess samverkansområde. Regeringen bedömer att verksamhetens omfattning nu har stabiliserats.

Regeringens förslag: Bestämmelsen i 5 kap. 27 § skollagen förtydligas med innebörd att verksamheten vid den Rh-anpassade utbildningen riktar sig till elever som har ett svårt rörelsehinder, som ensamt eller i kombination med annat funktionshinder, medför behov av Rh-anpassad gymnasieutbildning.

Kommitténs förslag: Bestämmelserna i 5 kap. 27 § skollagen förtydligas till att avse från hela landet härrörande ungdomar som utöver svårt rörelsehinder har behov av så omfattande habiliteringsinsatser under skoltid att de inte kan genomföra studierna i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde.

Remissinstanserna: Flera instanser är positiva till en tydligare avgränsning av personkretsen. Hälften av de som yttrat sig, däribland *Socialstyrelsen* och *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)*, menar emellertid att en bedömning av personkretsen måste utgå från elevens sammansatta behov och inte på grundval av habiliteringsbehovet. *Landstinget i Västerbotten* menar att sociala skäl bör tas med i bedömningen.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att den Rh-anpassade utbildningen förbehålls svårt rörelsehindrade elever som har mycket stora behov av anpassningar och habilitering i anslutning till utbildningen och som kan tillgodogöra sig utbildning på nationellt och

specialutformat program. För dessa elever där det saknas praktisk möjlighet att finna en fungerande lösning i hemkommunen eller i samverkansområdet är det viktigt att den samlade resurs som den Rh-anpassade gymnasieutbildningen utgör finns kvar. Utbildningen bör emellertid förbehållas samma lilla grupp som med hjälp av dessa speciella anordningar skulle kunna tillgodogöra sig utbildningen på dåvarande linjer i gymnasieskolan, dvs. dagens nationella eller specialutformade program.

Det fanns då och kommer troligen alltid att finnas ungdomar med svåra rörelsehinder som inte har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program. I dessa fall är det hemkommunernas fulla ansvar att överväga vilken utbildningsform som ger bästa förutsättningar för den unge som förberedelse för sitt vuxenliv. Som tidigare nämnts måste målet vara att alla ungdomar även de med komplexa och svåra funktionshinder skall ges möjlighet att delta i utbildning i hemkommunens eller samverkansområdets gymnasieskola. Det individuella programmet ger hemkommunen goda möjligheter att utforma en studiegång som är anpassad efter elevens förutsättningar.

Flera remissinstanser delar kommitténs bedömning att dagens personkrets är otydlig, något som enligt regeringens uppfattning är olyckligt genom att det kan leda till att intagningen avviker från de ursprungliga intentionerna. Regeringen föreslår att bestämmelsen i skollagen förtydligas så att verksamheten förbehålls elever

som har ett svårt rörelsehinder, som ensamt eller i Prop. 1998/99:105 kombination med annat funktionshinder medför behov av Rh-anpassad gymnasieutbildning.

7.2.2 Utbildningsutbud, behörighet och intagning

Regeringens förslag: Specialutformade program skall få anordnas vid Rh-anpassad gymnasieutbildning. De behörighetsvillkor som gäller för intagning i gymnasieskolan skall i princip gälla även för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Regeringen skall dock få meddela föreskrifter om avvikelser från dessa behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i 5 kap. 30 § skollagen om antal ledamöter och vem som utser dem skall flyttas till förordningen med instruktion för Nämnden för Rh-anpassad gymnasieutbildning.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att Rh-anpassad utbildning anordnas på nationella, specialutformade och individuella program. Bestämmelserna i 5 kap. 5 § skollagen om behörighet till nationellt program skall gälla även vid Rh-anpassad utbildning och bestämmelserna i 5 kap. 13 § skollagen (1985:1100) med avseende på elever från särskola, förtydligas att inte gälla för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

Ansökningsförfarandet till Rh-anpassad utbildning bör, enligt kommitténs uppfattning, ske på hösten, året innan studierna skall inledas, i stället för nuvarande på våren.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget att erbjuda samtliga former av program i gymnasieskolan, liksom att behörighetsreglerna skall gälla för de nationella respektive specialutformade programmen. *Unga rörelsehindrade* betonar dock att det inte får bli en dominans av individuella program på Rh-gymnasierna. *Furuboda folkhögskola* menar att utbildning vid folkhögskolan borde ses som ett alternativ till Rh-anpassad utbildning. *Stiftelsen Bräcke Diakonigård* föreslår att en Rh-anpassad gymnasieskola skall kunna fungera som ett resurscentrum dit elever kan komma för ett preparandår för att sedan börja i den vanliga gymnasieskolan. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* menar att införandet av individuella program vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skulle kunna öka valmöjligheterna även för elever med rörelsehinder från särskolan. Flera instanser, däribland *Handikappombudsmannen*, anser att elever som är utvecklingsstörda tillhör personkretsen för Rh-anpassad gymnasieutbildning och som inte har behov av gymnasiesärskolans resurser skall ha rätt att få sin utbildning vid en Rh-anpassad gymnasieskola.

Flertalet remissinstanser är positiva till tidigarelagt ansökningsförfarande. Några, t.ex. *Socialstyrelsen*, *Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus)* och *Sveriges*

Psykologförbund, avvisar dock förslaget bl.a. då Prop. 1998/99:105 funktionshindrade ungdomar har samma behov av betänketid som andra ungdomar. *Skolväsendets överklagandenämnd* framhåller att frågan om vilka utbildningar som hemkommunen erbjuder ofta inte är klart förrän i början av det år då utbildningar kommer att starta.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser det viktigt att funktionshindrade elever får en gymnasieutbildning av hög kvalitet med likvärdiga förutsättningar som andra elever. Elever med svåra rörelsehinder skall vara förvissade om att den Rh-anpassade gymnasieutbildningen har samma värde som den ordinarie gymnasieutbildningen. Därför skall styrdokumentet för gymnasieskolan, dvs. läroplan, program mål, kursplaner och betygssystemet, tillämpas vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen liksom vid annan gymnasieutbildning.

Rätten till Rh-anpassad utbildning

Mot bakgrund av att kommunerna numera är skyldiga att erbjuda alla ungdomar en gymnasieutbildning föreslog kommittén att rättigheten enligt 5 kap. 28 § skollagen (1985:1100) till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen tas bort. Flertalet remissinstanser, däribland *Förbundet Unga rörelsehindrade* har inte något att invända mot förslaget. Flera av de som kommenterat detta förslag, däribland *Kammarrätten i Göteborg*, *Socialstyrelsen* och

(RBU), anser dock att det är för tidigt att ta bort rätten till Rh-anpassad utbildning.

Enligt regeringens bedömning saknar den ifrågavarande rättighetslagstiftningen rent principiellt aktualitet. Kommunerna har numera en tydlig skyldighet att erbjuda alla ungdomar utbildning på nationellt program, specialutformat eller individuellt program efter slutförd grundskoleutbildning. Detta var inte förhållandet vid tillkomsten av den s.k. rättighetslagstiftningen.

Erbjudandet skall avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting. Skyldigheten gäller under vissa förutsättningar t.o.m. det första kalenderhalvåret det år då eleven fyller tjugo år. För att elever med funktionshinder skall kunna delta i utbildningen krävs ofta individuellt anpassade lösningar för eleven. Den rätt som 5 kap. 28 § skollagen ger vissa elever med funktionshinder gäller endast utbildning på nationellt program. Sådan utbildning skall påbörjas senast under första halvåret det kalenderår eleven fyller 21 år.

Regeringen delar i princip kommitténs bedömning att det s.k. rättighetsinslaget bör tas bort. Samtidigt finns skäl som talar för att behålla rättigheten ytterligare en tid. Det viktigaste skälet, som också framhölls av kommittén, är att det fortfarande i hög grad saknas den specialpedagogiska kompetens som krävs för att ta emot alla ungdomar i gymnasieskolan. Ett annat skäl är att habiliteringen för ungdomar är ojämnt utbyggd över landet. Det finns

dessutom en elevgrupp vid den Rh-anpassade utbildningen som inte alls eller i mycket liten utsträckning följer kurser på gymnasienivå. Framöver behöver en översyn göras om hur denna elevgrupps behov av utbildning bäst kan tillgodoses. Utöver vad regeringen föreslår nedan om behörighetsvillkor föreslås inte någon förändring när det gäller rätt till Rh-anpassad utbildning.

Kvalitet, likvärdighet och flexibilitet

Syftet med inrättandet av den Rh-anpassade utbildningen var att ge vissa svårt rörelsehindrade elever möjlighet till studier på nationella program. Den Rh-anpassade utbildningen är på så sätt en extra resurs till kommunens åtagande att erbjuda alla ungdomar en gymnasieutbildning. Specialutformade program är likvärdiga nationella program men skall fylla speciella utbildningsbehov och följa samma regler som nationella program. Det är mot denna bakgrund rimligt att också specialutformade program får anordnas vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen och, liksom utbildning på nationella program, kan fördelas på fler än tre år. Detta kräver en ändring av bestämmelserna i 5 kap. 28 och 32 §§ skollagen (1985:1100). Bestämmelserna föreslås införas fr.o.m. intagningen till läsåret 2001/02.

De behörighetsvillkor, som gäller för gymnasieskolan fr.o.m. intagningen till läsåret 1998/99, innebär att eleverna vid inträdet i gymnasieskolan skall ha de kunskaper som är

nödvändiga för att följa undervisningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Dessa behörighetsvillkor har, i avvaktan på resultatet av kommitténs arbete, inte införts för den Rh-anpassade utbildningen. Kommittén föreslog dels att behörighetskraven skall gälla för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen, dels att det skall bli möjligt att anordna individuella program vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Ett skäl för detta var att öka skolornas formella möjligheter att anpassa utbildningen efter elevernas behov. Enligt kommitténs uppfattning fick detta dock inte innebära att målgruppen för utbildningen också skulle komma att omfatta elever från särskolan, bl.a. därför att särskolan jämfört med gymnasieskolan erbjuder möjligheter till anpassningar även för elever med svåra rörelsehinder.

Regeringen anser, i likhet med kommittén och flertalet remissinstanser, att behörighetsreglerna bör införas även för Rh-anpassad utbildning på nationella och specialutformade program. Detta bl.a. för att tydliggöra att den Rh-anpassade gymnasieutbildningen är likvärdig med övrig gymnasieutbildning på nationella och specialutformade program. Regeringen är däremot inte beredd att nu öppna en möjlighet för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen att ta emot elever på ett individuellt program.

Huvudregeln är att nödvändiga anpassningar av elevens undervisningssituation skall ske lokalt. Här ger det

individuella programmet kommunerna ett viktigt redskap för att uppfylla kravet på att erbjuda ungdomar utanför de nationella programmen en gymnasieutbildning. Ett syfte med det individuella programmet är enligt 5 kap. 4 b § skollagen att möta speciella behov hos eleven. Utbildningen på ett individuellt program skall följa en plan, som skall fastställas av styrelsen för utbildningen. En sådan plan kan innehålla kurser i ämnen enligt grundskolans läroplan, lokalt fastställda kurser och praktik men även nationellt fastställda kurser inom nationella program. Programmet ger således elevernas hemkommuner stora möjligheter att anpassa utbildningen efter elevernas förutsättningar och behov. Regeringen har i propositionen Vissa skolfrågor m.m. (prop. 1998/99:110) redovisat åtgärder för att höja kvaliteten på det Individuella programmet.

Om den Rh-anpassade utbildningen ges möjlighet att anordna individuella program finns det, enligt regeringens mening, risk för att det ursprungliga syftet med Rh-anpassad utbildning förfelas. Som tidigare anförts måste eleverna vid inträdet i gymnasieskolan ha de kunskaper som är nödvändiga för att följa undervisningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Inom de nationella och specialutformade programmen finns stora möjligheter att hjälpa elever som riskerar att inte klara utbildningen. Eleverna kan ges stödundervisning, utökad studietid eller reducerat program. Denna möjlighet finns även inom den Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

Vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen finns Prop. 1998/99:105 dessutom möjlighet att specialinrikta kurser (se avsnitt 7.2.3).

Behörighetskrav med dispensmöjlighet

Regeringen anser det viktigt att slå vakt om kvalitet och likvärdighet i gymnasieutbildningen. De motiv som ligger bakom införandet av de kunskapsrelaterade behörighetsvillkor för att vara behörig sökande till nationella eller specialutformade program har samma aktualitet för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. En majoritet av de elever som i dag finns vid den Rh-anpassade utbildningen hade varit utestängda om behörighetskraven hade gällt. Ett införande av behörighetskrav bör därför kombineras med dispensmöjligheter för att inte stänga ute sådana elever som bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen trots att de saknar godkänt betyg i ett eller flera av de behörighetsgivande ämnena.

En del elever med svåra rörelsehinder har på grund av sin skada så stora svårigheter att t.ex. lära matematik att de saknar förutsättningar att nå målet för Godkänd medan de kan ha goda förutsättningar för att nå målet för Väl godkänd i språk, eller vice versa. Genom att införa en dispensmöjlighet kan de elever som tillhör personkretsen och som saknar betyg i ett eller två ämnen, men som i övrigt bedöms ha förutsättningar att helt eller delvis tillgodogöra

sig utbildning på gymnasienivå, tas emot trots att de inte fullt ut uppfyller behörighetskraven.

Bland de som i dag söker till den Rh-anpassade utbildningen finns ett antal elever som saknar godkänt i samtliga av de behörighetsgivande ämnena. Det gäller sådana elever som utöver rörelsehindret har ytterligare funktionshinder som t.ex. perceptions-, minnes-, koncentrations-, tal-, syn-, hörselsvårigheter och epilepsi och som under grundskoletiden oftast gått i särskild undervisningsgrupp. I ett övergångsskede menar regeringen att dispens på grund av synnerliga skäl skall kunna ges i de fall en elev som tillhör personkretsen saknar betyg i samtliga behörighetsgivande ämnen, under förutsättning att eleven ändå i stort bedöms kunna tillgodogöra sig undervisningen. Ett särskilt uppdrag bör ges till Skolverket att följa utvecklingen, analysera och överväga om den Rh-anpassade gymnasieutbildningen är det bästa alternativet för de elever som i mycket liten eller obefintlig utsträckning följer kurser på gymnasienivå vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

En bestämmelse bör införas i 5 kap. 28 § skollagen som ger rätt för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att utfärda föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor för nationella program eller specialutformade program vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Regeringen har för avsikt meddela föreskrifter om att de kunskapsrelaterade behörighetsvillkor som stadgas i 5 kap. 5 § 1 skollagen även skall gälla för sökande till Rh-

anpassad utbildning. Dock avser regeringen som framgått ovan att även meddela föreskrifter om möjlighet till avvikelser från dessa villkor.

Det är i sammanhanget viktigt att framhålla betydelsen av den kompetens som finns vid den Rh-anpassade utbildningen. Regeringen ser positivt på de exempel där den Rh-anpassade utbildningen fungerar som kunskapscenter för hemkommunens gymnasieskola. Det finns heller inget hinder för en kommun med Rh-anpassad utbildning att genom samverkansavtal komma överens med en hemkommun om att ta emot dess elever vid ett individuellt program i kommunen.

Intagning

Intagningen till den Rh-anpassade utbildningen sköts i dag av en särskild nämnd för Rh-anpassad utbildning, Rh-nämnden, som är gemensam för de fyra skolorna. Enligt bestämmelserna i 5 kap. 30 § skollagen (1985:1100) får nämndens beslut i fråga om intagningsbeslut eller i övrigt om rätt till Rh-anpassad gymnasieutbildning överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut med anledning av överklagandet kommer som regel mycket sent, ibland mycket nära eller när höstterminen startat. Detta skapar svårigheter inte minst i planeringen och kan ibland betyda att eleven tvingas vänta till nästa läsår innan han eller hon kan börja gymnasieutbildningen. Regeringen

överväger att se över reglerna om intagning i syfte att undvika olägenheter med sent fattade beslut. Prop. 1998/99:105

Systemet med en gemensam intagningsnämnd för den Rh-anpassade utbildningen bör behållas. De närmare bestämmelser som finns i 5 kap. 30 § skollagen om antal ledamöter och vem som skall utse dem förslås flyttas till förordningen (1990:1110) med instruktion för Nämnden för Rh-anpassad utbildning.

7.2.3 Specialinriktade kursplaner

Regeringens bedömning: Det bör även i fortsättningen vara möjligt att bedriva utbildning enligt specialinriktade kursplaner men möjligheten bör användas restriktivt.

Kommitténs förslag: Bestämmelserna om möjligheten att specialinrikta kursplaner tas bort.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Socialstyrelsen*, *Sisus*, *SIH*, *Nämnden för Rh-anpassad utbildning* och *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* avvisar förslaget om att ta bort möjligheten att specialinrikta kursplaner vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna. *Göteborgs stad* påpekar att elevernas begåvningsmässiga profil i många fall varierar stort och att det ibland är nödvändigt att utesluta vissa moment i enskilda kurser.

kursplan innebär en möjlighet för rektor att på begäran befria en elev från delar av utbildningen i en kurs enligt den reguljära kursplanen utan att antalet gymnasiepoäng för kursen minskas. Specialinriktad kursplan är aktuellt då eleven till följd av sitt funktionshinder har svårt att tillgodogöra sig en särskild del av en kurs. Regeringen anser att det är viktigt att möjligheten att specialinrikta kursplaner behålls. Av kvalitets- och likvärdighetsskäl är det dock viktigt att möjligheten används restriktivt och när det finns ett reellt skäl. Det får således inte vara en åtgärd som tillgrips slentrianmässigt och i sådan utsträckning att merparten av kursens innehåll faller bort. I de fall där detta är förhållandet gäller de generella regler, med möjlighet att bl.a. reducera program, som redogjorts för under avsnitt 7.2.2. Regeringen avser att ändra gymnasieförordningens bestämmelse om specialinriktade kursplaner i enlighet med detta.

7.2.4 Finansiering

Regeringens förslag: En ny bestämmelse förs in i skollagen om skyldighet för hemkommuner och hemlandsting att erlagga ersättning för boende och omvårdnad i boende samt habilitering. Regeringen medges rätt att utfärda närmare bestämmelser om detta.

Regeringens bedömning: Nuvarande ansvarsfördelning mellan hemkommunen och staten när det gäller kostnader för utbildning bör i princip vara oförändrad. Ett avtal om denna fråga bör träffas mellan staten och respektive kommun som anordnar Rh-anpassad utbildning. Skolverket bör få i uppdrag att följa upp avtalet.

Kostnadsansvaret för elevhemsboende, omvårdnad i boendet och habilitering bör delas mellan stat, hemkommun och hemlandsting. Hemkommunens / hemlandstingets andel bör fastställas av regeringen som en schabloniserad avgift för nämnda insatser. Avgiften erläggs till respektive huvudman med vilken staten har avtal. Eleven bör även i fortsättningen betala en egenavgift för kost och logi. Skillnaden mellan verksamhetens totala kostnader och intäkterna från kommun och landsting, bör täckas av statsbidrag som fastställs efter förhandlingar med ovan nämnda huvudmän.

Kommitténs förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *SIH, Unga rörelsehindrade* och *Stockholms läns landsting* instämmer i förslaget. *Svenska Kommunförbundet* och i stort sett de flesta landsting hänvisar till finansieringsprincipen. *Sisus* ifrågasätter om det är värt de problem som ett förändrat ansvarstagande kan komma att innebära och erinrar om

problemen med det system som gällde närmast före nu rådande och som innebar att hemkommun och hemlandsting delade på kostnaderna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning:

Målsättningen med Rh-anpassad utbildning är att ge möjlighet för berörda elever att få en gymnasieutbildning av hög kvalitet. I likhet med kommittén anser regeringen att ansvaret för att finansiera studierna bör fördelas så att kostnaderna för hemkommunerna så långt möjligt görs oberoende av om utbildningen erbjuds i hemkommunens gymnasieskola eller i någon av samverkansområdets gymnasieskolor eller vid den riksrekryterande gymnasieutbildningen. Det är viktigt att systemet för kostnadsfördelning ger bra planeringsförutsättningar för anordnaren av såväl utbildningen som av elevhemsboende och omvårdnad i boendet samt habilitering. Samtidigt bör det vara administrativt enkelt att hantera systemet.

Utbildningskostnader

Hemkommunen har ett ansvar att erbjuda alla ungdomar gymnasieutbildning och får genom det generella utjämningsbidraget till kommunerna statsbidrag till kostnaderna för detta. Den kommun som anordnar Rh-anpassad gymnasieutbildning har enligt 5 kap. 26 § skollagen (1985:1100) rätt till interkommunal ersättning från elevernas hemkommuner. Kostnaderna för Rh-anpassad utbildning är dock betydligt högre än vanlig gym-

nasieutbildning varför en extra ersättning kan tas ut (SKOLFS 1992:44). Ersättningen är för närvarande 4000 kronor per termin. Övriga utbildningskostnader svarar staten för genom ett särskilt verksamhetsbidrag. Ett avtal bör träffas mellan staten och respektive anordnande kommun och Skolverket bör få i uppdrag att följa upp avtalet. I detta sammanhang bör förordningen om extra ersättning för vissa handikappade elever ses över. Nuvarande ansvarsfördelning mellan hemkommunen och staten när det gäller kostnader för utbildning bör i princip vara oförändrad.

Ersättning för resekostnader

Det system som infördes fr.o.m. den 1 juli 1995 för ersättning för resekostnader enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, det s.k. Rg-bidraget, har nu etablerade rutiner som fungerar bra. Regeringen bedömer att denna ordning bör gälla även i fortsättningen.

Kostnader för boende och omvårdnad i boendet samt habilitering

Kostnaderna för boende och omvårdnad i boendet samt habilitering finansieras i dag av staten. Regeringen anser att kostnadsansvaret i framtiden bör delas mellan stat, kommun och landsting. En bestämmelse föreslås i en ny paragraf i 31 a § i 5 kap. skollagen (1985:1100) om

skyldighet för elevens hemkommun och hemlandsting att erlægga ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet samt habilitering.

Enligt bestämmelserna i 5 kap. 33 § skollagen (1985:1100) skall en hemkommun lämna ekonomiskt stöd till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången. Enligt andra stycket samma paragraf gäller denna skyldighet inte elever i Rh-anpassad utbildning. Ett tillägg bör göras i bestämmelserna i 33 § med innebörd att hemkommuns skyldighet i detta avseende regleras i 31 a §. Vidare bör bestämmelserna i 31 § förtydligas så att det framgår att bestämmelsen om att avgifter inte får tas ut för omvårdnad i boendet och habilitering gäller eleven.

Regeringen föreslås få rätt att utfärda närmare bestämmelser om finansieringen som föreslås träda i kraft 1 juli 2001. Följande utgångspunkter bör därvid gälla för sådana bestämmelser.

Hemkommunen respektive hemlandstinget skall svara för verksamhetens kostnader med belopp motsvarande den kostnad kommunen eller landstinget skulle haft om eleven genomgått sin gymnasieutbildning på hemorten. För enkelhetens skull bör dock en schabloniserad beräkning av dessa kostnader tillämpas. Hemkommunens/hemlandstingets andel bör fastställas av regeringen som en schabloniserad avgift som erläggs till respektive huvudman med vilken staten har avtal om boende, omvårdnad i boendet och habilitering.

Förslaget innebär att alla hemkommuner respektive alla hemlandsting betalar lika mycket per elev. Skillnaden mellan verksamhetens totala kostnader och intäkterna från kommun och landsting, täcks av statsbidrag som fastställs efter förhandlingar med ovan nämnda huvudmän.

Hemkommunens/hemlandstingets kostnadsandel

Kostnaderna för boendet inklusive omvårdnad uppgick till i genomsnitt 512 000 kronor per elev under läsåret 1997/98. Hemkommunen bör stå för kostnader för kost och logi utöver elevavgiften.

Med hänsyn till elevernas behov av stöd i det dagliga livet utanför skoltid bör hemkommunen också svara för kostnaden motsvarande 20 timmar assistans per vecka. En svårt rörelsehindrad person, som tillhör målgruppen för de riksrekryterande gymnasieverksamheten, kan antas ha ett behov av stöd om minst 20 timmar/vecka.

Med dessa utgångspunkter kommer hemkommunens kostnadsandel för boende och omvårdnad i boendet att utgöra en tredjedel av verksamhetens genomsnittliga kostnader. Eleven skall dock även i fortsättningen betala en egenavgift för kost och logi.

Kostnaden för habilitering utgjorde läsåret 1997/98 i genomsnitt 133 000 kronor per elev. Det är rimligt att hemlandstinget och, i förekommande fall, hemkommunen svarar för en tredjedel av den genomsnittliga kostnaden för habiliteringsinsatser.

7.3 Annan verksamhet med statligt verksamhetsstöd

Prop. 1998/99:105

I propositionen om ändrat huvudmannaskap för särskolan och sär vux m.m. (prop. 1991/92:94) föreslogs att huvudmannaskapet för Dammsdalsskolan i Vingåker, Salbohedskolan i Sala och yrkesutbildningen för hörsel-skadade psykiskt utvecklingsstörda elever i Örebro skulle regleras särskilt. Vidare skulle ett särskilt verksamhetsstöd utgå till huvudmännen.

Avtal träffades mellan staten och respektive huvudman och ett särskilt verksamhetsstöd infördes motsvarande det statsbidrag till lärarlöner som tidigare utgått för verksamheten. Enligt avtalen skall utbildning motsvarande gymnasiesärskolan anordnas i Örebro, motsvarande åk 8–10 i den obligatoriska särskolan och motsvarande den frivilliga särskolan i Västmanland (Salbohedskolan) samt motsvarande gymnasiesärskolan i Södermanland (Dammssdalskolan).

Kommittén konstaterade att ansvarsfördelningen mellan stat och kommun här delvis följer andra principer än för de övriga riksrekryterande utbildningarna men att detta har mindre betydelse då det samlade utfallet är rimligt avvägt. Kommittén fann inte skäl att nu föreslå några andra förändringar avseende dessa verksamheter än att det bör vara ett myndighetsansvar att svara för avtal och uppföljningen av avtalet. Kommittén utgick från att verksamhet för vuxna inte finansieras inom ramen för de statliga bidragen.

Nuvarande ordning har gällt sedan läsåret 1992/93. Med Prop. 1998/99:105 anledning av detta anser regeringen att verksamheten nu bör följas upp och utvärderas. Skolverket bör därför ges i uppdrag att följa upp och utvärdera ovan nämnda verksamheter. I avvaktan på resultatet av detta föreslås nu inga förändringar.

Regeringens förslag: En bestämmelse införs i 15 kap. 7 § skollagen med innebörd att Socialstyrelsen och länsstyrelserna ges tillsynsansvar över elevhemsboendet vid specialskolorna, resurscentren, boendet vid Rh-anpassad gymnasieutbildning samt boendet vid utbildningarna för ungdomar med utvecklingsstörning som Örebro kommun, landstinget i Sörmland respektive landstinget i Västmanland anordnar enligt avtal med staten.

Kommitténs förslag: Stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är genomgående positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det saknas i dag föreskrifter om en central myndighet med tillsyns- och uppföljningsansvar för elevhemsboendet. För boendet vid Rh-anpassad gymnasieutbildning har Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) ett ansvar för uppföljning och utvärdering av boendet. För den särskilda utbildningen för ungdomar med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal mellan staten och Örebro kommun, landstinget Västmanland respektive landstinget Sörmland skall, som nämns i avsnitt 7.3, Skolverket få i uppdrag att svara för uppföljning av avtalet. I Skolverkets uppdrag kommer således att ligga ett uppföljnings- och utvärderingsansvar

utifrån vad som överenskommits i avtalet med utbildnings- Prop. 1998/99:105
anordnaren.

Vid sidan av det nämnda uppföljnings- och utvärderingsansvaret för bl.a. elevhemsboendet föreligger det, enligt regeringens mening, behov av ett statligt *tillsynsansvar* för elevhemsboendet vid specialskolorna och de resurscenter som erbjuder boende i samband med visstidsplaceringar. Det främsta skälet till detta är att elevhemsboendet vid dessa skolor och resurscenter riktar sig till elever med funktionshinder som inte har något egentligt alternativ för sina studier och därför är hänvisade till detta boende. Dessa elever är på så sätt mer utlämnade än övriga elever som av olika skäl väljer att studera på en annan ort än hemkommunen. Eftersom det rör sig om elever med funktionshinder innehåller dessutom elevhemsboendet vid de aktuella skolorna och resurscentren ett förhållandevis stort inslag av omvårdnad. Elevhemsboendet bör för de yngre barnen utformas som en vanlig bostad och fungera så hemlikt som möjligt medan det för gymnasieeleverna även kan finnas behov av ett mer självständigt boende. Vid elevhemmen bör finnas personal med den kompetens som motsvarar elevernas behov av omvårdnad.

Regeringen föreslår att Socialstyrelsen skall ges det övergripande ansvaret för tillsynen av elevhemsboende med särskild service för elever med funktionshinder som behöver ett sådant boende för att kunna delta i skolverksamhet. De elevhemsboenden som i första hand

avses är boendet vid de statliga specialskolorna, boendet vid visstidsplaceringar vid det statliga resurscentret för synskadade respektive Hällsboskolans resurscenter, boendet vid Rh-anpassad gymnasieutbildning samt boendet vid utbildningarna för ungdomar med utvecklingsstörning som Örebro kommun, Landstinget Sörmland respektive Landstinget i Västmanland, anordnar enligt avtal med staten.

Länsstyrelsen skall inom länet svara för tillsyn av elevboendet och får då inspektera verksamheten. Bestämmelser om detta skall tas in i 15 kap. 7 § skollagen (1985:1100). För habilitering vid Rh-anpassad utbildning och annan verksamhet som bedrivs enligt Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) gäller föreskrifterna om tillsyn i lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Prop. 1998/99:105

Regeringens förslag: Ändringarna i skollagen skall träda i kraft den 1 juli 2000 och tillämpas på undervisning som äger rum därefter.

Har synskadade elever tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2001 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

Har talskadade elever tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2002 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

Bestämmelserna i 5 kap. 28 § skall tillämpas första gången vid intagning till läsåret 2001/02.

Bestämmelserna i 5 kap. 31 a § skall träda i kraft den 1 juli 2001.

Bestämmelsen i 5 kap 32 § skall tillämpas första gången vid intagning till läsåret 2001/02.

Har elever tagits emot i specialskolan efter skolpliktens upphörande för utbildning enligt 7 kap. 6 § andra stycket före den 1 juli 2001 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

Har elever tagits emot i specialskolan för utbildning i särskilda klasser enligt 7 kap. 5 § andra stycket före den 1 juli 2002 skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den. Äldre bestämmelser skall tillämpas på sådan utbildning.

Skälen för regeringens förslag: I 5 kap. 28 § skollagen har regeringen föreslagit att behörighetsbestämmelser införs för att söka och bli mottagen till nationellt och specialutformat program i Rh-anpassad utbildning. En rimlig tid för anpassning till detta är nödvändig varför bestämmelserna bör träda i kraft först vid intagningen till läsåret 2001/02.

I kapitel 7 har regeringen redogjort för sina motiv till en förändrad finansiering av boende och habilitering vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen som innebär att kommun och landsting görs delaktiga i detta. Ändringen regleras i 5 kap. 31 a § skollagen och bör träda i kraft fr.o.m. den 1 juli 2001.

Regeringen har i kapitel 6 redovisat sina motiv till en avveckling av de fasta skoldelarna vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan till förmån för en utökad resurscenterverksamhet för berörda elevgrupper. Som tidigare nämnts påbörjar i dag få synskadade barn med tilläggs-handikapp sin skolgång vid Ekeskolan. Mot bakgrund av bl.a. att stödet till synskadade elever är förhållandevis väl utbyggt, genom dels SIH:s konsulentverksamhet, dels

Ekeskolans respektive Tomtebodaskolans resurscenterverksamhet, menar regeringen att avvecklingen av den fasta skoldelen kan ske genom ett intagningsstopp redan fr.o.m. den 1 juli 2001.

Bestämmelsen i 7 kap. 6 § andra stycket skollagen berör i praktiken endast Ekeskolan, eftersom det endast är där som äldre elever tagits emot med stöd av denna bestämmelse. Som en konsekvens av vad som föreslås om intagningsstopp till Ekeskolan skall bestämmelsen om utbildning i specialskola efter skolpliktens upphörande tas bort fr.o.m. den 1 juli 2001.

När det gäller elever med grava språkstörningar finns inte motsvarande stöd till kommunerna. Dagens resurscenterverksamhet vid Hällsboskolan har svårt att täcka det stora behov av stöd som finns i kommunerna för berörd elevgrupp. Regeringen har gjort bedömningen att den fasta skoldelen vid Hällsboskolan bör avvecklas genom intagningsstopp fr.o.m. den 1 juli 2002. Avvecklingen bör, som tidigare redovisats, föregås av en riktad kompetensutvecklingssatsning till skolpersonal i kommuner som avser att starta undervisningsgrupper för elever med grava språkstörningar. SIS-anslaget bör också förstärkas fr.o.m. läsåret 2000/01 i syfte att stimulera och stödja fler regionala undervisningsgrupper för den aktuella elevkategorin.

Regeringen har i kapitel 6 redovisat sina motiv för ett borttagande av bestämmelsen i 7 kap. 5 § andra stycket skollagen om utbildning i särskilda klasser inom

specialskolan. Det är i dag endast Hällsboskolan som Prop. 1998/99:105
anordnar utbildning i särskilda klasser som är förlagda till
Blackebergsskolan i Stockholm. Ändringen bör, mot bak-
grund av detta, träda i kraft samtidigt som övriga föränd-
ringar av Hällsboskolans verksamhet, dvs. den 1 juli 2002.

I propositionen presenteras vissa satsningar inom utgiftsområdet 16 *Utbildning och universitetsforskning*, däribland en riktad kompetensutveckling för personal som arbetar med elever med grav språkstörning samt kompetensutveckling för lärare och övrig personal och vissa utvecklingsinsatser inom specialskolorna för döva och hörselskadade elever. Dessutom redovisas en treårig satsning på generell forskning och utveckling inom området elever i behov av särskilt stöd. Därtill aviseras en satsning med syftet att stimulera inrättandet av regionala undervisningsgrupper för elever med grav språkstörning. Samtliga dessa satsningar beräknar regeringen finansiera inom ramen för befintliga resurser inom ramanslaget A 8 Specialskolor och resurscenter inom utgiftsområde 16.

Inom ramen för anslaget A 8 Specialskolor och resurscenter finansieras också en begränsad och successiv elevökning om som högst ca 30 elever över en tioårsperiod till följd av en enhetlig praxis för mottagande av elever införs till de regionala specialskolorna för döva och hörselskadade.

Regeringen har dessutom beräknat särskilda medel i vårpropositionen för år 2000 (prop.1998/99:150) för särskilda utbildningssatsningar. Dessa medel kommer delvis att statsas på kompetensutveckling, bl.a. för att stärka förutsättningarna för elever i behov av särskilt stöd att nå målen.

I enlighet med den s.k. finansieringsprincipen skall kommuner och landsting inte åläggas nya uppgifter, utan att de samtidigt ges möjligheter att finansiera dessa på annat sätt än genom höjda skatter. Alla ekonomiska regleringar till följd av principens tillämpning bör göras genom att stasbidragsramen minskas eller ökas. Finansieringsprincipen innebär också att statsbidragen bör minska om kommunerna fräntas skyldigheter eller om de till följd av regelförändringar får möjlighet att bedriva en mer kostnadseffektiv verksamhet.

Regeringens bedömning är att finansieringsprincipen gäller för den aviserade avgiftshöjningen för en elev i specialskolan. Det innebär att ett belopp motsvarande den ökade avgiftsintäkten för staten skall tillföras det generella statsbidraget till kommunerna. Avgiftshöjningen bör träda i kraft den 1 juli 2001. Beräknat med utgångspunkt i nuvarande förhållanden skulle regleringen, på helårsbasis, innebära att ca 43 mkr förs till det generella statsbidraget.

Inom utgiftsområdet 9 *Hälsovård, sjukvård och social omsorg* innebär förslagen att för elev vid Rh-anpassad gymnasieutbildning införs en skyldighet för elevens hemkommun och hemlandsting att erlægga ersättning för boende och omvårdnad i boendet respektive habilitering. Det innebär att ett belopp motsvarande statens minskade kostnader skall tillföras de generella statsbidragen till kommunerna och landstingen. Beräknat med utgångspunkt i nuvarande förhållanden skulle regleringen, på helårs-

basis, innebära att ca 25 mkr förs till det generella Prop. 1998/99:105 statsbidraget.

Förslaget till lag om ändring i skollagen

1 kap.

2 §

Ändringen i *sista meningen i andra stycket* har behandlats i avsnitt 5.1. Den innebär att det tydligare markeras att det snarare kan vara i elevens omgivning som åtgärder behöver vidtas än hos eleven själv.

6 §

Ändringen innebär att specialskolan inte längre skall finnas som skolform för barn som är syn- eller talskadade.

3 kap.

3 §

I paragrafen anges vilka barn som skall tas emot i de olika skolformerna. Ändringen i *tredje stycket* är en följd av att specialskolan inte längre skall vara en skolform för barn som är syn- eller talskadade och innebär att dessa barn inte längre skall tas emot i specialskolan.

27 §

Ändringarna i paragrafen är i huvudsak redaktionella. Dock avses visas i den nya punkten 1, vars innehåll behandlats i avsnitt 7.2.1, att ett rörelsehinder skall vara allvarligt även när det är fråga om att bedöma ett rörelsehinder i kombination med ett annat funktionshinder. Den innehållsmässiga ändringen i den nya punkten 1 innebär vidare att uttrycket ”reguljär studiegång” byts mot ”ett nationellt eller specialutformat program”. I den nya punkten 3 byts uttrycket ”särskilda omvårdnadsinsatser i form av habilitering” mot ”behov av habilitering”.

28 §

Ändringen innebär att gymnasieskolor med Rh-anpassad utbildning även kan anordna specialutformade program. Vidare ändras behörighetsvillkoren för ungdomar som söker till Rh-anpassad utbildning. Ungdomarna skall enligt den föreslagna punkten 1 ha slutfört sista årskursen i grundskolan i stället för som tidigare ha avslutat grundskoleutbildning. Det nu valda uttrycket ”har slutfört sista årskursen i grundskolan” motsvarar det som enligt 5 § gäller för mottagande till nationella och specialutformade program. I och med kravet att ungdomarna skall ha slutfört sista årskursen i grundskolan ställs ett kompetenskrav för att få börja på ett nationellt eller specialutformat program på en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning.

Enligt den föreslagna punkten 3 ställs som villkor att den sökande även skall uppfylla de övriga behörighetsvillkor som regeringen eller den myndighet regeringen bestämt föreskrivit för utbildningen. Som framgår av avsnitt 7.2.2 har regeringen för avsikt att föreskriva att de kunskapsrelaterade behörighetsvillkoren som stadgas i 5 § 1 även skall gälla för sökande till Rh-anpassad utbildning. Dock avser regeringen att meddela föreskrifter om avvikelser från dessa krav i enlighet med vad som sagts under nämnda avsnitt.

30 §

Förslaget innebär att det tidigare andra stycket tas bort. Innehållet i det borttagna stycket skall i stället föras in i förordningen (1990:1110) med instruktion för Nämnden för Rh-anpassad utbildning.

31 §

Av förarbetena till lagrummet (prop. 1989/90:92 s. 29) framgår bl.a. att omvårdnadsinsatserna i boendet och habiliteringen skall tillhandahållas kostnadsfritt för eleven. Den nu föreslagna ändringen innebär ingen ändring i sak utan endast ett förtydligande med avseende på att avgiftsfriheten i aktuellt avseende gäller för eleverna.

31 a §

Paragrafen är ny och innehållet har behandlats i avsnitt 7.2.4. Hemkommunen åläggs i *första stycket* en ersätt-

ningsskyldighet för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Ersättningen skall utges till den huvudman som staten har avtal med om att ansvara för elevhemsboendet. Landstingen åläggs en ersättningsskyldighet för kostnader för habilitering som på motsvarande sätt skall utges till den huvudman som staten har träffat avtal med om att ansvara för habiliteringen.

I *andra stycket* ges regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om sådan ersättning som avses i första och andra styckena.

32 §

Ändringen är en följd av att det i 28 § nu stadgas att gymnasieskolor med Rh-anpassad utbildning även kan anordna specialutformade program.

33 §

Ändringen i *andra stycket* görs till följd av vad som stadgas i den nya

31 a §. Hemkommunen skall även fortsättningsvis inte ha någon skyldighet att utge stöd till inackordering enligt denna paragraf för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

Tredje stycket är nytt. Det nya stycket innehåller en hänvisning till

31 a § där det finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att utge ersättning för vissa kostnader i sam-

band med att en elev från den egna kommunen genomgår Rh-anpassad utbildning. Prop. 1998/99:105

6 kap.

7 §

Innehållet i den tidigare punkten 2 tas bort och i övrigt ändras första stycket redaktionellt. Den innehållsmässiga ändringen av första stycket är en följd av den ändring som görs i 7 kap. 6 § andra stycket.

7 kap.

1 §

I paragrafens *första stycke* anges specialskolans grundläggande syfte. Ändringen är en följd av att specialskolan inte längre skall vara en skolform för barn som är syn- eller talskadade.

Andra stycket tas bort vilket föranleds av ändringen i 6 § (jämför kommentaren till nämnda paragraf).

5 §

Utbildningen i specialskolan skall vara organiserad i skilda enheter. Föreskrifter om enheter av specialskolan och deras upptagningsområden finns i specialskoleförordningen (1995:401).

Ändringen i *andra meningen i första stycket* har behandlats i avsnitt 6.4.2 och innebär att det inte längre

skall finnas en styrelse för varje enhet utan enheterna skall Prop. 1998/99:105
organiseras under en och samma styrelse.

Andra stycket tas bort. Ändringen, som har behandlats i avsnitt 6.4.2, görs eftersom möjligheten att anordna utbildning i särskilda klasser (externa klasser) i grundskolan upphör.

6 §

Andra stycket tas bort eftersom möjligheten att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan upphör. Ändringen har behandlats i avsnitt 6.2.

8 §

Ändringen i paragrafen föranleds dels av en tidigare felaktig hänvisning till 4 §, dels av ändringen i 6 §.

9 kap.

1 §

Ändringen är en följd av ändringen i 7 kap. 5 § första stycket, dvs. att ansvaret för specialskolorna sammanförs under en gemensam styrelse.

3 a §

Paragrafen är ny och reglerar placeringar under viss tid vid resurscenter. Bestämmelsen har behandlats i avsnitten 6.3.1 och 6.3.2.

Första meningen i första stycket innebär att barnet fullgör sin skolplikt vid vistelsen i resurscentret.

Hemkommunen åläggs i *andra stycket* en skyldighet att till staten betala ersättning för vissa kostnader för den som fullgör sin skolplikt vid resurscentret.

I *tredje stycket* ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter samt meddela föreskrifter om undantag från bestämmelsen i andra stycket och om ersättningens storlek.

15 kap.**7 §**

Paragrafen är ny. Bestämmelsen innebär att Socialstyrelsen och länsstyrelserna skall ha tillsyn över elevhemsboende vid Rh-gymnasierna, specialskolor, resurscenter som avses i 10 kap. 3 a § samt vid utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten. Den nya paragrafen har tillkommit med bestämmelserna om tillsyn i 25 § och 26 § första stycket

lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade som förebild. Prop. 1998/99:105

Övergångsbestämmelser

Punkt 2 innebär att synskadade elever som har tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2001 skall beredas möjlighet att fullfölja sin utbildning i enlighet med bestämmelserna i dess äldre lydelse.

Punkt 3 innebär att talskadade elever som har tagits emot i specialskolan före den 1 juli 2002 skall beredas möjlighet att fullfölja sin utbildning i enlighet med bestämmelserna i dess äldre lydelse.

Punkt 7 innebär att elever som har tagits emot i specialskolan för utbildning i särskilda klasser före den 1 juli 2002 skall beredas möjlighet att fullfölja sin utbildning i enlighet med bestämmelserna i dess äldre lydelse (jämför avsnitt 6.4.2 och 9).

Punkt 8 innebär att elever som har tagits emot i specialskolan efter skolpliktens upphörande före den 1 juli 2001 skall beredas möjlighet att fullfölja sin utbildning i enlighet med bestämmelserna i dess äldre lydelse (jämför avsnitt 6.2 och 9).

Sammanfattning av delbetänkandet Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder (SOU 1996:167)

Utredningen om funktionshindrade elever i skolan (dir. 1995:134) har haft som uppdrag att utreda hur ansvaret för utbildning och omvårdnad i anslutning till utbildning av funktionshindrade elever skall fördelas mellan stat, kommun och landsting samt vem som skall finansiera verksamheten. I detta delbetänkande behandlas den riksrekryterande gymnasieutbildningen för döva, hörsel-skadade och rörelsehindrade.

Inledning

Utgångspunkter för kommitténs arbete har varit de skol- respektive handikappolitiska målen. För gymnasieskolan innebär detta att alla ungdomar skall ha lika tillgång till en likvärdig utbildning samt att varje individ bör mötas utifrån sina skilda förutsättningar och behov. De handikappolitiska målen baseras på alla människors lika värde och lika rätt och syftar till full delaktighet och jämlikhet. Enligt FN:s standardregler bör utbildningen av ungdomar med funktionshinder vara en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Lösningar med särskilda skolor eller undervisningsgrupper bör utgöra undantag, i första hand för döva och dövblinda.

Med dessa utgångspunkter, samt mot bakgrund av kravet på en effektiv resursanvändning, bör flertalet ungdomar med funktionshinder få sin gymnasieutbildning i hemkommunens gymnasieskola eller inom dess samverkansområde. Undantag från denna närhetsprincip bör vara få och väl motiverade.

Kommittén har också tagit i beaktande att både gymnasie- och handikappreformerna har genomförts sedan de riksrekryterande gymnasieskolorna för vissa ungdomar med funktionshinder kom till. Sammantaget innebär dessa att möjligheterna för ungdomar med svåra funktionshinder att studera i den egna kommunen eller dess samverkansområde har ökat. Det gäller med undantag för de döva och hörselskadade ungdomar som är beroende av att få sin utbildning på teckenspråk.

Personkretsen

Kommittén föreslår att personkretsen vid RGD/RGH preciseras till att gälla från hela landet härrörande

- döva och gravt hörselskadade ungdomar i behov av teckenspråk som undervisningsspråk,
- ungdomar med grava hörselskador som trots användningen av tekniska hjälpmedel och övriga stödinsatser har svårigheter att följa undervisningen i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde.

På motsvarande sätt föreslås att personkretsen vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen preciseras till att gälla från hela landet härrörande

– ungdomar som utöver svårt rörelsehinder har behov av så omfattande habiliteringsinsatser under skoltid att de inte kan genomföra studierna i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde.

Bakgrunden är att dagens reglering är otydlig både avseende personkretsen för RGD/RGH och för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Avsikten är att verksamheterna vid de riksrekryterande gymnasieskolorna för döva, hörselskadade och svårt rörelsehindrade bör förbehållas de elever som har de allra största behoven.

Även vad gäller erbjudandet om boende och omvårdnad i anslutning till den Rh-anpassade utbildningen är lagstiftningen otydlig vad gäller målgrupp. Därför föreslås att erbjudandet bör preciseras att gälla om avståndet till elevens hem omöjliggör dagliga hemresor. Elever som av andra skäl inte kan bo hemma omfattas av kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen eller LSS. Inget hindrar en kommun att köpa plats i det elevhem som är knutet till den Rh-anpassade utbildningen för en elev från orten.

Kommittén avvaktar med att lägga förslag om hur utbildningssituationen bäst löses för gravt språkstörda och dövblinda ungdomar. Det gäller även frågan om huruvida den första gruppen bör benämnas talskadade som i

specialskoleförordningen eller språkstörda som i gymnasieförordningen.

Utbildningsprogram

Det är viktigt att skolsystemet är tydligt och att elever med svåra rörelsehinder så långt möjligt bör genomföra sina gymnasiestudier med samma valmöjligheter som andra elever. Kommittén föreslår därför att de Rh-anpassade gymnasieskolorna skall få anordna såväl nationella, specialutformade som individuella program. Detta innebär i praktiken en anpassning till de faktiska förhållandena i dag och bör därför inte innebära någon förlängning av utbildningen vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna.

I enlighet med ovanstående synsätt menar kommittén vidare att samma behörighetskrav som från och med läsåret 1998/99 kommer att gälla för gymnasieskolan i övrigt skall gälla även vid antagningen till RGD/RGH och de Rh-anpassade gymnasieskolorna, dvs. att eleven skall ha slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande med godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik för att kunna antas till nationellt program respektive till specialutformat program. För elever utan godkända betyg i dessa ämnen finns det individuella programmet. Döva och gravt hörselskadade elever skall bedömas utifrån de särskilda språkkursplaner de följt i specialskolan, således utan krav på talad svenska och engelska. Till följd av att de Rh-anpassade gymnasie-

skolorna ges möjlighet att anordna specialutformade och individuella program föreslår kommittén samtidigt att möjligheterna att specialinrikta kursplaner vid dessa skolor tas bort.

I detta sammanhang har kommittén uppmärksammat att de av regeringen fastslagna antagningsreglerna till högskolan inte omfattar några dispensmöjligheter till följd av funktionshinder vad gäller de grundläggande behörighetskraven. Kommittén förordar därför att regeringen ger högskolan möjlighet att beakta funktionshinder vid beslut om dispens från de grundläggande behörighetsvillkoren.

Kommittén föreslår slutligen att det i skollagen tydliggörs att 5 kap. 13 § skollagen inte gäller för den Rh-anpassade utbildningen. Det innebär att de Rh-anpassade gymnasieskolorna inte heller i framtiden kommer att ta emot elever från särskolan.

Antagning

Det rättighetsinslag som finns i lagstiftningen för de Rh-anpassade gymnasieskolorna bör på sikt kunna tas bort så att verksamheten vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna och RGD/RGH kommer att baseras på likartade bestämmelser. Kommittén är dock inte nu beredd att föreslå en ändring av de rörelsehindrade elevernas rätt till Rh-anpassad gymnasieutbildning, men kan komma att återkomma till frågan i sitt slutbetänkande.

Nämnden för Rh-anpassad utbildning föreslås ombildas och ges i uppgift att svara för antagningen av elever till såväl RGD/RGH som till de Rh-anpassade gymnasieskolorna. Nämnden bör enligt kommitténs uppfattning utses av regeringen och inte överstiga elva personer, inklusive ordföranden. För att öka framförhållningen – för staten som ansvarar för att det finns utbildningsplatser, för elevens hemkommun och för den enskilde eleven – föreslås att ansökningsförfarandet till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skall ske på hösten, året innan studierna skall inledas, i stället för som nu på våren.

Vidare föreslås att beslut om antagning till RGD/RGH respektive den Rh-anpassade utbildningen, utöver en bedömning av om individen tillhör personkretsen, också skall baseras på en bedömning av kommunens tidigare och planerade insatser. Till ansökan skall därför enligt förslaget bifogas betyg, dokumentation av kommunens vidtagna åtgärder, åtgärdsprogram samt för elever med svåra rörelsehinder en redovisning av habiliteringsbehov.

Kriterier för betygsättning

Både för RGD/RGH och de Rh-anpassade gymnasieskolorna gäller formellt samma principer för betygsättning som för övriga gymnasieskolan. Det har dock visat sig att de Rh-anpassade gymnasieskolorna i vissa fall har följt avvikande principer. Kommittén vill därför understryka att det inte finns skäl att i den Rh-anpassade utbildningen

avvika från de regler som gäller för betygsättningen inom gymnasieskolan i övrigt. För elever med funktionshinder finns i vissa fall särskilda kursplaner. Det gäller i dag för döva och gravt hörselskadade elever. I dessa fall bedöms eleverna utifrån dessa kursplaner. Det ligger inom Skolverkets tillsynsansvar att tillse att skolorna följer de regler som gäller för betygsättning.

Uppföljning och utvärdering av det statliga verksamhetsstödet

Det saknas tydliga mål för vad det statliga verksamhetsbidraget till utbildningen vid RGD/RGH respektive de Rh-anpassade gymnasieskolorna skall användas till. Dessutom saknas en uppföljning och utvärdering av verksamhetsbidraget. Det bör därför göras till ett myndighetsansvar att tillsammans med skolorna formulera mål för hur det statliga verksamhetsbidraget skall användas samt utveckla instrument för att följa upp och utvärdera detta. Detta bör vara ett ansvar för Skolverket som redan idag administrerar utbetalningen av bidraget.

Finansiering

Kommittén förordar att regeringen ser över förordningen för vissa handikappade elever (SKOLFS 1992:44). Nivån i den extra ersättningen för elever vid RGD/RGH bör justeras, medan de Rh-anpassade gymnasieskolorna bör ges möjlighet att debitera elevens hemkommun den

faktiska kostnaden för assistent i skolan. Redan i dag debiteras hemkommunerna kostnaden för assistent i skolan för eleverna vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna, dock enligt olika principer.

Finansieringen av boendet i elevhem m.fl. boendeformer på studieorten bör ses över. Om Sjuk- och arbetsskadekommitténs förslag att sjukbidrag eller förtidspension inte skall utbetalas under studietiden genomförs ökar förutsättningarna för att åstadkomma ett likvärdigt system för olika elever med funktionshinder. Kommunernas skyldighet att genom inackorderingsbidraget ta del i finansieringen av elevernas boende vid RGD/RGH bör vidare kvarstå, i avvaktan på kommitténs slutliga förslag avseende finansiering av utbildningen.

Organisation och ansvarsfördelning

Det är viktigt att en samordning sker mellan de olika kompetensområden som är berörda av verksamheterna, både på central och lokal nivå. Det gäller t.ex. inom den Rh-anpassade gymnasieutbildningen som omfattar såväl utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt habilitering. Det innebär dock inte att det krävs ett gemensamt huvudmannaskap.

Ansvarsfördelningen mellan de statliga aktörerna inom området bör tydliggöras samt ges en likartad utformning för RGD/RGH respektive de Rh-anpassade gymnasieskolorna. Kommittén avvaktar till sitt slutbetänkande med

att lägga förslag om den statliga organisationsstrukturen. En form för statens samordning av styrningen av RGD/RGH och den Rh-anpassade utbildningen bör emellertid utformas, vad gäller gemensamma mål, antal platser samt uppföljning och utvärdering.

Förteckning över remissinstanserna samt en
sammanställning av remissyttrandena över
betänkandet Gymnasieutbildning för vissa
ungdomar med funktionshinder (SOU 1996:167)

Remissyttrandena har kommit in från Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen (HO), Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus), Handikappinstitutet, Barnombudsmannen (BO), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Högskoleverket, Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH), Skolväsendets överklagandenämnd, Nämnden för Rhanpassad utbildning, Folkbildningsrådet, Centrala studiestödsnämnden, Studentbyrån vid Stockholms universitet, Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Högskolan i Örebro, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Amu Gruppen AB, Bohuslandstinget, Stockholms läns landsting, Örebro läns landsting, Västerbottens läns landsting, Landstinget i Kristianstads län, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Karlstads kommun, Kalmar kommun, Kristianstads kommun, Malmö kommun, Stockholm stad, Storumans kommun, Umeå kommun, Örebro kommun, Östersunds kommun, Stiftelsen Bräcke Diakonigård, Skolledarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges Psykologförbund, Svenska Logopedförbundet, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Riksförbundet för Utvecklingsstörda

Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), De Handikappades Riksungdomsförbund (DHR), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Hörselskadades Riksförbund (HRF), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), De Handikappades Riksförbund (DHR), Handikappförbundens Samarbetsorgan (HSO), Afasiförbundet i Sverige, Svenska Audiologiska Sällskapet, Hörselvårdskonsulenternas förening, De Unga Neurologiskt Handikappade i Sverige, Mo gård, Birgittaskolan, Kristinaskolan, Manillaskolan, Vänerskolan, Åsbackaskolan, Östervångsskolan, Hällsboskolan, Tomtebodaskolans resurscenter (TRC) samt Furuboda folkhögskola.

Yttranden har dessutom kommit in från Unga hörselskadade (UH), Föreningen för undervisning av rörelsehindrade (FUR), Svenska Sällskapet för hörsel- och dövundervisning (SHD), Forum för kommunikationshandikapp, Föräldrar till hörselskadade barn i Örebro samt Yrkesföreningen Socionomer för Döva och hörselskadade (YSDH).

Allmänt

I betänkandet klargörs att förslagen skall ses mot bakgrund av såväl de mål som har formulerats för den svenska gymnasieskolan som för den svenska handikappolitiken samt utifrån kraven på en effektiv

resursanvändning. Kommittén menar, mot bakgrund av dessa utgångspunkter, att flertalet ungdomar bör få sin gymnasieutbildning i hemkommunens gymnasieskola eller inom dess samverkansområde. Undantagen från närhetsprincipen bör vara få och väl motiverade. Kommittén menar att med undantag för elevgruppen vid RGD, som behöver undervisning på teckenspråk, har behovet av särlösningar som de riksrekryterande skolorna erbjuder minskat sedan skolornas tillkomst.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser delar kommitténs uppfattning att flertalet ungdomar bör få sin gymnasieutbildning i så nära anslutning som möjligt till hemmet. *Karlstad kommun och Bräcke Diakonigård* understryker emellertid behovet av en stödorganisation. Flertalet remissinstanser välkomnar dessutom ett klarläggande av hur ansvaret för funktionshindrade elever skall fördelas mellan stat, kommun och landsting och understryker behovet av en genomgripande översyn av stödet till funktionshindrade elever. *Handikappombudsmannen (HO), Örebro läns landsting, Lärarnas Riksförbund (LR) och Riksförbundet för Rörelsehindrade barn och Ungdomar (RBU)* är emellertid tveksamma till att behovet av särlösningar skulle ha minskat. Några remissinstanser, däribland *HO, Högskolan i Örebro, Sveriges Psykologförbund och Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)*

anser att det är olyckligt att de riksrekryterande gymnasieskolorna fått stå i första rummet för kommitténs bedömningar. Det hade varit bättre om förslagen haft sin grund i en analys av helheten. *Statens Skolverk, Skolväsendets överklagandenämnd och Åsbackaskolan* framhåller att den omständigheten att flera viktiga frågor kommer att behandlas i slutbetänkandet gör det svårt att till fullo bedöma flera av de förslag som läggs fram. *Riksrevisionsverket (RRV)* ser det som av största vikt att förutsättningarna för den grupp individer de riksrekryterande gymnasieskolorna vänder sig till inte får försämrats och att principer om ökad samordning eller minskad resursåtgång bör underordnas målet om lika förutsättningar.

RGD/RGH

I betänkandet föreslås att personkretsen i 9 kap. 1 § gymnasieförordningen punkt 1 och 2 gällande RGD respektive RGH preciseras. Beträffande RGD innebär förslaget att personkretsen skall vara döva och gravt hörselskadade ungdomar i behov av teckenspråk som undervisningsspråk. Enligt kommittén innebär förslaget endast en anpassning till faktiska förhållanden varför antalet antagna elever till RGD knappast skulle påverkas. För antagning till RGH föreslås personkretsen vara ungdomar med grava hörselskador som trots användningen av tekniska hjälpmedel och övriga

stödinsatser har svårigheter att följa undervisningen i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde. Förslaget innebär en precisering av gruppen som enligt kommittén kommer att innebära en märkbar minskning av antagningen till RGH. Motivet till skärpningen är att undervisningen av ungdomar med hörselskada så långt möjligt bör tillgodoses av elevernas hemkommuner och att den tekniska utvecklingen har förbättrat möjligheterna för hörselskadade elever att följa undervisningen i vanlig klass.

Remissinstanserna

De remissinstanser som lämnat synpunkter i denna del har i stort inget att invända mot personkretsbeskrivningen för RGD som på det hela taget ses som en anpassning till praxis. *Högskolan i Örebro samt Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)* framhåller dock att begreppet *grav hörselskada* är mer problematiskt än förklarande och att ordet *grav* således bör tas bort.

Begreppet *grav hörselskada* kritik från 21 av de 33 instanser som kommenterat förslaget till personkrets. *Grav hörselskada* anses vara en alltför teknisk bedömningsgrund som för tankarna till den topiska, medicinska diagnosen och audiogrammet. *Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet* menar att hörselskadans pragmatiska betydelse i samspelet bör vara vägledande eftersom hörselskadade sällan har svårigheter att kunna

följa med ett samtal mellan två personer, medan svårigheterna i ett gruppsamtal är stora. Flera remissinstanser, däribland *Örebro läns landsting, Sveriges Psykologförbund, Hörsevärdskonsulenternas förening, Birgittaskolan, Kristinaskolan, Manillaskolan, Vänerskolan och Yrkesföreningen Socionomer för Döva och hörselskadade (YSDH)* förespråkar en helhetssyn där hänsyn tas till elevens sammantagna situation. *Birgittaskolan, Högskolan i Örebro, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* m.fl. anser att påståendet om att den tekniska utvecklingen skulle ha förbättrats saknar grund.

Stockholms universitet framhåller att de hörselskadades möjlighet att välja RGH inte bör inskränkas. Denna ståndpunkt delas bl.a. av *Örebro läns landsting, Högskolan i Örebro, Stockholms stad och Örebro kommun. Hörselvårdskonsulenternas förening* ser, med sin kännedom om antalet hörselskadade elever ute i landet, inga möjligheter att bilda regionala gymnasieskolor och får härvid medhåll av *Kristinaskolan* som bedömer det som praktiskt omöjligt att i Norrland upprätta hörselklasser inom gymnasieskolan. Däremot anser *Göteborgs stad* att en samordning av resurserna i en region skulle kunna ge elever som i dag söker till RGH ökade möjligheter att upprätta kamratrelationer etc.

I betänkandet föreslås att personkretsen i 5 kap 27 § skollagen preciseras till "... från hela landet härrörande ungdomar som utöver svårt rörelsehinder har behov av så omfattande habiliteringsinsatser under skoltid att de inte kan genomföra studierna i gymnasieskola i hemkommunen eller inom dess samverkansområde". Med habilitering avses här insatser av olika karaktär, t.ex. av sjukgymnast, arbetsterapeut, logoped, kurator, psykolog m.fl. För att behov att omfattande habilitering skall kunna anses föreligga bör dock krävas att eleven har behov av insatser av sjukgymnast och arbetsterapeut.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *Skolverket*, ställer sig bakom strävan efter klarare avgränsning av personkretsen. *De Handikappades Riksförbund (DHR)* understryker vikten av att skälet till att en elev går på den Rh-anpassade gymnasieutbildningen måste vara rörelsehindret. Kommitténs förslag till precisering möter emellertid kritik från sexton av de sammanlagt trettio remissinstanser som tagit ställning till förslaget, däribland *SoS*, *Sisus*, *Skolverket*, *SIH*, *Rh-nämnden*, *Folkbildningsrådet*, *Örebro läns landsting*, *Stockholms stad m.fl.* som anser att en bedömning av personkretsen inte kan göras på

grundval av habiliteringsbehovet. Elevernas behov är såpass mångfacetterade och komplicerade att det måste vara de sammansatta behoven som avgör. *Landstinget i Västerbotten* anser att även sociala skäl måste tas med vid prövningen av personkretstillhörighet. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser inte att förslaget uppfyller kravet på tydlighet och att det är svårt att bedöma om det framlagda förslaget är lämpligt avvägt innan utredningen slutfört sitt uppdrag och en helhet föreligger.

Elevhemsboende

I betänkandet föreslås att erbjudandet om boende och omvårdnad i boendet preciseras till att gälla om avståndet till elevens hem omöjliggör dagliga hemresor. För elever som av annat skäl än resavstånd inte kan bo hemma gäller kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen eller LSS.

Remissinstanserna

Göteborgs stad, Malmö, Karlstad och Östersunds kommuner tillstyrker förslaget. Däremot anser *Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Sisus, m. fl.* att det måste finnas en möjlighet för elever att bo i elevhem också på hemorten. Bedömningen av hur individens funktionsnedsättning påverkar möjligheterna att klara dagliga resor, inte avståndet, bör härvid vara avgörande.

Stockholms läns landsting och Stockholm stad framhåller att många elever av rent sociala skäl kan behöva flytta hemifrån och att elevhemsboende är en träning inför vuxenlivet. *Rh-nämnden* menar att det som är karaktäristiskt för riksgymnasieverksamheten är att den är tredelad, dvs. den innehåller särskilda pedagogiska insatser, habiliteringsinsatser och boende för dem som har behov av sådant. *Föreningen för undervisning av rörelsehindrade (FUR)* framhåller att boendet är viktigt för helheten.

Rättighetslagstiftningen

Kommittén menar att det rättighetsinslag som finns i lagstiftningen för de Rh-anpassade gymnasieskolorna på sikt borde kunna tas bort så att verksamheten vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna och RGD/RGH kommer att baseras på likartade bestämmelser.

Remissinstanserna

Av samtliga remissinstanser är det endast *Socialstyrelsen, Sisus, SIH, Rh-nämnden, Landstinget i Västerbotten, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU) och De Handikappades Riksförbund (DHR)* som kommenterat frågan. De delar inte kommitténs uppfattning utan förespråkar ett bibehållande av rättighetslagstiftningen. *Sisus och Rh-nämnden* pekar på

att rättighetslagstiftningen inte varit i kraft tillräckligt länge för att man skall kunna dra de slutsatser som kommittén gör.

Utbildningsprogram

I betänkandet föreslås att de Rh-anpassade gymnasieskolorna skall få anordna såväl nationella, specialutformade som individuella program. Detta bör dock, enligt kommittén, inte innebära att utbildningen vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna förlängs jämfört med i dag. Utredningen motiverar sitt förslag med att det är viktigt att skolsystemet är tydligt och att elever med svåra rörelsehinder så långt möjligt bör genomföra sina gymnasiestudier med samma valmöjligheter som andra elever. Enligt kommitténs uppfattning finns det inga skäl att utvidga målgruppen för den Rh-anpassade utbildningen till att också omfatta elever från särskola. För att detta skall framgå tydligt föreslås att det i skollagen tydliggörs att 5 kap. 13 § skollagen inte gäller för den Rh-anpassade utbildningen.

Remissinstanserna

I princip samtliga remissinstanser stöder kommitténs bedömning vad gäller vikten av ett tydligt skolsystem och att samma valmöjligheter så långt möjligt skall gälla för Rh-elever. Remissinstanserna ser dessutom mycket positivt

på förslaget att riksgymnasierna skall få anordna såväl nationella som specialutformade och individuella program. *Unga rörelsehindrade* vill dock betona att det inte får bli så att Rh-gymnasierna endast erbjuder individuella program eller att de individuella programmen blir dominerande. Förbundet menar att de individuella programmen, liksom i annan gymnasieutbildning, skall vara förberedande för de nationella programmen. *Göteborgs stad* tillstyrker förslaget under förutsättning att de individuella programmen har en klar utbildningsprofil och påpekar att det är ytterst viktigt att avgränsningen gentemot särskolans elevgrupp blir mycket tydlig. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* framhåller dock att skillnaden mellan en elev inskriven i särskolan och en elev med ojämn begåvningsprofil i grundskolan i enskilda fall är hårfin. *Handikappombudsmannen (HO), Sisus och Nämnden för Rh-anpassad utbildning* anser att utvecklingsstörda elever skall ha rätt att gå på ett Rh-gymnasium. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser det föga ändamålsenligt att göra sökande från särskolan obehöriga för individuella program vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen eftersom vårdnadshavare till barn i särskolan, med stöd av försöksverksamheten, kan få sina barn placerade i grundskolan i god tid innan årskurs nio avslutas.

I betänkandet föreslås att möjligheten att specialinrikta kursplanerna vid de Rh-anpassade utbildningarna tas bort. Förslaget motiveras med att eleverna i enlighet med utredningens förslag skall kunna välja specialutformat eller individuellt program. Framförallt inom ramen för det individuella programmet kan omfattande anpassningar göras.

Remissinstanserna

Tolv av de sjutton remissinstanser som kommenterat frågan, däribland *Socialstyrelsen, Sibus, SIH Nämnden för Rh-anpassad utbildning och Stiftelsen Bräcke Diakoni gård* avvisar förslaget och menar att det är viktigt att möjligheten att specialinrikta kursplaner finns kvar för att individuellt kunna anpassa de nationella programmen med hänsyn till elevens funktionshinder. *Sibus, Landstinget i Västerbotten och Kristianstads kommun* pekar på betydelsen av gemenskapen i en stor undervisningsgrupp. *Skolväsendets överklagandenämnd* varnar för att förslaget, med en strikt tillämpning av betygsreglerna, kan komma att innebära att många elever riskerar att inte få godkända betyg. *Göteborgs stad* påpekar att elevernas begåvningsmässiga profil i många fall varierar stort och att det ibland är nödvändigt att utesluta moment i enskilda kurser. *Umeå kommun och Riksförbundet för rörelse-*

hindrade barn och ungdomar (RBU) menar att elever med ojämn begåvningsprofil skulle hänvisas till det individuella programmet och därmed sakna behörighet till högskolestudier. Handikappombudsmannen (HO), Lärarhögskolan i Stockholm och Malmö kommun anser dock att behovet av specialinriktade kursplaner fallit bort i och med förslaget att den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skall erbjuda specialutformade och individuella program i kombination med de stora möjligheter till individuell anpassning som finns vad gäller gymnasieskolan.

Dispens från grundläggande behörighetsvillkor

I betänkandet förordas att regeringen ger högskolan möjlighet att beakta funktionshinder vid beslut om dispens från de grundläggande behörighetsvillkoren. Förslaget motiveras med att det är viktigt att det finns möjligheter för elever med funktionshinder att studera vidare. För elever med s.k. ojämn begåvningsprofil kommer annars kravet på lägst betyget Godkänd på kurser som omfattar minst 90 % av de gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program ett hinder.

I stort sett samtliga remissinstanser ställer sig positiva till förslaget. *Stockholms universitet* är emellertid tveksam till en generell dispens och menar att det är av stor vikt för den enskilde studenten att vara väl förberedd för högskolestudier och att funktionshindrade studenter har samma krav på studieprestationer som icke funktionshindrade studenter. I Högskoleverkets föreskrifter rörande användning av urvalsgrunden anges att funktionshinder kan utgöra särskilda skäl för antagning. *Högskolan i Örebro* anser sig inte kunna bifalla förslaget och menar att det inte bara får handla om att ge förutsättningar för att komma in vid högskolan. Lika viktigt är att studenten har rimliga möjligheter att studera och ta en examen i systemet.

Intagning ändras till antagning

I betänkandet föreslås att begreppet intagning i skollagstiftningen generellt byts mot antagning eftersom intagning har en negativ klang.

Remissinstanserna

I stort sett samtliga remissinstanser stöder förslaget. *Skolväsendets överklagandenämnd* menar emellertid att distinktionen mellan begreppen mottagning och intagning av flera skäl är viktig i regleringen av gymnasieskolan. Ett skäl är att mottagandebeslut kan överklagas, medan detta

inte gäller för beslut om intagning. Att införa ett nytt begrepp, antagning, som dessutom är oklart till sin innebörd skulle skapa förvirring. *Stockholm stad* påpekar att det i skollagstiftningen generellt måste användas samma terminologi.

Gemensam antagningsnämnd

I betänkandet föreslås att Nämnden för Rh-anpassad utbildning ombildas och ges i uppgift att svara för antagningen till såväl RGD/RGH som till de Rh-anpassade gymnasieskolorna. Nämnden bör utses av regeringen och till antalet inte överstiga elva personer inklusive ordföranden. Kommittén har valt att avvakta med att lämna förslag till vilken myndighet den föreslagna nämndens kansliresurs skall knytas. Förslaget motiveras med att den nuvarande ordningen där Örebro kommun svarar för antagningen av elever, fattar beslut som, med nuvarande finansieringsansvar, leder till utgifter för staten.

Remissinstanserna

Häftet av de 34 remissinstanser som tagit ställning till förslaget, däribland Örebro läns landsting, *De Handikappades Riksförbund (DHR)*, *Riksförbundet för Döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)*, *Vänerskolan*, *Östervångsskolan*, *Svenska Sällskapet för*

hörsel- och dövundervisning och Forum för kommunikationshandikapp, betonar värdet av närhet mellan antagningsorganisationen och skolorganisationen och betvivlar att en central antagningsnämnd skulle vara till gagn för eleverna. *Birgittaskolan* anser att förslaget bl.a. innebär att hörselskadade ungdomar och deras föräldrar inte betraktas som kompetenta att avgöra om de har behov av RGH eller ej. *Sveriges Dövas Riksförbund* framhåller att dagens intagningsarbete föregås av ett nära samarbete mellan specialskolorna och RGD/RGH. *Riksrevisionsverket (RRV)* och *DHR* ser att det finns risker med att likrikta antagningsprinciperna för olika handikappgrupper som söker till de olika riksrekryterande gymnasieformerna. *Örebro kommun* menar att om en central antagningsnämnd inrättas bör intagningen göras i två steg. Den centrala nämnden gör en prövning av personkretsen och en lokal intagning arbetar som tidigare med elevens skol- och programval. *Karlstads kommun* stöder dock förslaget och menar att fördelen med en gemensam antagningsnämnd bl.a. är enhetliga regler kring antagning samtidigt som prövning sker av oberoende instans. Denna ståndpunkt delas även av *Handikappombudsmannen (HO)*, *Handikappinstitutet*, *Göteborgs stad* och *Hällsboskolan*. *Sisus* anser att nämnden bör ha en sammansättning med representanter från såväl berörda myndigheter som berörda handikapporganisationer och de olika utbildningsorterna, dvs. i stort sett samma bemanning som nuvarande Rh-

nämnd. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser utifrån sin erfarenhet av arbetet i en statlig nämnd att man bör sträva efter ett förhållandevis litet antal ledamöter och i olika fall knyta till sig sakkunniga. *Sisus, Folkbildningsrådet* och *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* avstyrker att nämndens kansliresurs skulle flyttas från Sisus som de anser har en värdefull kompetens på området och som för övrigt har ansvar för särskilt utbildningsstöd till studerande på såväl riksgymnasierna, folkhögskolorna och universiteten/högskolorna.

Tidigarelagd antagning

I betänkandet föreslås att ansökningsförfarandet till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skall ske på hösten, året innan studierna skall inledas, i stället för som nu på våren. Förslaget motiveras med behovet av en för alla parter bättre framförhållning.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, däribland *Handikappinstitutet, Landstinget i Kristianstad, Landstinget i Västerbotten, Göteborgs stad, Stockholms stad* och *Stiftelsen Bräcke Diakonigård* stöder förslaget. Rh-nämnden anser det vara positivt utifrån planeringssynpunkt om ansökningarna kan ske under hösten men påpekar samtidigt att det är ett stort

beslut att bestämma sig för att söka till ett riksgymnasium och kanske också flytta hemifrån. *Läraryhögskolan i Stockholm, Högskolan i Örebro och Storumans kommun* är tveksamma till ett tidigarelagt ansökningsförfarande, bl.a. mot bakgrund av att elever i åttonde klass i allmänhet har svårt att välja studiegång och risken för felval ökar. *Furuboda folkhögskola* instämmer i kritiken och tror att ett alternativ skulle kunna vara att eleven, i stället för en ansökan, lämnar in en intresseanmälan under hösten. *Socialstyrelsen, Sisus, och Sveriges Psykologförbund* avvisar förslaget bl.a. då funktionshindrade ungdomar har samma behov av betänketid som andra ungdomar. *Skolväsendets överklagandenämnd* framhåller att frågan om vilka utbildningar hemkommunen erbjuder ofta inte är klart förrän i början av det år under vilket utbildningarna kommer att starta. Om förslaget om en mycket tidig ansökningstid skulle gälla kan många rörelsehindrade ungdomar väntas söka till Rh-anpassad gymnasieutbildning för säkerhets skull i avvaktan på att hemkommunens erbjudande blir klart. Erfarenheterna visar dessutom att det inte är ovanligt att samverkansavtal träffas mycket sent i förhållande till när ansökningen för utbildningen går ut.

Antagning

I betänkandet föreslås att ett beslut om antagning till RGD/RGH respektive den Rh-anpassade utbildningen,

utöver en bedömning av om individen tillhör personkretsen, också skall baseras på en bedömning av kommunens tidigare och planerade insatser. Vidare föreslås att till ansökan skall bifogas betyg, dokumentation av kommunens vidtagna åtgärder, åtgärdsprogram samt för elever med svåra rörelsehinder en redovisning av habiliteringsbehov.

Remissinstanserna

Remissinstanserna, däribland, *SIH, Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Högskolan i Örebro, Skolledarna, Kristianstads kommun, De Handikappades Riksförbund (DHR) och Hörselskadades Riksförbund (HRF)* är i huvudsak positiva till förslaget. *Riksförbundet för Utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) och Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)* välkomnar att vikten av åtgärdsprogram lyfts fram och att möjligheten att se över kommunens åtaganden ökar. *Sisus, Landstinget i Västerbotten, Umeå kommun och Hörselskadades Riksförbund (HRF)* understryker vikten av elevens rätt att själv få avgöra vad som är ett fullgott alternativ och, påpekar att en elev som bedömts tillhöra personkretsen även i fortsättningen bör få avgöra om han eller hon vill följa den sökta utbildningen även om antagningsnämnden finner att hemkommunen kan erbjuda ett bra alternativ. *Kalmar kommun* anser att det, med tanke på planering av intagningen är viktigt att ansökan

åtföljs av dokumentation över vidtagna åtgärder, men menar att detta inte får ligga till grund för bedömning av behörighet. *Birgittaskolan, Manillaskolan och Åsbackaskolan* riktar kritik mot förslaget att den tänkta nämnden, vid sidan av personkretstillhörigheten, skall bedöma kommunens genomförda och planerade insatser. Bl.a. påpekas att den tänkta nämnden får en mycket svår och onödig bedömningssituation framförallt när det gäller planerade insatser, eftersom kommunens ambitioner inte alltid med nödvändighet kommer att genomföras. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser det vara olämpligt att lägga en utredningsskyldighet på sökanden i form av att sökanden själv till sin ansökan skall foga viss utredning som syftar till att visa hur skolgången skulle komma att ordnas i den vanliga gymnasieskolan. Ett viktigt skäl för nämndens uppfattning är att det inte bör krävas att sökanden skall förebära utredning som talar emot hans ansökan. Om sådan utredning behövs bör den därför göras av hemkommunen och bifogas när ansökan sänds över för prövning av mottagande.

Uppföljning och utvärdering

Kommittén menar att en myndighet bör pekas ut som tillsammans med skolorna får till uppgift att formulera mål för hur det statliga verksamhetsbidraget till utbildningen vid RGD/RGH respektive de Rh-anpassade gymnasieskolorna skall användas samt utveckla instrument för att

följa upp och utvärdera detta. Enligt kommitténs uppfattning bör detta vara ett ansvar för Skolverket som redan i dag administrerar utbetalningen av bidraget.

Remissinstanserna

I stort sett samtliga remissinstanser är positiva till förslaget. *Hörselskadades Riksförbund (HRF)* och *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* anser att detta är något man efterfrågat länge från förbundens sida. *Kristianstads kommun* anser att det även bör läggas ut ett ansvar för uppföljning och utvärdering av habilitering och boende och att detta ansvar bör läggas hos någon myndighet med erforderlig kompetens. *Statens skolverk* anser att förslaget är otydligt formulerat och att frågan är avhängig hur förslaget i slutbetänkandet, om den grundläggande strukturen för statens insatser, kommer att se ut. *Högskolan i Örebro* framhåller Stockholms universitets position vad gäller att fördela medel och göra utvärderingar.

Finansiering

I betänkandet föreslås att regeringen ser över förordningen för vissa handikappade elever (SKOLFS 1992:44) och justerar nivån i den extra ersättningen för elever vid RGD/RGH. De Rh-anpassade gymnasieskolorna bör ges möjlighet att debitera elevens hemkommun den faktiska kostnaden för assistent i skolan.

Kommittén menar vidare att finansieringen av boendet i elevhem bör ses över och att kommunernas skyldighet att genom inackorderingsbidraget ta del i finansieringen av elevernas boende vid RGD/RGH bör kvarstå i avvaktan på kommitténs slutliga förslag avseende finansiering av utbildningen.

Remissinstanserna

Remissinstanserna ställer sig i huvudsak positiva till förslagen. *De Handikappades Riksförbund (DHR)* menar att ett viktigt argument för att låta kommunen betala den faktiska kostnaden för en assistent i skolan är att om kommunen endast debiteras en genomsnittlig kostnad finns det ekonomiska incitament för att rekommendera elever med stort assistansbehov att söka sig till riksgymnasium. *Göteborgs stad* motsätter sig dock en reglering av finansieringsfrågorna som innebär merkostnader för anordnande kommun. *Örebro läns landsting* är tveksamt till om nivån för den extra ersättningen bör justeras i enlighet med förslaget. Att överföra en del av det ekonomiska ansvaret till kommunen befaras medföra att vissa kommuner belastas orimligt tungt. *Örebro kommun* anser att det är en brist att inte huvudmannaskapsfrågan och finansieringsfrågorna belyses i detta sammanhang och någon genomgripande förändring av gällande regler bör därmed inte genomföras innan slutbetänkandet kan behandlas.

Sammanfattning av slutbetänkandet FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)

Utredningen om funktionshindrade elever i skolan (dir. 1995:134) har haft till huvuduppgift att utreda hur ansvaret för utbildning och omvårdnad för funktionshindrade elever skall fördelas mellan stat, kommun och landsting samt vem som skall finansiera verksamheten.

Från urvalsskola till en skola för alla

Kommitténs utgångspunkt är visionen om en skola där alla barn och ungdomar ges likvärdiga förutsättningar att utveckla kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som stärker deras förmåga att anpassa sig till det moderna samhället och att delta i förändringen av detta samhälle. Grundinställningen är, i enlighet med FN:s standardregler, att flertalet barn och ungdomar med funktionshinder skall få sin utbildning i den vanliga kommunala grundskolan, gymnasieskolan och särskolan. De skall där ges det stöd som krävs för att uppnå en fullgod skolsituation.

En skola för alla innebär att skolan skall anordnas så att den är lika ändamålsenlig för alla elever, oavsett möjligheter, förutsättningar och behov. Utmärkande är flexibilitet, med den enskilde elevens förutsättningar, behov och intressen i centrum. Det är skolans uppgift att erbjuda varje individ en relevant undervisning och optimala utvecklingsmöjligheter. Detta kan bäst ske i en miljö där självkänslan och den positiva självuppfattningen är stark,

dvs. i en miljö där man upplever verklig delaktighet och gemenskap.

Med dessa utgångspunkter bör de specialpedagogiska insatserna utgå från principerna att handikapp kan och skall minimeras genom förändringar och anpassningar av miljö och bemötande, att den enskildes behov och situation skall bedömas i ett helhetsperspektiv samt att insatserna skall vara icke segregering. En professionell skola skall kunna erbjuda möjligheter och förutsättningar för ett varierat arbetssätt och ett individuellt bemötande. Alla elever skall ges förutsättningar att nå skolans mål och ingen elev skall behöva stå utanför gemenskap och delaktighet. Det kräver goda kunskaper om olika elevers olika behov och förutsättningar.

I enlighet med detta synsätt föreslår kommittén att formuleringen 1 kap. 2 §, andra stycket, skollagen *I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov* ersätts med *I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd*. Den nuvarande formuleringen antyder ett stadigvarande tillstånd hos eleven och ger intryck av att åtgärder bör sättas in hos eleven, när det snarare kan vara i omgivningen som åtgärderna skall vidtas.

Ansvar för skola och stöd

- Kommunerna har ett helt och odelat ansvar för all skolverksamhet utifrån de nationella mål som anges i

skollag, läroplaner och kursplaner. Kommunerna har också genom socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ett särskilt ansvar för barn och ungdomar med funktionshinder.

- Landstingen har ansvar för hälso- och sjukvård. Enligt hälso- och sjukvårdslagen innebär detta att de skall erbjuda rehabilitering samt att de svarar för hjälpmedel till vissa funktionshindrade.
- Staten svarar för lagstiftning, tillsyn, uppföljning, utvärdering och vissa utvecklingsinsatser i förhållande till både skola och hälso- och sjukvård samt har ansvar för lärarutbildning och viss kompetensutveckling.

För vissa elever med funktionshinder har staten tagit ett utökat ansvar. Detta t ex genom att staten

- är huvudman för specialskolorna,
- bidrar ekonomiskt till viss riksrekryterande gymnasieutbildning för elever med funktionshinder,
- svarar för visst stöd till kommunerna i specialpedagogiska frågor,
- svarar för produktion av läromedel för elever med vissa funktionshinder.

Totalt bidrar staten med knappt en miljard kronor per år specialdestinerat till gruppen elever med funktionshinder, inkl. sjukhusundervisning. I övrigt bidrar staten till skolan i första hand via det generella statsbidraget till kommunerna.

Det är kommitténs uppfattning att de särskilda statliga medlen i högre grad än i dag bör riktas till att erbjuda kommunerna stöd i specialpedagogiska frågor, bl.a. i form av övergripande rådgivning, utvecklingsinsatser och kompetensutveckling. Staten föreslås dock ges ett fortsatt åtagande även inom de övriga verksamhetsområdena (se vidare nedan).

Den kommunala skolan

Varje lärare, oberoende av skolform, bör ha en god generell kunskap om funktionshinder och de konsekvenser de kan få i skolsituationen, en s.k. förförståelse. Det finns i dag ett stort behov av kompetensutveckling i detta avseende. För att kunna möta olika behov bör arbetslaget ses som en enhet inom vilken olika lärare kan utveckla olika kompetenser och komplettera varandra. Även andra grupper i skolan kan ha behov av kompetensutveckling om elever med funktionshinder, t.ex. rektorer och elev-assistenter.

Specialpedagogen är betydelsefull för elever med funktionshinder. Kommittén beskriver en specialpedagog med flera roller – med direkt elevrelaterade insatser, konsultativt stöd till enskilda lärare och arbetslag, stöd till skolans ledning samt med uppgift att dokumentera insatser och erfarenheter. Kommunerna bör uppmärksamma behovet av specialpedagogisk kompetens i

gymnasieskolan, liksom behovet av specialpedagoger för elever med flerfunktionshinder i särskolan.

Åtgärder för barn och ungdomar med funktionshinder behöver planeras och följas upp, från förskolan upp i gymnasieskolan. Kommittén föreslår därför att kravet på åtgärdsprogram skall gälla för samtliga skolformer inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, jämte motsvarande fristående skolor. Åtgärdsprogrammet skall gälla elevens hela skolsituation. Genom att eleven och elevens vårdnadshavare föresås få möjlighet att initiera arbetet med åtgärdsprogram stärks deras ställning, men också relationen mellan hem och skola. Kontakten mellan skolan och elevens vårdnadshavare är särskilt betydelsefull när det gäller elever med funktionshinder.

Kommittén understryker vikten av att det finns ett nära samarbete mellan elevvårdspersonal och skolans pedagogiska personal. Elevvården är organiserad på olika sätt i olika kommuner. Elever, föräldrar och skolans personal bör därför ges information om elevvården och dess uppgifter och organisation. För elever med medicinska funktionshinder har skolhälsovården ett särskilt ansvar, bl.a. för information till skolans personal och kontakter mellan skola och sjukvård.

I kommunernas styrning av skolan är skolplaner, resursfördelning samt uppföljning och utvärdering viktiga instrument, vilka bör uppmärksamma gruppen elever i behov av särskilt stöd, t.ex. elever med funktionshinder. Kommittén föreslår vidare att det i kommunerna skall

finnas en samordningsfunktion för frågor som rör elever i behov av särskilt stöd, däribland elever med funktionshinder. Detta för att öka tillgängligheten till kommunens organisation för elever, föräldrar och lärare, men också för att det skall finnas en kontaktyta för de regionala center för stöd i specialpedagogiska frågor som föreslås i det följande.

Kommittén menar slutligen att det finns skäl att utveckla statens insatser vad gäller såväl tillsyn som uppföljning och utvärdering av skolsituationen för elever med funktionshinder i skolan.

Specialskolan

Det finns fem statliga regionala specialskolor som tar emot döva och hörselskadade elever – Birgittaskolan, Kristinaskolan, Manillaskolan, Vänerskolan och Östervångsskolan. Vidare finns tre statliga riksrekryterande specialskolor – Ekeskolan som tar emot synskadade elever och synskadade elever som också är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda, Åsbackaskolan som tar emot döva och hörselskadade elever med utvecklingsstörning samt Hällsboskolan som dels tar emot gravt språkstörda elever, dels döva och hörselskadade med beteendestörningar m.m.

Kommittén föreslår att specialskolan upphör som egen skolform. Detta markerar att målen för och kraven på utbildningen är desamma som för det offentliga

skolväsendet för barn och ungdom i övrigt. Detta och kommitténs övriga förslag medför ändringar av såväl skollag som grundskoleförordning och specialskoleförordning.

Döva och hörselskadade barn och ungdomar som är beroende av kommunikation på teckenspråk föreslås även framgent erbjudas utbildning i en fullvärdig teckenspråkig miljö, dvs. en miljö där elever, lärare och andra vuxna kommunicerar på teckenspråk och som omfattar ett tillräckligt antal elever. Detta vid fem teckenspråkiga grundskolor samt vid Åsbackaskolan.

För de teckenspråkiga grundskolorna föreslås ett kommunalt huvudmannaskap. Därmed upphör dagens regionala specialskolor att vara statliga myndigheter. Relationen mellan stat och värdkommun regleras i avtal. Staten föreslås behålla huvudmannskapet för Åsbackaskolan, som trots detta föreslås upphöra som egen statlig myndighet. Verksamheten vid de teckenspråkiga grundskolorna och Åsbackaskolan förelås som nu finansieras dels med statligt verksamhetsstöd, dels av de kommuner som har elever vid skolorna. Kommittén menar dock att dagens ersättning från elevernas hemkommuner är omotiverat låg.

Kommittén föreslår att de teckenspråkiga grundskolorna skall ta emot döva och hörselskadade elever med beteendestörning m.m. som i dag tas emot vid Hällsbo-skolan. De teckenspråkiga grundskolorna skall vidare på försök kunna ta emot döva och hörselskadade elever med lätt utvecklingsstörning. Undervisningen för dessa elever

skall baseras på grundsärskolans kursplaner. Kommittén är dessutom positiv till att grupper med hörselskadade elever som undervisas på svenska med tekniskt stöd samlokaliseras med teckenspråkiga grupper inom den teckenspråkiga grundskolan. Åsbackaskolan föreslås ta över ansvaret från Ekeskolan för skola och resurscenter för dövblindfödda skolpliktiga elever.

I kommitténs delbetänkande (SOU 1996:167) föreslogs en antagningsnämnd med ansvar för antagningen till den riksrekryterande gymnasieutbildningen för elever med funktionshinder. Antagningsnämnden föreslås även svara för antagningen till de teckenspråkiga grundskolorna och till Åsbackaskolan.

Kommittén föreslår vidare att den fasta skolverksamheten vid Ekeskolan och Hällsboskolan avvecklas. Resurserna från skolverksamheten förs successivt över till respektive skolas resurscenterverksamhet som stärks, med bl.a. en utvidgad möjlighet till utrednings- och träningsbesök. Förändringarna bör genomföras successivt över en treårsperiod. Staten föreslås ha kvar huvudmannskapet för de båda verksamheterna, som upphör att vara egna myndigheter och inordnas i den organisation för stöd i specialpedagogiska frågor som föreslås (se nedan).

Skolverket har och kommer även i fortsättningen att ha ansvar för tillsyn, uppföljning och utvärdering över utbildningen vid de föreslagna teckenspråkiga skolorna

och Åsbackaskolan. Det skiljer dem inte från andra skolor inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

I dag saknas ett tillsynsansvar för boendet vid specialskolorna. Därför föreslås att länsstyrelsernas sociala enheter och Socialstyrelsen ges tillsynsansvar över elevboendet vid de teckenspråkiga grundskolorna och vid Åsbackaskolan.

Den riksrekryterande gymnasieutbildningen

Kommittén lade hösten 1996 ett delbetänkande (SOU 1996:167) om gymnasieutbildningen för vissa ungdomar med funktionshinder. Här redovisas därför främst vissa kvarstående frågor, i några fall justeringar av tidigare ställningstaganden.

Det gäller bl.a. vissa ytterligare preciseringar av personkretsen för RGD/RGH. Det tidigare förslaget justeras så att begreppet grav inte tas med i preciseringen för de döva och hörselskadade eleverna. Förslaget innebär vidare att elever med grav språkstörning inte skall ingå i personkretsen för RGD/RGH. Istället bör de regionala centren för stöd i specialpedagogiska frågor samt Hällsboskolans riksresurscenter erbjuda hemkommunernas gymnasieskola stöd för denna elevgrupp. Örebro kommun föreslås även framgent ta emot dövblinda ungdomar i sin gymnasieskola. Detta bör preciseras i gymnasieförordningen.

Rättighetsinslaget i regleringen av den Rh-anpassade gymnasieutbildningen föreslås tas bort. I och med gymnasiereformen är kommunerna nu skyldiga att erbjuda alla ungdomar gymnasieutbildning. Det var inte fallet då den nuvarande lagstiftningen utformades.

Liksom för specialskolorna föreslås för den riksrekryterande gymnasieutbildningen att länsstyrelsernas sociala enheter och Socialstyrelsen ges i uppdrag att svara för tillsynen över boendet.

Finansieringen av boende och habilitering vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skall enligt förslaget ske via ett statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning från elevens hemkommun och hemlandsting. I dag har staten hela finansieringsansvaret.

Stödorganisationen

För att ge elever med funktionshinder förutsättningar för en likvärdig utbildning krävs många olika och samverkande insatser. Det gäller både inom skolans ram och mellan skola och andra aktörer.

I vardagen är arbetslaget ansvarigt för det pedagogiska arbetet. Stöd till arbetslaget ges i första hand av specialpedagoger på skolan och/eller en kommunal stödfunktion. Statens roll blir då bl.a. att stödja kommunens specialpedagoger genom en förändrad stödorganisation med särskild spetskompetens.

Kommittén föreslår en organisatorisk samordning av statens insatser för stöd till skolhuvudmännen i specialpedagogiska frågor för elever med funktionshinder. Detta innebär att SIH:s konsulentorganisation samt de statliga bidragen till landstingens hörselvårdskonsulenter, kunskapscentren för döva och hörselskadade, rörelsehindrade m.fl., resurscentren vid dagens riksrekryterande specialskolor och Tomtebodaskolans resurscenter samt till datapedagogerna vid REDAH-centren samordnas i en organisation. En styrelse med företrädare för såväl stat, kommuner som landsting föreslås leda och samordna verksamheten, som organiseras i fem geografiska regioner och i fyra riksresurscenter.

De regionala centren ges enligt förslaget i uppdrag att bl.a. svara för övergripande rådgivning samt för utvecklingsinsatser och kompetensutveckling. Umeå, Stockholm, Örebro, Göteborg och Malmö görs till centralorter i sina respektive regioner, som föreslås få samma utformning som dagens hörselregioner.

Även i framtiden kommer att behövas vissa riksresurser för barn och ungdomar som har särskilt ovanliga och från pedagogiska utgångspunkter komplicerade funktionshinder. Dessa bör enligt förslaget lyda direkt under styrelsen.

Vid Åsbackaskolan föreslås två riksresurscenter. För det första föreslås att Åsbackaskolan även framgent skall ha ett center för döva och hörselskadade barn och ungdomar med utvecklingsstörning. Vidare skall Åsbackaskolan

enligt förslaget ges i uppdrag att bygga upp ett riksresurscenter för dövblindfödda barn och ungdomar. Det innebär att detta ansvar överförs från Ekeskolan till Åsbackaskolan.

Den förändrade profil som föreslagits för Hällsboskolan respektive Ekeskolan innebär att centren för elever med grav språkstörning respektive elever med synskada och ytterligare funktionshinder ges ökad betydelse för stöd till elever och kommuner. Detta bl.a. genom en utvidgad möjlighet till utrednings- och träningsbesök för elever med särskilt omfattande problematik samt i vissa fall korttidsbesök. Eleverna skall vara inskrivna i sin hemkommuns skola och insatserna ingå som en planerad del av elevens åtgärdsprogram. Kommittén föreslår vidare att Ekeskolans och Tomtebodaskolans resurscenter samordnas i ett riksresurscenter under den föreslagna styrelsen.

Kommittén föreslår en översyn av sjukhusundervisningen. Detta bl.a. mot bakgrund att allt färre elever tillbringar lång tid på sjukhus.

Även om kommitténs uppdrag i första hand är att utreda stödet i specialpedagogiska frågor finns det skäl att uppmärksamma habiliteringen för barn och ungdom. Både utredning och habilitering kan utgöra viktiga förutsättningar för framgångsrika specialpedagogiska insatser. Kommittén menar att det finns skäl att överväga en översyn av habiliteringen för barn och ungdom.

Det finns behov av en ökad specialpedagogisk kompetens i den svenska skolan. För att bygga upp denna krävs en stor flexibilitet i utbildningsutbudet.

Kommittén föreslår att Läroarutbildningskommittén i sitt arbete beaktar

- behovet av ett ökat inslag av specialpedagogik i den grundläggande läroarutbildningen,
- behovet av specialpedagoger i gymnasieskolan,
- behovet av en särskild läroarutbildning för att undervisa på grundsärskolan, med kompetens för såväl grundskola som grundsärskola,
- möjligheterna att permanenta den teckenspråkiga inriktningen inom grundutbildningen, för lärare som skall undervisa vid den teckenspråkiga grundskolan,
- att frågor som rör elever med funktionshinder i skolan bör ges utrymme i rektorsutbildningen och i den aviserade skolläroarutbildningen.

Det är viktigt att kommunerna prioriterar området elever med funktionshinder i sin kompetensutveckling för skolan. För att stödja detta föreslås att Skolverket inom de medelverket disponerar nu prioriterar en generell kompetensutveckling avseende förförståelse om elever med funktionshinder.

Brist på lämpliga läromedel får inte utgöra ett hinder för barn och ungdomar med funktionshinder att genomgå utbildning på lika villkor som andra elever. Kommittén föreslår därför att det även framgent skall vara ett statligt åtagande att se till att elever med funktionshinder, som är beroende av särskilt utvecklade eller anpassade läromedel, ges tillgång till sådana läromedel. Åtagandet skall omfatta elever med funktionshinder inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom jämte elever i motsvarande fristående skolor.

Motivet för ett fortsatt statligt åtagande är att det krävs offentligt stöd i någon form för att viss läromedelsproduktion för små grupper elever med funktionshinder överhuvudtaget skall komma till stånd. Kommittén menar dock att detta åtagande i högre grad än i dag skall stimulera produktion på den fria läromedelsmarknaden.

Uppdraget skall vara att utveckla och vidmakthålla en strategi för läromedelsförsörjning för elever med funktionshinder, inventera behov av och stimulera produktion av bristläromedel, informera, initiera forskning och utvecklingsinsatser m.m., förmedla aktuell kunskap, följa och omsätta utvecklingen inom informationsteknologin samt svara för viss framställning, mångfaldigande och försäljning.

Statens engagemang för läromedelsfrågor föreslås även framgent organiseras i myndighetsform. Den föreslagna

styrelsen för stöd i specialpedagogiska frågor föreslås få ansvar att leda även denna verksamhet.

Kommitténs förslag innebär att SIH:s och Skolverkets nuvarande ansvar för frågor som rör läromedel för elever med funktionshinder och elever med dyslexi samordnas under styrelsen.

Kommittén föreslår en bred översyn av statens hela engagemang vad gäller läromedel, studiematerial och studielitteratur. Därvid bör särskilt beaktas behoven för barn i förskolan liksom behoven för studerande med funktionshinder i olika former av vuxenutbildning, eftergymnasial utbildning, universitet och högskola.

Slutligen föreslår kommittén att upphovsrättslagen snarast ses över, bl.a. för att kunna anpassa läromedel i ny teknik för funktionshindrade. En sådan översyn bör leda till att talböcker för synskadade kan framställas även om ett läromedel getts ut som kassettbok.

Genomförande

Kommitténs förslag innebär förändringar för såväl kommuner, landsting som stat. Framför allt innebär förslagen stora förändringar för enskilda verksamheter som dagens specialskolor, för berörda myndigheter samt andra organ inom dagens organisation för stöd i specialpedagogiska frågor. Att genomföra genomgripande förändringar av denna typ kräver en planmässig process.

Det är viktigt att kompetensuppbyggnaden i kommunerna kommer till stånd så snart som möjligt. En första åtgärd bör därför vara att Skolverket nu prioriterar en generell kompetensutveckling avseende förförståelse om elever med funktionshinder. De regionala centren i specialpedagogiska frågor får också en viktig roll för att stödja kommunerna i sin utveckling. Etablerandet av dessa bör därför ges hög prioritet och genomföras tidigt i det samlade förändringsarbetet.

De förändringar som föreslagits för dagens specialskolor och resurscenter bör också initieras så snart som möjligt. Förändringarna kommer dock att ta varierande lång tid. Den omorientering av verksamheten som föreslagits för Ekeskolan och Hällsboskolan måste genomföras successivt. Det går elever vid skolorna i dag som i många fall förväntat sig få hela sin skolgång vid skolorna. De äldre eleverna bör ges möjlighet att slutföra sina studier vid skolorna. För andra finns skäl att erbjuda elevernas hemkommuner specialpedagogiskt stöd att bygga upp en fullgod skolsituation hemma. Uppdraget att bygga upp ett nytt riksresurscenter för dövblindfödda vid Åsbackaskolan kräver att ny kompetens byggs upp vid skolan. Inför etablerandet av de teckenspråkiga grundskolorna måste avtal mellan staten och de presumtiva värdkommunerna utarbetas och överenskommas mellan parterna.

En viktig uppgift i samband med större organisationsförändringar är att förankra intentionerna bakom föränd-

ringarna. I det här fallet handlar det bl.a. om att informera om kommunernas ansvar samt den statliga stödorganisationens förändrade uppdrag.

För att genomföra förändringsarbetet krävs en organisationskommitté. Kommittén bedömer att hela förändringsarbetet kräver minst tre år. Organisationskommitténs uppgifter bör dock kunna avslutas tidigare genom att ansvaret för förändringsarbetet successivt kan överlåtas till den föreslagna styrelsen.

Förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)

Remissinstanser

Remissyttrandena har inkommit från Kammarrätten i Göteborg, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen (HO), Barnombudsmannen (BO), Hjälpmedelsinstitutet, Statens institut för särskilt utbildningsstöd (SISUS), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH), Skolväsendets överklagandenämnd, Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Folkbildningsrådet, Tal- och punktskriftsbiblioteket (TPB), Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Lärarhögskolan i Malmö, Lärarhögskolan i Stockholm, Umeå universitet, Högskolan i Örebro, Birgittaskolan, Ekeskolan, Hällsboskolan, Kristinaskolan, Manillaskolan, Vänerskolan, Åsbackaskolan, Östervångskolan, Tomtebodaskolans resurscenter (TRC), Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Göteborgs- och Bohus läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Kristianstads läns landsting, Stockholms läns landsting, Örebro läns landsting, Värmlands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Bjurholms, Bodens, Bräcke, Fagersta, Filipstads,

Göteborgs stad, Gällivare, Härnösand, Kristianstads, Köpings, Lindesbergs, Ljusdals, Lunds, Malmö stad, Mora, Norrköpings, Nybro, Nyköpings, Piteå, Sigtuna, Sollentuna, Stockholms stad, Tierps, Timrå, Tranås, Trelleborgs, Trollhättans, Töreboda, Umeå, Uppsala, Vallentuna, Vänersborgs, Västerås stad, Växjö, Ängelholms, Örebro och Österåkers kommuner, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter (FSL), Stiftelsen Bräcke Diakonigård, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Adolfsbergsskolans kunskapscentrum, Folke Bernadottehemmets kunskapscentrum, Kunskapscentrum Syd, Hörselvårdskonsulenternas förening, De Handikappades Riksförbund (DHR), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU) Hörselskadades Riksförbund (HRF), Unga hörselskadade (UH), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Synskadades Riksförbund (SRF), Föreningen Sveriges Dövblinda, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Riksföreningen Autism, Afasiförbundet i Sverige, Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO), Svenska Förbundet för Specialpedagogik (SFSP), Förbundet mot läs- och skrivsvårigheter (FMLS).

Dessutom har yttranden inkommit från Länsstyrelsen i Stockholms län, Ekeskolans föräldraförening, Umeå specialpedagogiska centrum, Astma och Allergiförbundet, Synskadades Riksförbund i Örebro län, Hagabergs folkhögskola, Föreningen Vi-S, Södermalms PBU-mottagning Stockholms läns landsting, Språkförskolan i Sollentuna, Specialfastigheter Linköping, Maria Koolen Hellmin, Barnplantorna – Riksförbundet för barn med CI, Resurscenter Mo Gård AB, Förbundet Unga rörelsehindrade, Föräldrar till teckenspråksberoende, gravt språkstörda elever vid Hällsboskolan, Strängnäs stiftsstyrelse, Gnesta kommun, Sveriges Sjukhuslärares förening Läckeby, Föreningen för synrehabilitering (FFS), Helén Warnfalk, Föreningen för döva, hörselskadade och språkstörda barn vid Hällsboskolan i Sigtuna, Peo och Rose-Marie Segelström, Birgitta Heimdahl m.fl., Döva, hörselskadade och språkstörda barn i Västra Sverige, Landstingsverksamheten vid Folke Bernadottehemmet i Uppsala, Akademiska Barnsjukhuset i Uppsala, Personal på Östevångsskolan, Personal på Adolfsbergsskolan, Riksorganisationen Unga Synskadade, Kalmar kommun, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Personal vid Kramfors Särskola, Föreningen för hörselskadade och döva barn med familjer Hägersten, Kommunförbundet Stockholms Län, Rädda Barnen, Svenska Diabetesförbundet, Neuroknuten Stockholm, Läromedelsförfattarnas Förening, Riksförbundet Hem och Skola, Huddinge Sjukhus Foniatriska kliniken, Brunnsviks Läs- och Skrivpedagogiska

Centrum, Hörselskadades förening i Stockholm, Svenska Dyslexistiftelsen, Arbetsgruppen för handikappfrågor Sveriges Krisna Råd, Hälso- och sjukvårdskommittén Västra Götaland, Svenska Dyslexiföreningen, Pingstförsamlingarnas Handikappverksamhet, Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund.

Allmänna synpunkter

Flertalet instanser, däribland *Handikappombudsmannen*, *Statens skolverk* och *Landstingsförbundet* stödjer kommitténs grundläggande resonemang om en utveckling mot en skola som i högre grad svarar mot målen om en likvärdig skola för alla, byggd på delaktighet och gemenskap. *Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH)* och *Folkbildningsrådet* anser att denna ambition är helt riktig och pekar på att utgångspunkten i den svenska handikappolitiken är uppfattningen om alla människors lika värde och lika rätt men att så inte är fallet i dag vilket innebär att samhället måste se över de nuvarande hindren och vidta kraftfulla åtgärder. *Lärarhögskolan i Stockholm* anser att en skola för alla är en skola där alla elever får möjlighet att utvecklas optimalt, snarare än en skola där alla elever ges förutsättningar att nå skolans mål. För att uppnå detta krävs ett samarbetsperspektiv som man anser försummat i utredningen. Enligt *TCO* omfattar en skola för alla ett skolsystem för alla och inte en skolform för alla. Målet att alla elever ska få utvecklas efter sina förutsätt-

ningar i gemenskap med andra bör vara överordnat de organisatoriska målen.

Remissinstanserna

Även om i princip alla remissinstanser delar den grundsyn som finns i betänkandet kritiseras utredningen av bl.a. *Handikappombudsmannen (HO)* för att inte i tillräcklig utsträckning innehålla behovsanalyser och kostnads- mässiga konsekvenser av förslagen. HO får medhåll av bland annat *Riksrevisionsverket* som menar att kommittén gjort halt så tidigt att det är svårt att överblicka konsekvenserna av principförslagen. *Statens institut för handikappfrågor i skola (SIH)* och *Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO)* anser det synnerligen otillfreds- ställande att kommittén inte analyserat eller bedömt undervisningsituationen för elever i särskolan. *Göteborgs stad* delar kommitténs utgångspunkter för arbetet men menar att förslagen i utredningen inte förändrar skolsituationen för särskoleeleverna. *Handikapp- förbundens Samarbetsorgan (HSO)* påtalar att det finns flera grupper av funktionshindrade som kommittén inte be- rört, bl.a. de med medicinska funktionshinder. *Göteborgs Universitet* kritiserar utredningen för att ha ett alltför snävt individperspektiv och menar att kommittén borde ha problematiserat begreppen funktionshinder och handikapp i ett skol/undervisningskontextuellt perspektiv.

Kommittén föreslår att begreppet elever med särskilda behov byts ut till elever i behov av särskilt stöd i 1 kap. 2 § skollagen. Förslaget motiveras med behovet av en fokusförskjutning från att se eleven som problembärare.

Remissinstanserna

Med ett fåtal undantag är remissinstanserna positivt inställda till utredningens förslag. *Skolverket* anser att FN:s miljörelaterade handikappbegrepp och standardregler bör leda till en förändring av skrivningen i skollagen så att fokus riktas från eleven till skolan och skolans åtgärder. *Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH)* tillstyrker förslaget och menar att en sådan förändring bör kunna innebära bättre förutsättningar för ett realiserande i alla kommuner av de tre principer som är vägledande för SIH:s hela verksamhet. *Bohuslandstinget* anser förändringen i skollagen till ordalydelsen om elever i behov av särskilt stöd är en viktig markering för att komma bort från en statisk och alltför elevinriktad syn. *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)* och *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* stödjer förslaget då man anser att ords värderingar har stor betydelse som attitydpåverkare. Den nuvarande formuleringen antyder ett stadigvarande tillstånd hos eleven. Därför sätts åtgärder in hos eleven fastän det egentligen ska vidtas åtgärder i omgivningen. *Lärarhögskolan i Stockholm* är positiv till förslaget men

anser att det är viktigt att poängtera att elever i behov av särskilt stöd inte kan karaktäriseras som en speciell grupp. *Handikappombudsmannen* tillstyrker visserligen förslaget men anser inte att någon större vikt bör läggas vid denna formuleringsändring eftersom den inte i sig avhjälper de problem som möter funktionshindrade elever i behov av särskilt stöd i skola. *Hörselskadades Riksförbund* förordar en översyn av skollagen då man har svårt att se att den föreslagna ändringen har någon betydelse för hörselskadade elever eller elever med funktionshinder i stort. Om lagen skall stödja deras elevgrupp borde redan i inledningen av 2 § framhållas elever med funktionshinder, vilket är en synpunkt som delas av bl.a. *Handikappombudsmannen*. *Unga hörselskadade* anser att den föreslagna ändringen inte säger något om graden av hänsyn och vill i stället föreslå skrivningen: ”I utbildningen måste åtgärder vidtas för elever med funktionshinder”. *Riksförbundet Hem och Skola* anser att förändringen är en markering utan reell innebörd och menar att det är andra insatser och åtgärder som kan komma till rätta med de problem som dessa elever möter i skolan. Väl fungerande tillsyn, uppföljning och utvärdering av såväl från statlig och kommunal nivå har sannolikt bättre effekt. *Lärarnas riksförbund (SACO)* avvisar förslaget eftersom det faktum kvarstår att elever på t.ex. den Rh-anpassade gymnasieutbildningen har en stadigvarande medicinsk diagnos vilket innebär att de har särskilda behov under hela sin skolgång. Sådana ytliga förändringar av inarbetade

och accepterade begrepp förvirrar mer än de förtydligar och tjänar inget praktiskt eller etiskt syfte.

Den kommunala skolan

I kapitlet 5 som huvudsakligen innehåller förslag och bedömningar som rör den kommunala skolan framhålls bl.a. vikten av att alla lärare har en god generell kunskap om funktionshinder, en s.k. förförståelse. Vidare understryks behovet av specialpedagogisk kompetens i gymnasieskolan och specialpedagogens roll nu och i framtiden. Vidare förslås att kravet på åtgärdsprogram skall gälla för samtliga skolformer inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom jämte motsvarande fristående skolor. Dessutom förslås att det i kommunerna skall finnas en samordningsfunktion för frågor som rör elever i behov av särskilt stöd, däribland elever med funktionshinder.

Remissinstanserna

Övervägande delen av instanserna stödjer kommitténs uppfattningar och förslag. Behovet av kompetensutveckling av lärare är en bedömning som får särskilt stort genomslag bland remissinstanserna. Förslaget om åtgärdsprogram i alla skolformer är också något som tas mycket positivt emot. *Skolverket* menar dock att begreppsfloran är stor och att åtgärdsprogram och

motsvarande dokument skulle kunna kallas handlingsprogram. Verket anser också att skolan bör förbehållas rätten att initiera åtgärdsprogram. *Svenska Kommunförbundet* instämmer i princip i förslaget men menar förslaget kan leda till tolkningssvårigheter och onödiga tvister.

Remissinstanserna är överlag positiva till den föreslagna samordningsfunktionen. *Skolverket* menar dock att det är kommunen själv som avgör hur deras organisation skall se ut. *Göteborgs Universitet* är kritiska och menar att en sådan funktion kan leda till skolan lämnar över ansvaret till utomstående enheter. *Göteborgs stad* anser att en samordningsfunktion kan vara värdefull då mängder av olika samarbetspartners kring elever kan i sig utgöra en stor svårighet i arbetet. *Nybro kommun* stöder förslaget med en samordningsfunktion men ser en fara i att andra personers engagemang minskar då det blir samordnarens angelägenhet att kämpa för dessa elevers rätt. *Tranås kommun* är tveksam till en samordningsfunktion med kommunövergripande ansvar.

Vad gäller frågan om lärarnas kunskap om funktionshinder får kommitténs bedömning ett starkt genomslag. *Handikappombudsmannen (HO)* delar kommitténs uppfattning och pekar på att man har föreslagit för regeringen att särskilda stimulansmedel ska tillsättas för kompetensutveckling och fortbildning av lärare vad gäller grundläggande kunskaper om funktionsnedsättningar och åtgärdsprogram. *SIH* understryker att lärarnas

kompetens ofta inte är tillräcklig i dag, vilket måste få konsekvenser för både grundutbildningen och kompetensutvecklingen av lärare. En viktig förutsättning för att eleverna ska få en fullgod utbildning är dock att lärarna och kommunerna har tillgång till sådan spetskompetens som statliga konsulenter i dag har. *Malmö högskola* anser det som självklart att varje lärare ska ha en god förförståelse när det gäller elever med funktionshinder men att så inte är fallet i dag. *Umeå universitet* vill att alla lärare bör ha en generell kunskap om funktionshinder understryka att lärarutbildningarnas allmänna karaktär är att förbereda för pedagogisk yrkesverksamhet och att ingen lärarutbildning kan åstadkomma en helt färdigutbildad lärare på alla områden. Staten måste därför som huvudman ta ansvar för att ge lärarna fort- och vidareutbildningsmöjligheter inom det specialpedagogiska området. *Bohuslandstinget* instämmer i kommitténs påpekande om vikten av god generell kunskap hos alla lärare om funktionshinder och de konsekvenser de kan få i skolsituationen, men anser det också angeläget att ifrågasätta hur realistiskt detta är.

Specialpedagogen nu och i framtiden

Kommittén beskriver en specialpedagog med flera roller och understryker behovet av specialpedagogisk kompetens i gymnasieskolan samt vikten av att kommunerna uppmärksammar behovet av special-

pedagoger för elever med flerfunktionshinder inom särskolan.

Prop. 1998/99:105
Bilaga 4

Remissinstanserna

Handikappombudsmannen (HO) anser i likhet med kommittén att varje skola ska ha tillgång till specialpedagogisk kompetens. *SIH* menar att lärarna i de tecken-språkiga grundskolorna måste få en utbildningskomplettering med avseende på elever med flerfunktionshinder. *Göteborgs universitet* stöder kommitténs ställningstagande vad avser kommunernas ansvar för att uppmärksamma behovet av specialpedagoger samt att specialpedagogens utbildning bör leda till utvidgade arbetsuppgifter. Den specialpedagogiska roll som kommittén beskriver överensstämmer med det uppdrag som getts den specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen. *Umeå universitet* är övertygade om att specialpedagogen kan tillföra betydelsefull kompetens och ge stöd till rektor och den övriga skolledningen. Samtidigt vill man understryka vikten av att tillföra gymnasieskolan specialpedagogisk kompetens. Detta stöds av *Bohuslandstinget* som menar att en specialpedagog med flera roller kräver stöd och olika former av kompetensutveckling. *Hällsboskolan* vill trycka på att det i den kommunala skolan ska finnas en utvecklingsplan för att tillgodose kommunens behov av specialpedagoger som både ska vara teoretiker och praktiker och finnas i

klassrummet. Specialpedagogens närvaro kan på intet sätt ersättas av att denne intar en huvudsakligen konsultativ roll. *Landstinget i Värmland* är tveksamt till att specialpedagogen förutsätts kunna vara konsult inom handikappområdet och tror att det är svårt att kombinera specifika kunskaper med flera kunskaper om flera funktionshinder inom en och samma tjänst. Landstinget välkomnar att gymnasieskolans behov av specialpedagog uppmärksammas.

Specialskolan som särskild skolform

Kommittén föreslår att specialskolan tas bort som egen skolform. I skollagen föreslås regleras de nödvändiga särbestämmelser som krävs för att tillförsäkra döva och hörselskadade elever, som är beroende av teckenspråk, utbildning i en teckenspråkig miljö. Kommittén föreslår också att benämningen teckenspråkig grundskola används i lagstiftningen.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser har inget att invända mot att specialskolan tas bort som egen skolform. Förslaget kommenteras av ett tjugotal remissinstanser. Cirka hälften är positiva däribland *Skolverket, Handikappombudsmannen (HO), Vänerskolan, Bohuslandstinget, Gällivare kommun, Malmö kommun, Vänersborgs kommun och*

Stockholms stad. Stockholms stad anser av samma skäl att särskolan bör tas bort som särskild skolform. *HO* anser dock att rättigheterna för dessa elever i så fall måste stärkas och att det statliga stödet till kommunerna måste vara välfungerande. *Skolverket* anser att förslaget är logiskt och bör kunna fungera bra under förutsättning om realistisk ersättning till värdkommunerna. *Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)* framhåller behovet av särbestämmelser i skollagen om skolformen tas bort. *TCO* är tveksamt och menar att en skola för alla inte nödvändigtvis innebär en skolform för alla. Några är helt negativa, däribland *Sveriges Psykologförbund* som anser att det tvärtom finns starka skäl att behålla skolformen, bl.a. när det gäller att inte splittra upp den speciella kompetens som byggts upp på dessa skolor. *Åsbackaskolan* framhåller att skolformen kan ändras och behandlas oberoende av huvudmannskapet. *Skolväsendets överklagandenämnd* ägnar hela sitt yttrande åt skolformsfrågan och menar att det krävs omfattande rättsliga överväganden och många frågor som måste lösas innan skolformen kan tas bort. Nämnden pekar bl.a. på det förhållande att specialskolan på ett tydligare sätt garanterar eleven undervisning som är anpassad till elevens funktionshinder jämfört med bestämmelserna för grundskolan.

Flera av remissinstanserna, bl.a. *Göteborgs universitet, Lärarhögskolan i Stockholm* framhåller vikten av

särbestämmelser i skollagen. *SIH* framhåller att teckenspråket inte bara är ett kommunikationsalternativ, utan också en del av de dövas kultur. *Hörselskadades Riksförbund (HRF)* och *Unga hörselskadade* ogillar benämningen "beroende av teckenspråk" och vill i stället ha "behov av teckenspråk". *Sveriges Psykologförbund* undrar vem som skall avgöra om en elev är teckenspråksberoende och anser att begreppets innebörd behöver klargöras. *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* framhåller den grupp gravt språkstörda elever som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation.

Handikappombudsmannen (HO), Skolverket och SIH tillstyrker förslaget att benämningen teckenspråkig grundskola används i lagstiftningen. *Högskolan i Örebro* är tveksam och föreslår istället tvåspråkig grundskola för döva och hörselskadade eller grundskola för döva och hörselskadade. *Kristinaskolan* och *Manillaskolan* föreslår namnet teckenspråkig grundskola för döva och hörselskadade. *Sveriges Psykologförbund* ställer sig frågande till vad vinsten skulle bli med att kalla regionskolorna för grundskolor. *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)* och *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* är tveksamma till namnförslaget och anser att regional teckenspråkig skola för döva och hörselskadade elever är ett bättre namn.

Kommittén föreslår att döva och hörselskadade barn och ungdomar som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation även framgent skall erbjudas utbildning vid skolor med en fullvärdig teckenspråkig miljö, där elever, lärare och andra vuxna kommunicerar på teckenspråk och som omfattar ett tillräckligt antal elever. Kommittén föreslår att kompetensen inte splittras på fler enheter än fem. En samlokalisering av svenskspråkiga grupper med tekniskt stöd har fördelar. Kommittén föreslår vidare en försöksverksamhet genom vilken de teckenspråkiga grundskolorna ges möjlighet att erbjuda elever med lätt utvecklingsstörning undervisning enligt särskolans kursplaner. De teckenspråkiga grundskolorna skall ta över ansvaret för döva elever med beteendestörningar som i dag ligger på Hällsboskolan.

Remissinstanerna

Östervångsskolan menar att kommittén inte definierat begreppet "teckenspråkig miljö" och att endast 30 % av lärarna vid skolan kan sägas behärska teckenspråket till fullo. *Sveriges Psykologförbund* och *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* håller med och menar att ingen specialskola i dag kan erbjuda någon sådan. *Birgittaskolan* saknar förslag om hur en teckenspråkig miljö ska kunna utvecklas.

Västerås stad, Manillaskolan, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB) Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Sveriges Dövas ungdomsförbund (SDU) anser att det är viktigt att det fortsättningsvis finns endast fem skolor. *Vänerskolan* känner besvikelse över att kommittén inte tagit ställning för just *Vänerskolan*. *Göteborgs stad* anser att utredningen bedömt elevunderlaget felaktigt och hävdar att det finns underlag för två skolor i den Västra regionen. *Trollhättans kommun* anser att *Vänerskolan* måste få vara kvar.

Samlokalisering av svenskspråkiga grupper

Högskolan i Örebro, Hörselvårdskonsulenternas förening, Hörselskadades Riksförbund (HRF) och Unga hörselskadade är positiva till förslaget. *Sveriges Psykologförbund* anser att förslaget är rimligt men att frågan behöver ytterligare belysning för att resultatet skall gagna både döva och hörselskadade elever. *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* är oroliga för den teckenspråkiga miljön som inte får äventyras. Denna åsikt delas av *Östervångsskolan* som anser att kommittén inte tillräckligt belyst nackdelarna med att låta hörselskadade bilda egna klasser på de teckenspråkiga grundskolorna. *Lunds kommun* anser att det är en stor fara att blanda döva och

hörselskadade vilket påverkar den teckenspråkiga miljön negativt. *Manillaskolan* anser att samverkan med Alviksskolan fungerar utmärkt och kan utvecklas. *Verksamhetsansvariga inom förskole- och skolverksamhet för hörselskadade och döva i Östra regionen* anser att hörselklasserna från Alviksskolan och den teckenspråkiga grundskolan, *Manillaskolan*, förläggs i anslutning till varandra, bl.a. eftersom alla elever får möjlighet till en växande teckenspråkig kamratkrets.

Försöksverksamhet för elever med lätt utvecklingsstörning

Förslaget tillstyrks av bl.a. *Lunds kommun, Örebro kommun, Landstinget i Värmland, Åsbackaskolan, Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)* och *samtliga regionala specialskolor utom Kristinaskolan* som är tveksam. Skolorna framhåller dock att det behöver tillföras resurser och kompetens och saknar en analys av det medföljande utbildningsbehovet. *Åsbackaskolan* anser dock att utredningen gör alltför optimistiska bedömningar när det gäller antalet elever. De allra flesta av Åsbackaskolans elever är på träningsskolenivå och det är knappast troligt att det fåtal av skolans elever som i en framtid skulle gå på teckenspråkiga grundskolor motsvarar kostnaden för dövblindfödda och ett ökat antal elever med autism. Ök-

ningen av Åsbackaskolans elevantal beror på en ökning av antalet elever på tidigare utvecklingsnivåer. *SIH* anser att skolorna bör vara tillgängliga för elever med utvecklingsstörning utan att ha någon försöksverksamhet först. *Göteborgs universitet* avstyrker förslaget. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* anser att den föreslagna gränsdragningen för elever med lätt utvecklingsstörning är olycklig. En möjlig integrering får inte bli en prestigefylld nivåfråga. Någon nivågräns behövs ej och inte heller någon försöksverksamhet.

Döva elever med beteendestörning

Förslaget att de teckenspråkiga grundskolorna skall ta emot den elevgrupp döva och hörselskadade elever med beteendestörning som i dag tillhör Hällsboskolans personkrets tillstyrks av bl.a. *Birgittaskolan* och *Örebro kommun* som dock anser att skolorna måste tillföras motsvarande resurser och kompetens. *Kristinaskolan* är dock tveksamma eftersom dessa elever kräver motsvarande kompetens som finns på Hällsboskolan i dag. *Manillaskolan* anser att den kompetens som finns vid Hällsboskolan bör byggas upp vid Manillaskolan dit också ett skoldaghem bör förläggas. *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* anser att de beteendestörda från Hällsboskolan bör föras till en regionskola. *Vänerskolan* och *Sveriges Psykologförbund*

anser att frågan bör utredas ytterligare innan slutlig ställning tas till förslaget. Enligt *Östervångskolan* är döv lärare med specialkompetens att ta hand om döva med beteendestörningar en bristvara varför särskilda utbildningsinsatser krävs. *LO* tycker inte att förslaget är bra eftersom dessa elever inte passar in på regionskolorna och den kompetens som byggts upp på *Hällsboskolan* måste istället värnas och ges stöd och resurser.

Verksamheten vid de riksrekryterande skolorna

Kommittén föreslår att den fasta skolverksamheten vid Ekeskolan och Hällsboskolan avvecklas till förmån för en stärkt resurscenterverksamhet. Kommittén föreslår att Åsbackaskolan tar över ansvaret från Ekeskolan för skolverksamhet för dövblindfödda elever.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, däribland *Skolverket* och *Handikappombudsmannen (HO)* har inget att invända mot förslaget. *HO* anser att Ekeskolan bör avvecklas på samma sätt som de gamla vårdhemmen avvecklats. Förslaget rörande Hällsboskolan stöds av bl.a. *Göteborgs universitet*. *SIH* tillstyrker förslaget rörande Ekeskolan men anser samtidigt att den speciella gymnasie-särskoleverksamheten inte bör avvecklas förrän fullgoda alternativ presenteras. *Riksförbundet för utvecklings-*

störda barn, ungdomar och vuxna (FUB) tillstyrker förslaget rörande Ekeskolan men vill med kraft understryka kommunernas ansvar för denna grupp. *Skolväsendets överklagandenämnd* pekar samtidigt på det faktum att eleverna i specialskolan har just på grund av sitt funktionshinder och de extra krav som de ställer på dem fått rätten till en tioårig skolgång. Denna rätt bör, enligt nämnden inte tas ifrån dem. *Bohuslandstinget* framhåller det angelägna i att resurscenterverksamheten vid Eke- och Hällsboskolan ges utökade möjligheter till utrednings- och träningsbesök. Förslaget avvisas av bl.a. *Birgittaskolan, Rädda barnen, Örebro läns landsting, Örebro kommun, Lindesbergs kommun, Norrköpings kommun och Trolhättans kommun. Vänerskolan* är mycket tveksam till förslagen. *Sveriges Psykologförbund, Synskadades Riksförbund (SRF)* och *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* anser inte att förslagen analyserats i tillräckligt hög utsträckning. *Malmö kommun* hyser oro för möjligheten att hålla fortsatt hög kompetens om ingen undervisning förekommer. *Lärarnas Riksförbund (LR)* kan inte se några förnuftiga skäl till förslaget. Den språkstörda gruppen är relativt nyupptäckt och kompetens utvecklas fortfarande vilket är en åsikt som delas av *Svenska Logopedförbundet*. *SACO* anser att lösningen inte är att ge kommunerna allt fler åtaganden. Istället bör föräldrarna och skolorna ges makten och friheten att finna bra lösningar. Vidare anser man det vara

bakvänt att börja reformeringen med att lägga ned befintliga skolor i statlig regi. Snarare borde de ges möjlighet att fungera med annan huvudman. *LO* anser att förslaget är mycket olyckligt med tanke på målgruppernas mycket stora behov av anpassad undervisning. *Hällsboskolan* motsätter sig förslaget om en avveckling av den fasta skoldelen och pekar på fördelarna av att hålla ihop resurscenter och skola. Man anser även att utredningen dragit fel slutsats när den kommer fram till att den fasta skoldelen skall avvecklas p.g.a. att elevgruppen med grav språkstörning är stor, vilket enligt *Hällsboskolan* inte är skäl till att avveckla den för barn med mycket grav språkstörning.

Ansvaret för dövblindfödda elever

Förslaget att *Åsbackaskolan* tar över ansvaret från *Ekeskolan* för dövblindfödda skolpliktiga elever och ges i uppdrag att utveckla ett resurscenter för denna grupp stöds av *Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)*, *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)* och *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)* och *SIH* som dock anser att resurscentret bör finnas till för alla dövblinda. *Landstinget i Värmland* framhåller däremot att den kompetens som byggts upp vid *Ekeskolan* är svår att ersätta varför det är svårt att förstå förslaget. Denna ståndpunkt delas av *LO* som förespråkar att *Ekeskolan* har kvar ansvaret och att den fasta skoldelen skall finnas kvar. *Örebro läns*

landsting, Ekeskolan och Örebro kommun anser det visserligen vara angeläget med ett riksresurscenter. Mot bakgrund av den samlade resurs som finns i Örebro bör riksresurscentret dock förläggas till Örebro.

Ansvaret för skolorna

Kommittén föreslår att huvudmannaskapet för de teckenspråkiga grundskolorna överförs från staten till skolornas värdkommuner. Verksamheten finansieras med ett statligt verksamhetsstöd. Staten skall dock behålla huvudmannaskapet för Åsbackaskolan. En gemensam antagningsnämnd ansvarar för antagningen till de teckenspråkiga grundskolorna och Åsbackaskolan.

Remissinstanserna

Förslaget med ändrat huvudmannaskap stöds av bl.a. *Skolverket, Göteborgs universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Landstinget i Värmland, Köpings kommun, Vänersborgs kommun, Stockholms kommun, Piteå kommun och Hörselvårdskonsulenternas förening. Skolverket* anser att kommunaliseringen bör ske under förutsättning att staten står som ekonomisk garant för att elevernas behov tillgodoses. *Lunds kommun* menar att om huvudmannaskapet för specialskolorna skall kommunaliseras måste *hela* ansvaret läggas ut.

Övervägande andelen av de remissinstanser som kommenterat förslaget är emellertid negativa. Förslaget avvisas av bl.a. *Lärarnas Riksförbund (LR)*, *Skolledarna*, *TCO*, *LO*, *Landstingsförbundet*, *Bohuslandstinget*, *Bräcke kommun*, *Nybro kommun*, *Härnösands kommun*, *Birgittaskolan*, *Ekeskolan*, *Kristinaskolan*, *Manillaskolan*, *Vänerskolan*, *Örebro läns landsting*, *Örebro kommun* och *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)*, *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)*, *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)*, *Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)*, *Unga hörselskadade* och *Hörselskadades Riksförbund (HRF)*. *LO* anser att det är något av en myt att olika huvudmannaskap skulle försvåra samarbete mellan skolor. *DHB i Västra Sverige* anser att förslaget i kombination med att hemkommunerna skall betala högre ersättning i praktiken innebär en kraftig stimulans till lokala undervisningslösningar och därmed splittrad kompetens. *Östervångsskolan* anser inte att förslaget utgår från några verksamhetsmässiga argument. *SIH* anser att skolorna, om de förblir statliga, bör ha en gemensam styrelse, samma som för *SIH*. En gemensam styrelse men med statligt huvudmannaskap är för övrigt något som föreslås av flera, bl.a. *Birgittaskolan*, *Åsbackaskolan*, *Lärarnas Riksförbund (LR)*, *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)*, och *Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)*. *Tomtebodaskolans*

resurscenter (TRC) kritiserar utredningen för att sammanblanda begreppen huvudmannaskap och ansvar och innebär att utredningen föreslår ett överförande av huvudmannaskapet till värdkommunerna samtidigt som det inte innebär att utredningen bedömer att ansvaret helt kan föras över till kommunerna.

Åsbackaskolan

Handikappombudsmannen (HO), Landstinget i Värmland och Åsbackaskolan stöder förslaget att staten behåller huvudmannaskapet för Åsbackaskolan som blir en statlig teckenspråkig särskola och upphör att vara egen myndighet. *Göteborgs Universitet* och *Stockholms stad* anser däremot att förslaget rörande Åsbackaskolan är mycket svårt att förstå och menar att skolan bör genomgå samma förändring som Eke- och Hällsboskolan. *Lärarhögskolan i Stockholm* är av samma mening och menar att de yngre eleverna mår bäst av att stanna i sina hemkommuner. Åsbackaskolans kunskaper bör istället användas som rörliga resurser under de tre-sex första åren. *Trelleborgs kommun* anser att samtliga riksskolor bör föras över till värdkommunerna, vilket är en ståndpunkt som också *SACO* för fram. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* anser att huvudmannaskapet för Åsbackaskolan ska ha samma konstruktion som för den teckenspråkiga grund-

skolan samt att Åsbackaskolan ska bli en teckenspråkig särskola.

Antagningsnämnd

Flera av de remissinstanser som kommenterar den föreslagna centrala antagningsnämnden till de teckenspråkiga grundskolorna och Åsbackaskolan är negativa till förslaget som ses som märkligt, centralistiskt, stelbent och nedvärderande gentemot kommuner, elever och föräldrar. Negativa är bl.a. *Lärarnas Riksförbund (LR)*, *specialskolorna*, *Örebro läns landsting*, *Örebro kommun* och *handikapporganisationerna*. Däremot framhåller flera, bl.a. *Trelleborgs kommun* och *Åsbackaskolan* behovet av ett centralt regelverk för antagning. Positiva till förslaget är *SIH*, *Sisus*, *Rh-nämnden*, *Nybro kommun* och *Vänersborgs kommun*. *Västerbottens läns landsting* anser att den föreslagna nämnden måste föras med tydliga kriterier för bedömningen. Stor hänsyn måste tas till elevens egna önskemål. *HO* anser att den föreslagna nämnden måste arbeta med stor framförhållning så att elever i god tid kan planera sin utbildning. *Kristinaskolan* understryker vikten av den förberedande process som sker tidigt i samverkan mellan de teckenspråkiga grundskolan, vårdnadshavarna, den pedagogiska hörselvården samt ledning och personal inom det lokala skoldistriktet i elevens hemkommun.

Gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever i Örebro

Prop. 1998/99:105
Bilaga 4

Kommittén förslår att personkretsen preciseras till att gälla

1. döva och hörselskadade ungdomar beroende av en teckenspråkig miljö

2. ungdomar med hörselskador som trots användningen av tekniska hjälpmedel och övriga stödinsatser har svårigheter att följa undervisningen i gymnasieskola i hemkommunen eller i dess samverkansområde.

Kommittén föreslår vidare att elever med grav språkstörning inte skall ingå i personkretsen för RGD/RGH och att Örebro även framgent skall ta emot dövblinda ungdomar i sin gymnasieskola samt att detta skall preciseras i gymnasieförordningen.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har i stort sett inga invändningar mot preciseringen. *Unga hörselskadade* är positiva till att personkretsen skrivits om i förhållande till delbetänkandet. Man är dock i likhet med *Hörselskadades Riksförbund* skeptisk till att personkretsen måste definieras tydligt till de elever som har de största behoven. Vem om inte den hörselskadade själv kan bedöma behovet. *Hällsboskolan, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda*

barn (DHB) och Örebro kommun är mycket kritiska till att de språkstörda barnen inte längre skulle tillhöra personkretsen.

Rh-anpassad gymnasieutbildning

Kommittén vidhåller delbetänkandets förslag till precisering av målgruppen och menar fortfarande att sociala skäl inte kan ligga till grund för antagning. Inget hindrar dock kommuner från att komma överens om mellan kommunala lösningar i anslutning till de riksrekryterande gymnasieskolorna.

Remissinstanserna

Mycket få remissinstanser har kommenterat förslaget. *Socialstyrelsen, Sisus, Rh-nämnden, Folkbildningsrådet och Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)* avvisar förslaget med motiveringen att personkretsbedömningen inte kan göras på grundval av habiliteringsbehovet. De sammansatta behoven måste vara avgörande. *SIH, Kristianstad kommun och Stockholm stad* är positiva till förslaget. Stockholms stad framhåller dock att habiliteringsbehovet inte får tillmätas större betydelse än utbildningsbehovet och att sociala skäl bör kunna vägas in. *Kristianstads kommun* anser att behovet av en särskild pedagogisk organisation måste tydliggöras. *Unga rörelsehindrade* förespråkar en

precisering av personkretsen och framhåller vikten av att det är det pedagogiska behovet som avgör om man skall gå på riksgymnasium.

Utbildningsprogram

Kommittén vidhåller sitt förslag från delbetänkandet och vidhåller att den Rh-anpassade gymnasieutbildningen inte bör vara öppen för elever från särskolan. Förslaget om att ta bort möjligheten att specialinrikta kursplaner står fast.

Remissinstanserna

Remissinstanserna, däribland *Sisus*, *Rh-nämnden*, *Lärarhögskolan i Stockholm* och *Unga rörelsehindrade*, välkomnar förslaget att öppna de individuella programmen. *Kristianstads kommun* instämmer i att de ej skall vara öppna för elever från särskolan, något som *Riksförbundet utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* motsätter sig. *Göteborgs stad* och *Riksförbundet rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)* understryker vikten av att de individuella programmen har en klar utbildningsprofil och inte något som får användas slentrianmässigt för hela gymnasietiden. Förslaget att ta bort möjligheten att specialinrikta kursplanerna avstyrks av *Sisus*, *Rh-nämnden*, *De Handikappades riksförbund*, *Kristianstads kommun* och *Unga rörelsehindrade*.

Elevhemsboende

Prop. 1998/99:105

Bilaga 4

Kommittén vidhåller sitt förslag från delbetänkandet. Kommittén delar också uppfattning som framförts från flera remissinstanser att det kan finnas andra skäl för ett boende än att eleven inte klarar dagliga resor, men menar att det i så fall är ett kommunalt ansvar enligt socialtjänstlagen eller LSS.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har ej kommenterat förslaget i nämnvärd utsträckning. *Unga rörelsehindrade* anser att elevhemsboendet bör tas bort. Det är en del av ett gammalt institutionstänkande. Anordnarna av den Rh-anpassade gymnasieutbildningen framhåller dock boendet som ett av verksamhetens tre ben, dvs utbildning, boende och habilitering.

Rätt till Rh-anpassad gymnasieutbildning

Kommittén menar att rättighetsinslaget i regleringen av den Rh-anpassade utbildningen bör kunna tas bort.

Remissinstanserna

Kammarrätten i Göteborg, Socialstyrelsen, HO, Sisus, SIH, Rh-nämnden, Folkbildningsrådet, Landstinget i Värmland, Göteborgs stad, Västerås kommun,

Stockholms stad, Örebro kommun, Bräcke Diakonigård, LR, Adofbergsskolan i Örebro, RBU och Riksförbundet Hem och Skola, protesterar mot förslaget som ses som ytterligt riskabelt. Lärarhögskolan i Stockholm, De handikappades riksförbund (DHR) och Unga rörelsehindrade anser dock att rättighetslagstiftningen kan tas bort. DHR vill dock understryka vikten av sanktionsmöjligheter som tvingar kommunen att ta sitt ansvar. Västerbottens läns landsting anser att en garanti bör ges för att elever som antas av antagningsnämnden inte nekas plats av ekonomiska skäl.

Antagning

Förslaget från delbetänkandet ligger fast. I huvudbetänkandet föreslås dessutom att den tänkta antagningsnämnden även skall svara för antagningen till de teckenspråkiga grundskolorna och Åsbackaskolan. Kommittén står i sitt huvudbetänkande fast vid sitt förslag att ansökningsförfarandet till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen skall ske på hösten, året innan studierna skall inledas, istället för som nu på våren. Kommittén föreslog i delbetänkandet att prövningen, utöver en bedömning av om individen tillhör personkretsen, också skall baseras på en bedömning av kommunens tidigare och planerade insatser. I huvudbetänkandet föreslår kommittén med hänsyn till remissopinionen att det inte bör åligga eleven själv att redovisa

kommunens vidtagna och planerade åtgärder. Däremot bör kommunen kunna åläggas att göra en sådan redovisning.

Remissinstanserna

Av de remissinstanser som kommenterat förslaget är *Sisus, Rh-nämnden, Nybro kommun, Kristianstads kommun, Vänersborgs kommun och Riksförbundet för rörelsehindrade barn, ungdomar (RBU)* positiva. En övervägande del är dock negativa, däribland *Birgittaskolan, Vänerskolan, Åsbackaskolan, Östervångskolan, Örebro läns landsting, Stockholms stad, Trelleborgs kommun, Örebro kommun, Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU), Hörselskadades Riksförbund (HRF), Unga hörselskadade, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)*. Bl.a. framhålls att den föreslagna nämnden kommer att bli mycket stor, att den innebär en undervärdering av kommunens och föräldrars kompetens och bedömning och att idén går stick i stäv mot idén om en decentralisering, att den medför byråkratiskt krångel och är ett resultat av ett centralistiskt synsätt. *Sisus* avisar dessutom att kansliresursen skulle flyttas från *Sisus* eftersom resursutnyttjandet kräver ett nära och omfattande samarbete mellan *Rh-nämnden* och *Sisus*. Riksförbundet för Utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (*FUB*)

anser att antagningsnämnden även skall sköta antagningen till Dammsdalsskolan, Salbohedsskolan och verksamheten i Örebro.

Socialstyrelsen, Sibus och Lärarnas Riksförbund (LR) avvisar förslaget om tidigarelagt ansökningsförfarande och anför framförallt att elever med funktionshinder har minst lika stort behov av betänketid som andra ungdomar.

Lärarhögskolan i Stockholm och Rh-nämnden instämmer i förslaget om kriterier för antagning. Nämnden anser det är viktigt att både kommunen och eleven få ge sin bedömning av om hemkommunen kan tillgodose elevens behov.

Tillsyn över boendet

Kommittén föreslår att länsstyrelsernas sociala enheter och Socialstyrelsen ges i uppdrag att svara för tillsynen över boendet.

Remissinstanserna har inget att invända mot förslaget.

Finansiering av utbildningen

Kommittén förordar i delbetänkandet att regeringen ser över förordningen för vissa handikappade elever (SKOLFS 1992:44). De Rh-anpassade gymnasieskolorna bör ges möjlighet att debitera elevens hemkommun den faktiska kostnaden för assistent i

skolan. Finansieringen av boendet i elevhem m.fl. boendeformer bör ses över. Kommittén står fast vid sitt förslag i huvudbetänkandet men menar att det kan finnas skäl att ta särskild hänsyn till konsekvenserna för värdkommunerna.

Kommittén föreslår vidare att boende och habilitering vid de Rh-anpassade gymnasieskolorna finansieras via ett statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning från elevernas hemkommuner och hemlandsting.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, däribland *SIH*, *Unga rörelsehindrade* och *Stockholms läns landsting* har inget att invända mot förslagen. *Kommunförbundet* och i stort sett de flesta landsting och kommuner hänvisar till finansieringsprincipen. *SISUS* ifrågasätter om det är värt de problem som ett förändrat ansvar kan komma att innebära. Man har redan prövat ett system där hemkommunen och hemlandstingen delade på kostnaderna. Flera kommuner hade svårt att acceptera denna lösning därför att de inte deltagit i besluten om persontillhörighet. Det kommer att vara svårt att finna en nivå för grundavgift i boendet som kan accepteras av alla berörda kommuner. Det kan vidare befaras att landstingen kommer att ifrågasätta kostnaderna för den omfattande habilitering som erbjuds vid riksgymnasierna. *Socialstyrelsen* påminner

om att svårigheterna att komma överens om ersättningen är motivet för dagens ordning.

Folkhögskolan som alternativ

Kommittén bedömer att folkhögskolan i vissa situationer kan vara en bra lösning för elever med omfattande funktionshinder som har svårigheter att finna sig tillrätta i den vanliga gymnasieskolan.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser påpekar det angelägna i att finna en finansiell lösning. *Folkbildningsrådet* föreslår att regeringen prövar att ge Hagabergs folkhögskola formella och ekonomiska möjligheter att anordna kursen för synskadade som ett individuellt program inom gymnasieskolan. Om det visar sig att behov av liknande slag uppstår för andra grupper med funktionshinder bör flera andra folkhögskolor kunna genomföra liknande särskilda utbildningsuppdrag. *SIH* anser att det är nödvändigt att permanenta kursen vid Hagaberg. Motsvarande utbildning är också angelägen för andra grupper, exempelvis de med Aspergers syndrom. *SRF* är emot ett särskilt syn-gymnasium men ser folkhögskolan som en bra studief orm. *Rh-nämnden* understryker att det kan finnas situationer där folkhögskolan är ett bättre alternativ. Det får dock inte bli ett alternativ till att erbjuda ungdomar med funktions-

hinder en gymnasieutbildning likvärdig med den som erbjuds andra ungdomar i samhället. *Härnösands kommun* anser att det är angeläget att stödja folkhögskolealternativet. Grundprincipen bör vara att staten står för inackorderingskostnaderna. *Gällivare kommun* menar att val av riksrekryterande gymnasieutbildning eller folkhögskola borde vara kostnadsneutralt för eleven och elevens hemkommun.

Stödorganisationen

Kommittén föreslår att statens insatser för stöd till skolhuvudmännen i specialpedagogiska frågor samordnas organisatoriskt och drivs i myndighetsform. Organisationen föreslås ledas och samordnas av en styrelse med företrädare för såväl stat, kommun som landsting. Verksamheten skall organiseras i fem regioner där Umeå, Stockholm, Örebro, Göteborg och Malmö föreslås bli centralorter. Vissa riksresurser föreslås organiseras under styrelsen.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser, framförallt kommunerna, är i huvudsak positiva till förslaget. *Riksförbundet Hem och Skola* är positiva till att stödverksamheten bedrivs i myndighetsform men anser att organisationen behöver tillgång till kraftfullare åtgärder. *Handikappombuds-*

mannen Linköpings Universitet, Folke Bernadotte-hemmets kunskapscentrum, Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO), Birgitta-, Eke-, Hällsbo-, Kristina- och Vänerskolan stödjer i och för sig förslaget men framhåller att utredningen i väsentliga stycken saknar såväl behovsanalys som konsekvensredovisning av vilka effekter ett eventuellt genomförande av förslagen skulle medföra. *Handikappombudsmannen* anser dessutom att förslaget bygger på förutsättningar som på många håll inte existerar, t.ex. tillgång på specialpedagoger. *Göteborgs Universitet* anser att förslaget strider mot den ansvarsfördelning som finns mellan stat och kommun när det gäller skolan. *Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)* är starkt kritisk till att någon finansiering ej redovisats. *Riksrevisionsverket (RRV)* kritiserar utredningen för att föreslå en huvudsakligen traditionell myndighetslösning där tunga och verksamhetsnära resurser alltiämt finns kvar hos staten och där rågången mellan verksamhetsansvar och övergripande tillsyn blir fortsatt otydlig och svårbemästrad. Enligt *RRV* bör i de fortsatta diskussionerna även rymmas ett alternativ som innebär att det för stödet till funktionshindrade elever tillskapas ett föreningsrättsligt arrangemang grundat på avtal mellan staten, Kommunförbundet och Landstingsförbundet. *Skolverket* anser att en kommunalisering av konsulentstödet bör utredas. *RRV* och *Göteborgs Universitet* finner det anmärkningsvärt att utredningen inte

tagit närmare ställning till vilken roll Skolverket ska spela i dessa frågor. *Göteborgs Universitet* föreslår att regeringen initierar och påskyndar en sammanslagning av SIH och Skolverket till en myndighet. *Göteborgs stad* anser att allt statligt stöd till fortbildning, läromedelsproduktion och ansvaret för fältorganisationen för den specialpedagogiska verksamheten bör samordnas av Skolverket. *Umeå Universitet* och *Lärarhögskolan i Stockholm* och *Lunds kommun* och *Tranås kommun* delar ståndpunkten och anser att den föreslagna stödorganisationen ska knytas till Skolverket som redan har en fungerande och inarbetad regionmodell. *Trelleborgs kommun* anser att det inte finns behov av regionala stödorganisationer för kompetensutveckling, informationsspridning, rådgivning etc. Merparten av de medel som är avsatta för dessa ändamål bör istället fördelas till kommunerna som har ansvaret för elevernas skolgång. Att inte ha en särskild handikappmyndighet på skolsidan är en ståndpunkt som, vid sidan av nämnda kommuner, framförs av *Handikappombudsmannen*, *Göteborgs Universitet*, *Lärarhögskolan i Stockholm (LHS)*, *Umeå universitet*, *Manillaskolan*, *Östervångsskolan*, och *TRC*. *Svenska Kommunförbundet* delar kommitténs uppfattning att dagens stöd behöver ändras men är tveksam till att den föreslagna organisationen kan nå ut till kommunerna på ett bättre sätt än dagens SIH-konsulenter. Frågan behöver utredas ytterligare. *SIH* tolkar förslaget som en utveckling av sin

nuvarande verksamhet. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)* anser att råd och stöd i specialpedagogiska frågor även fortsättningsvis bör vara ett fristående ansvar. *Riksföreningen Autism (RFA)* anser att det behövs ett nationellt rikstäckande grepp när det gäller elever med autism och Aspergers syndrom samt regionala specialiserade stödteam. *SIH och flera av handikapporganisationerna* anser att representanter för handikapporganisationerna bör ingå i styrelsen. *LO* anser att specialskolorna skall föras till stödorganisationen för att få ett samlat antagningssystem och ett fortsatt statligt huvudmannaskap.

Fem geografiska regioner

Den övervägande delen av remissinstanserna är positiva till förslaget. De negativa synpunkter som förs fram är åsikter om storlek och val av centralorter. Några, bl.a. *Statskontoret* och *Lärarnas Riksförbund (LR)* anser att detta bör vara en fråga för organisationskommittén. *LR* anser att en regional förankring med närhet till brukarna är nödvändig. Organisationskommittén bör därför överväga om det behövs fler områden för stödorganisationen och ta ställning till vilka orter som ska göras till centralorter. *Landstinget i Värmland, Gällivare, Nybro, Tranås, Piteå, Ljusdals kommun, Läspedagogiska Centra i Samverkan, Svenska Dyslexistiftelsen och Svenska Dyslexiföreningen* menar att regionerna är för stora och

att detta påverkar tillgängligheten på ett negativt sätt. *Uppsala kommun* framhåller vikten av att konsulenterna kan fortsätta att arbeta individinriktat. *Ljusdals kommun* anser att antalet centra i Norrland bör utökas till två. *Härnösands kommun* påpekar att särskilda ekonomiska resurser krävs för den Norra regionen. *SIH* framhåller att man i den nuvarande stödorganisationen avsatt ett minimum av resurser för administrativa uppgifter medan den av kommittén föreslagna utökade verksamheten med geografiska regioner innebär en avsevärd utbyggnad och förstärkning av de administrativa resurserna. Att skapa nya regionindelningar med en mer centraliserad struktur främjar enligt *SIH*:s mening inte närhet och tillgänglighet till stödverksamheten. *SIH* anser vidare att regionindelningen bör beslutas av myndigheten själv. Detta stöds av *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)* och *Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU)*. Skolverket menar att det är svårt att fullt ut förutse hur förslaget med fem geografiska regioner och fyra riksresurscentra kommer att förändra situationen för eleverna. Kommunförbundet är tveksamma till om den föreslagna organisationen med en central ledning för nationella nivån och fem regionala centra kan nå ut till kommunerna på ett bättre sätt än dagens *SIH*-konsulenter och förutsätter därför att frågan bereds ytterligare. *TCO* anser liksom kommittén att elevens behov, inte diagnosen, skall vara utgångspunkten för alla stödresurser. Det blir dock omöjligt att genomföra förslaget utan tillskott av resurser. *Lindesbergs kommun*

anser att det är viktigt att konsulentorganisationen breddas och utvidgas så att den inte bara omfattar syn, hörsel och rörelsehinder. *Handikappförbundens Samarbetsorgan (HSO)* delar uppfattningen att staten behöver tillskjuta mer resurser eftersom stödverksamheten bör omfatta alla barn med funktionshinder. Örebro Läns Landsting menar att det finns utrymme för att skapa olika modeller i olika delar av landet. *Landstinget Gävleborg* ser gärna en omprövning av den föreslagna regionindelningen som bättre överensstämmer med hälso- och sjukvårdens regionindelning. *Uppsala kommun* är tveksam till regionindelningen och anser det vara mer motiverat att knyta lokaliseringen till den ordinarie lärarutbildningen p.g.a. det forsknings- och utvecklingsarbete som där pågår. *SIH och Härnösands kommun* anser att Härnösand bör bli centralort i den norra regionen och att myndigheten placeras där. *Göteborgs Universitet* tycker att det är svårt att förstå vad det innebär att samordna insatser i regionen i specialpedagogiska frågor och anser att den fråga som måste ställas är om detta är en utvidgning av SIH:s ansvarsområde. *Göteborgs Universitet* delar dock uppfattningen att det finns behov av samordningsansvar för de s.k. promillegrupperna och att detta är en uppgift för Skolverket.

Ett riksresurscentrum för synskadade

Prop. 1998/99:105

Bilaga 4

Kommittén föreslår att de båda resurscentren för synskadade ombildas till ett riksresurscenter

Remissinstanserna

Förslaget tas emot positivt av de få remissinstanser, bl.a. *Lärarhögskolan i Stockholm, TRC, Ekeskolan och Synskadades Riksförbund (SRF)* som kommenterar förslaget. Om det skall ske en samlokalisering förespråkar dock TRC en placering i Stockholm och *Ekeskolan* och *Örebro kommun* en lokalisering till Örebro. *SRF* framhåller att förslaget inte får innebära en minskning av de totala resurserna och anser för övrigt att ett livslångt helhetsperspektiv måste anläggas på insatser för barn och ungdomar med Spielmeier-Vogts sjukdom eftersom flera av barnen aldrig uppnår vuxen ålder.

Ett resurscenter för dövblindfödda

Kommittén föreslår att Åsbacka ges i uppdrag att bygga upp ett resurscenter för dövblindfödda barn.

Remissinstanserna

Remissinstanserna, däribland *Föreningen Sveriges Dövblinda, Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges Dövas Ungdomsförbund* och *SIH*, ställer sig positiva till

förslaget. *Ekeskolan* och *Örebro kommun* anser det visserligen vara angeläget med ett riksresurscenter men anser att den samlade resurs som finns i Örebro talar för att riksresurscentret bör förläggas till Örebro. *LO* som anser att den fasta skoldelen vid *Ekeskolan* skall finnas kvar förespråkar att ett resurscentrum för dövblindfödda skall ligga där.

Läroarbetsutbildning och läroarfbildning

Kommitténs förslag om läroarbetsutbildning har överlämnats till Läroarbetsutbildningskommittén (dir. 1997:54). Kommittén föreslog vidare att Skolverket inom de medel verket disponerar nu prioriterar en generell kompetensutveckling i frågor som rör elever med funktionshinder.

Remissinstanserna

Handikappombudsmannen tillhör det stora flertal remissinstanser som delar kommitténs bedömning att det är nödvändigt med specialpedagogisk kompetens och stödjer därmed samtliga förslag om vad Läroarbetsutbildningskommittén bör beakta. *Skolverket* stödjer även förslaget om att utbildning om funktionshinder ska ges utrymme i skollärautbildningen. När det gäller kommitténs förslag på en satsning på kompetensutveckling av skolpersonal avseende förförståelse om elever med funktionshinder är det inte statens uppgift att diktera innehållet i en kommuns

kompetensutvecklingsåtgärder. Skolverket ser utvecklingen av en dialog och en samverkan mellan högskola, lärarutbildning, kommuner, och skolor i frågor om skolutveckling, kompetensutveckling och lärarutbildning som nödvändig. De regionala utvecklingscentra som håller på att skapas är naturliga mötesplatser för en sådan dialog. *SIH* tillstyrker förslagen men menar att det är viktigt att Lärarutbildningskommittén också uppmärksammar skolans behov av olika specialister och att det finns behov av påbyggnadsutbildningar av särskilda slag. *Göteborgs universitet* stöder de förslagen och anser att behovet av kompletterande fortbildning för lärare som har elever med funktionshinder av olika slag främst skall tillgodoses på annat sätt än inom den specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen. *Linköpings universitet* ställer sig helt bakom förslaget att Lärarutbildningskommittén ges i uppdrag att beakta behovet av ökat inslag av specialpedagogik i grundläggande lärarutbildning men finner det dock angeläget att kommittén lyfter fram och tydliggör innehållet i det som nämns som en god generell kunskap och en grund att utgå från för att förstå mötet med funktionshinder och dess konsekvenser. *Malmö högskola* menar att fördjupad specialpedagogisk kompetens ska finnas tillgänglig i alla arbetslag och intresset för gymnasielärare att utbildas till specialpedagoger måste bli större. *Lärarhögskolan i Stockholm* stöder förslagen som Lärarutbildningskommittén föreslås beakta men vill dock att uppdraget till innehåll i rektorsutbildningen utvidgas att gälla det spe-

cialpedagogiska fältet generellt och inte enbart elever med funktionshinder. *Umeå universitet* ser positivt på utredningens förslag men anser att hur omfattande den föreslagna förlängningen av utbildningen skall vara bör utredas vidare. *Högskolan i Örebro* är positiv till att det inom grundutbildningen finns ett utrymme för specialpedagogiskt innehåll där frågor av övergripande natur integreras, men motsätter sig att det måste ske i form av poängsatta avgränsade delkurser. *Hällsboskolan* vill påpeka att det är viktigt med en påbyggnadsutbildning för specialpedagoger med inriktning mot tal, språk och kommunikation. *Östervångsskolan* ser mycket allvarligt på att kommittén hänskjuter frågan om lärarutbildning till LUK utan eget förslag. *TRC* anser att närheten till Lärarhögskolan i Stockholm och till det föreslagna nya utökade riksresurscentret för synskadade kommer att vara av stort värde i de praktiska pedagogiska och fältanknutna momenten av utbildningen.

Läromedel

Kommittén föreslår bl.a. att det även framgent skall vara ett statligt åtagande att se till att elever med funktionshinder som är beroende av särskilt utvecklade eller anpassade läromedel, ges tillgång till sådana läromedel. Kommittén föreslår en översyn av statens engagemang för produktion av läromedel och studiematerial för förskola, skola, vuxenutbildning samt

eftergymnasiala studier. Kommittén föreslår vidare att upphovsrättslagen snarast ses över bl.a. för att kunna anpassa läromedel i ny teknik för funktionshindrade.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser instämmer i kommitténs förslag att det skall vara ett statligt åtagande att elever med funktionshinder ges tillgång till läromedel samt att det offentliga åtagandet i högre grad än i dag skall stimulera produktion på den fria läromedelsmarknaden. *Hjälpmedelsinstitutet* instämmer i förslaget men framhåller att även om ett privat läromedelsföretag kan erhålla produktionsstöd är inte det sagt att det har erforderlig kompetens för att kunna utveckla eller anpassa det särskilda läromedlet. *Riksrevisionsverket (RRV)* anser att det finns skäl att ifrågasätta huruvida utredningen kan anses ha levt upp till direktivens krav på att redovisa förslag om hur den statliga läromedelsproduktionen kan effektiviseras. *SIH* tillstyrker förslaget och menar att åtagandet även ska omfatta förskola och vuxenutbildning. Utveckling och produktion av läromedel bör ske där det kan utföras till lägsta pris för samhället och med bibehållen kvalitet oberoende om detta sker i privat eller offentlig regi. *Tal- och punktskriftsbiblioteket (TPB)* instämmer i förslaget men menar att det finns en hake i och med att kommunen ska köpa läromedlen. Eleven är då beroende av kommunens bedömning med hänsyn till

funktionshindret och kommunens finanser. Staten har ett ansvar men kan inte garantera rätten fullt ut därför bör det finnas en rättighetslagstiftning på detta område, gällande rätten att få tillgång till anpassade läromedel. *Östervångskolan* anser att SIH Läromedels närmast monopolställning på läromedelssidan för döva och hörselskadade inte gagnar en flexibel och användarnära utveckling. *Göteborgs stad, Lindesbergs, Lunds och Trelleborgs kommun* anser att det ska vara ett statligt åtagande och att det delade ansvaret mellan SIH och Skolverket förs över till Skolverket. *Föreningen Svenska Läromedelsproducenter (FSL)* stödjer ett fortsatt statligt åtagande och produktion på den fria läromedelsmarknaden men anser att om den fria marknaden ska kunna hantera detta måste stödet sättas i relation till den egna statliga produktionskostnaden, dvs hela de faktiska kostnaderna för egen statlig produktion. *Läromedelsförfattarnas Förening* ser positivt på förslaget att det offentliga åtagandet i högre grad ska riktas mot den fria läromedelsmarknaden och vill betona vikten av en fri konkurrens på läromedelsmarknaden. Stödet bör således gå till förlag och upphovsmän. SIH och Skolverket bör inte bedriva förlagsverksamhet i konkurrens med den fria läromedelsmarknaden.

Förslaget om en översyn av upphovsrättslagen får stöd av de flesta remissinstanser, däribland *SIH*, som menar att Sverige som hittills haft ett gott rykte internationellt för sina insatser för elever med funktionshinder nu har halkat efter

många andra länder när det gäller anpassningar i upphovsrättslagen. *Föreningen Svenska Läromedelsproducenter (FSL)* är kritisk till utredningens förslag och anser att ändringar i upphovsrättslagen bör behandlas i annat forum och i samband med en större översyn.

Organisation och styrning

SIH, Örebro kommun, Bräcke Diakonigård, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB) och *Föreningen mot Läs- och skrivsvårigheter (FMLS)* stödjer förslaget att knyta läromedelsfrågor till den föreslagna stödorganisationen. *SIH* ser det som en styrka att verksamheten för såväl stödorganisationen som läromedelsfrågorna för de berörda elevgrupperna hålls samman. *FMLS* hoppas att den nu tänkta organisationen kan lösa de problem som de haft med att få tillgång till läromedel som trots produktion på den fria marknaden varit mycket begränsad för denna handikappgrupp.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 maj
1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och
statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Schori, Winberg,
Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky,
Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson,
Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: Ingegerd Wärnersson

Regeringen beslutar proposition Elever med
funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)	5 kap. 28 § 3, 31 §, 31 a § andra stycket och 32 §, 7 kap. 5 §, 10 kap. 3 a § andra och fjärde styckena	
